

**STATE INSTITUTION «INSTITUTE FOR WORLD
HISTORY OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF UKRAINE»**

K. Fedorova

SPAIN'S FOREIGN POLICY IN THE EARLY XXI CENTURY

Monograph

**Warsaw
2014**

УДК 327(460)
ББК Ф4 (4Ис)
Ф-33

*Друкується за рішенням Вченої ради
Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України»
(протокол №2 від 29 квітня 2014 року)*

Рецензенти:

- А. І. Кудряченко** – доктор історичних наук, професор, Директор ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»;
- В. А. Манжоло** - доктор історичних наук, професор, зав. кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин КНУ імені Тараса Шевченка;
- Б. І. Канцелярук** – доктор політичних наук, професор, зав. кафедри міжнародних відносин Київської гуманітарної академії;
- Б. М. Гончар** – доктор історичних наук, професор, зав. кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн КНУ імені Тараса Шевченка;

Федорова К. О.

Ф-33

Зовнішня політика Іспанії на початку ХХІ століття. [Текст]: моногр. /

К. О. Федорова – Warszawa: «Diamond trading tour», 2014. - 100 стр.

ISBN: 978-83-64652-42-4

The monograph is dedicated to the comprehensive, systematic analysis of the foreign policy of Spain contemporary features. It is been completely investigated the impact of European integration and globalization processes to the Spanish geopolitical interests development. The book is devoted for specialists in international relations, political scientists, historians, diplomats and a wide range of readers interested in the processes that take place in the Kingdom of Spain.

Монографія присвячена комплексному, системному аналізу особливостей реалізації зовнішньої політики Іспанії на сучасному етапі. Всебічно розкрито вплив євроінтеграційних та глобалізаційних процесів на сучасний розвиток іспанських геополітичних інтересів. Книга розрахована як на спеціалістів-міжнародників, політологів, істориків, дипломатів, так і на широке коло читачів, що цікавляться процесами, які відбуваються в Королівстві Іспанія.

© Федорова К. О., 2014.

© «Diamond trading tour»

ISBN: 978-83-64652-42-4

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ВСЕСВІТНЬОЇ
ІСТОРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»**

К. О. Федорова

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ІСПАНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХІ
СТОЛІТТЯ**

Монографія

**Варшава
2014**

CONTENTS

Preface	6
1. European integration and globalization	8
1.1. Strategy of the national security of Spain.....	8
1.2. The European Union and Mediterranean.....	16
1.3. The influence of the global processes.....	26
2. Regional foreign policy of Spain	35
2.1. The USA and transatlantic relations.....	35
2.2. The Latin America.....	40
2.3. Asia and Africa.....	45
2.4. The Alliance of Civilizations.....	51
3. Prospects of the foreign policy processes	58
3.1. Systemic reforms.....	58
3.2. Analysis of the evaluations and forecasts.....	63
3.3. Spanish-Ukrainian cooperation.....	74
Resume	84
Bibliography	87
Poems	96

ЗМІСТ

Передмова	6
1. Євроінтеграція та глобалізація	8
1.1. Стратегія національної безпеки Іспанії.....	8
1.2. Європейський Союз та Середземномор'я.....	16
1.3. Вплив глобалізаційних процесів.....	26
2. Регіональна зовнішня політика Іспанії	35
2.1. США та трансатлантичні відносини	35
2.2. Латинська Америка	40
2.3. Азія і Африка.....	45
2.4. «Альянс цивілізацій».....	51
3. Перспективи зовнішньополітичних процесів	58
3.1. Системне реформування.....	58
3.2. Аналіз оцінок та прогнозів.....	63
3.3. Іспансько-українське співробітництво.....	74
Висновки	84
Бібліографія	87
Вірші	96

ПЕРЕДМОВА

Картина багатоманітності історичного процесу, іманентності його розвитку, множини рушійних сил та визначального значення цивілізаційного фактора на початку XXI ст. відкрилась разом з реальними форматами історичних здобутків і втрат світової спільноти. На противагу часу модерну, в значенні часу поступального одновекторного історичного плину людства, природним чином виокремилась властивість постмодерну як «кінця історії», як періоду історичної ентропії соціокультурних осередків планети, як межі зникнення фундаментальної визначеності з приводу універсальних суспільних пріоритетів та законів, що спрямовують поступ історії в цілому.

Особливості розвитку епохи постмодерну характеризуються також і змінами економічного курсу євроатлантичного світосистемного ядра. Період прогресу капіталізму на засадах втручання держави в економічний розвиток, урегульованості фінансових ринків, фінансової стабільності, протекціонізму, накопичення національного господарського потенціалу, зниження соціальної нерівності, змінився періодом домінування політики вільного ринку. З цього часу темпи економічного розвитку євроатлантичних країн уповільнились, фінансова нестабільність різко посилилась, соціальні проблеми загострились. Пануючою ідеологією ери фінансового капіталізму став неолібералізм, неокласична макроекономіка змінила кейнсіанську макроекономіку, а моделі зростання витіснили економіку розвитку.

Епоха постмодерну виявила неспроможність домінувавших доти в світі теорій соціальних змін та поступу прогресу, серед яких теорії дифузії, імітації, інновації, класової боротьби, зростаючої гетерогенності, стадіальності еволюції, запиту і відповіді, однолінійного розвитку, універсальної схеми етапів росту та інші. Природно, що хибні уявлення про закономірності історичного руху світової спільноти призвели, з часом, до глобальних потрясінь та неочікуваних трансформацій внаслідок руйнування систем, побудованих на ґрунті дефектних ідей, як і до краху еволюційних стратегій, розрахованих на фальшивих підставах. Серед таких перетворень планетарного масштабу слід виділити розпад біполярної системи, стрімке соціально-економічне піднесення країн Третього світу, посилення ролі цивілізаційного чинника, явище економічної диференціації світу за регіональними

господарськими блоками, зростання конкуренції між євроатлантичною та азіацентричною версіями глобалізації.

Змістовне поле концептуальних рис постмодерністської концепції на межі ХХ-ХХІ ст. ґрунтується на: перегляді позиції про пріоритетність індустріального економічного укладу передових держав на користь постіндустріального; усвідомленні дисбалансу співвідношення матеріальних і нематеріальних активів передових господарських систем на користь нематеріальних; визнанні загальноєволюційного значення розвитку інформаційних технологій та формування технологічного суспільства; трансформації антитрадиціоналістської рефлексії на користь модернізаційного потенціалу традицій; функціонуванні множини моделей розвитку, заснованих на принципі рухомих епіцентрів сучасності.

За таких обставин, нова хвиля розвитку євроінтеграційних процесів на сучасному етапі актуалізує підняття глобальних інтересів, які перевищують національні. Постмодерністські особливості розвитку міжнародної системи інтенсифікують гетерогенність зовнішніх викликів, що обумовлюють трансформацію концептуальних засад стратегії національної безпеки Іспанії. Враховуючи ці аспекти, зростання зацікавленості з боку ЄС в ролі Іспанії, як посередника в налагодженні діалогу між країнами Середземномор'я, обумовлюється ефективністю традиційно тісних контактів Іспанії з Магрибом, Субсахарською Африкою та ісламським світом, що відіграють значну роль у розвитку контактів цих країн з НАТО, а також налагодженням міжцивілізаційного діалогу, особливо, завдяки іспансько-турецькій ініціативі «Альянс цивілізацій». В тому ж сенсі, історично близькі відносини з країнами Латинської Америки представляють Іспанію унікальним медіатором між Європою та країнами Південної Америки, що позитивно впливає на міжконтинентальну співпрацю.

1. ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

1.1. Стратегія національної безпеки Іспанії

Ключові питання розвитку національної безпеки Іспанії на початку XXI ст. набувають особливого значення у геополітичному регіоні Середземномор'я, в якому країни Південної Європи стають стратегічними партнерами в умовах розвитку асиметричних, енергетичних, соціально-етнічних, імміграційних та інших загроз. Політико-правовий розвиток Іспанії на сучасному історичному етапі ускладнюється також й новими екзогенними викликами, як регіонального європейського, так і глобального рівня.

Концептуальні особливості політики національної безпеки Іспанії розглядаються в роботах таких іспанських науковців як: Х. М. Мунтала, Р. Х. Кастро, Л. А. Сінтес, Х. Е. Родрігес, А. Агілар, Г. С. Аліседо, М. Л. Іглесіас, Ф. А. Фернандес-Монтесінос, С. дель Кампо. Дослідженню зовнішньополітичних інтересів Іспанії присвячені наукові розвідки М. Манріке, А. Барон, А. Ечагуе, С. Себастьян, Е. Бурке. Особливо слід відзначити такі іспанські науково-дослідні центри, як CESEDEN та FAES, які надають аналітику на найвищому державному рівні з питань національної безпеки та інтересів Іспанії.

Національні безпекові та оборонні інтереси Іспанії задекларовані в Директиві національної безпеки Іспанії 01/2008, що була підписана головою уряду Х. Л. Родрігесом Сапатеро в грудні 2008 р¹. Згідно цього документу до таких інтересів класично відносяться: державний суверенітет, територіальна цілісність та конституційний устрій королівства. В зовнішньополітичному контексті іспанські національні безпекові й оборонні інтереси направлені на підтримку міжнародного порядку та стабільності, миру, безпеки, поваги до прав і свобод людини.

Згідно Директиви 01/2008 розвиток та оборона національних інтересів Іспанії відносились до компетенції уряду Іспанії, а Генеральні Кортеси і Міністерство оборони були відповідальні за реалізацію і розвиток урядових директив в даній галузі. Важливо відмітити, що як Х. Л.

¹ Directiva de Defensa Nacional 01/2008. – Madrid: Ministerio de Defensa de España, 2008. – 14 p.

Родрігес Сапатеро, так і діючий Прем'єр-міністр Іспанії Маріано Рахой характеризували цю систему недосконалою і такою, що потребує перегляду. На офіційному рівні дискусії з приводу цього питання велися з моменту підписання Директиви національної безпеки Іспанії 01/2008. Формулювалась можливість міждисциплінарного підходу до забезпечення національної безпеки та оборони із залученням як військових, так і цивільних інструментів та інституцій.

Згодом, в 2011 р. Х. Л. Родрігес Сапатеро у співпраці з науковцями, вченими і політологами сформулював Стратегію іспанської оборонної політики². Вже тоді вона істотно вдосконалила політику національної безпеки, і акцентувала увагу на необхідності координації між державними інстанціями задля комплексного досягнення спільних національних цілей. Цей документ служив орієнтиром для аналізу основних аспектів політики Іспанії і був достатньо ґрунтовно складеним для того, щоб стати основою для нової Стратегії національної безпеки Іспанії від травня 2013 р.

Стратегія національної безпеки 2013 р. пропонує багатостороннє, комплексне уявлення про національну безпеку. Продовжуючи та вдосконалюючи Стратегію іспанської оборонної політики 2011 р., вона адаптує її зміст відповідно новітнім змінам стратегічного сценарію, створюючи нову систему національної безпеки (зокрема подальшим створенням РНБІ). Ключовою ідеєю Стратегії 2013 р. є те, що національна безпека є надзвичайно важливим об'єктом державної політики не зважаючи на політичну направленість партій, що перебувають при владі. Тому, концепція національної безпеки ґрунтується на консенсусі та компромісі всіх політичних сил Іспанії заради спільного національного порядку.

В Стратегії національної безпеки Іспанії 2013 р. підкреслюється відповідальність суспільства за власну безпеку. Наголошується на необхідності багатосторонньої, консолідованої участі громадян, приватних структур та всіх державних інституцій в межах своїх повноважень, з метою дотримання загальнодержавної безпеки, стабільності, добробуту та процвітання. Реалізація політики національної безпеки належить до повноважень Прем'єр-міністра, що має вживати необхідних заходів для захисту громадян і держави, проте це також є завданням для всіх громадян своєї країни.

Дефініція поняття «національна безпека» вперше була визначена на державному рівні у Стратегії національної безпеки 2013 р. В ній пропонується таке трактування: «Національна безпека – це дії держави, направлені на захист свободи та добробуту своїх громадян, на гарантію безпеки Іспанії, її принципів та конституціональних цінностей, а

також на сприяння міжнародному миру та безпеці разом із нашими союзниками та партнерами»³.

Ключовим завданням Стратегії є пріоритет захисту громадян та Конституції, підтримання іспанських національних цінностей, а також внесок Іспанії в підтримку миру і міжнародної безпеки. Гарантія безпеки та демократичного співіснування громадян підкріплена Конституцією та законодавчими актами Генеральних Кортесів, а вільне здійснення громадянських прав і свобод в Іспанії забезпечується системою громадської безпеки, що складається з двох державних органів: перший, цивільно-правового характеру - Національна поліція; другий - військового характеру – Цивільна Гвардія, які разом з регіональними та місцевими відділеннями поліції несуть відповідальність за підтримання громадської безпеки.

Міжнародні аспекти національної безпеки мають вирішальне значення. Захист життєво важливих і стратегічних інтересів Іспанії в світі є однією з головних цілей національної безпеки. В сучасному багатополлярному світі країни з різними, іноді опозиційними інтересами, прагнуть до регіонального та/або глобального впливу, внаслідок чого, система стає все більш складною, непередбачуваною та взаємозалежною. В контексті світопорядку, що постійно змінюється та породжує нові ризики та загрози, Іспанія вже зараз вибудовує конструктивний діалог з усіма суб'єктами міжнародних відносин. Саме тому, Стратегія національної безпеки 2013 р. чітко визначає градацію стратегічної важливості національних інтересів Іспанії в геополітичному вимірі:

1) На першому місці йде Європейський Союз – сфера життєвих інтересів Іспанії. На регіон припадає 22% від світового ВВП та 500 млн. жителів. Роль ЄС у світовому прогресі та ін. забезпеченні миру та безпеки є провідною, тому, Іспанія постає вигідним членом для Євросоюзу в силу свого геополітичного положення та географічної близькості до країн Магрибу та Субсахарської зони. Лісабонський договір від 2009 р. надав Іспанії (на рівні з усіма членами) більше повноважень у сфері забезпечення регіональної та міжнародної безпеки, шляхом єдності спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС. Таким чином, Євросоюз постав єдиним, великим, могутнім суб'єктом міжнародних відносин, що водночас посилює не тільки зовнішньополітичний потенціал Іспанії, але й її відповідальність за мир та безпеку у регіоні;

2) Середземномор'я – сфера життєвого простору Іспанії, в особливості країни Магрибу – Марокко, Лівія, Алжир. Безпека в цьому регіоні на пряму впливає на добробут та стабільність в Іспанії. Найголовнішими завданнями у Середземномор'ї постулюються: боротьба проти

3 Estrategia de Seguridad Nacional. – Madrid: Gobierno de España, 2013. – 58

р. – Р. 7.

тероризму, наркотрафіку, нелегальної міжнародної міграції, та ін.

3) Латинська Америка – один з найбільш стратегічних регіонів для продукування національних інтересів Іспанії, що є історичною європейською матір'ю для латинських країн. Іспанія є найбільшим посередником між країнами Південної Америки та Карибського регіону та Європою та світом, їх поєднує багато організацій та форумів, заснованих іспанською стороною. Аналіз політики Іспанії у Латинській Америці викладений у підрозділі 2.2.;

4) Сполучені Штати Америки та трансатлантичні відносини – сучасний вплив США у світі підкріплюється історичною роллю Іспанії у відкритті Нового світу. Більшість американців та латиноамериканців, що проживають на континенті є етнічними іспанцями та носіями мови Королівства, що м'яко просуває іспанську присутність за океан. Проте, Сполучені Штати не менше зацікавлені у Іспанії, як Піренейському форпості у Середземномор'ї та союзнику між ЄС та Магрибом, між християнським та ісламським світом. Детальніше про переваги та недоліки інтеграції Іспанії в НАТО та інтереси США в Іспанії буде йтися у підрозділі 2.1.;

5) Африка. Найбільша концентрація стратегічних інтересів Іспанії зосереджена в регіоні Субсахарської Африки, де іспанський вплив поділяється на три зони: Сахель, Африканський ріг та Гвінейська затока. Участь іспанської сторони у війні в Малі підтверджує на практиці відповідність її політики до задекларованих цінностей. Детальніше про інтереси Іспанії у війні в Малі у підрозділі 2.3.;

6) Азія цікава Іспанії новими зростаючими центрами сили, економічним співробітництвом та динамічними ринками, що швидко розвиваються: Китай, Індія, Сінгапур, Південна Корея, Тайвань та ін. Також гострими точками, які деструктивно впливають на геостратегічні інтереси Іспанії у Стратегії 2013 р. декларують Афганістан, Пакистан, Північну Корею;

7) Російська Федерація. Роль цієї країни в зовнішній політиці Іспанії суттєво зменшилась і це є наочним документально. Якщо у попередній Стратегії 2011 р. Росія була на третьому місці за важливістю партнером і вже потім декларувались відносини з Азією, то зараз ми можемо бачити цю країну в кінці списку, вже навіть після діалогу та співробітництва з АТР. Стратегія 2013 р. приділяє їй всього невеликий абзац, що свідчить про те, що Росія втрачає свої позиції на міжнародній арені через її агресивну політику, непрозорість, корумпованість та бюрократію;

8) Участь Іспанії в ООН та багатосторонні відносини. Національні інтереси Іспанії мають невпинний розвиток по всьому світу, цьому сприяє зважена інформаційна політика в епоху постіндустріального розвитку суспільства. Нові виклики постають у різних куточках земної

кулі та Іспанія часто долучається до спільних зусиль країн світу від Японії до Гаїті. Просування іміджу Королівства, як надійного, дружнього та передбачуваного партнера є основним завданням дипломатії Іспанії.

Таким чином, ключові стратегічні інтереси Іспанії орієнтовані на вищевказані території, адже не випадково першим візитом кожного новообраного голови уряду Іспанії традиційно є така країна Магрибу, як Марокко. Також, особливою важливістю відрізняються Канарські острови, автономні міста полуанклавного типу Сеута і Мелілья в Північній Африці, крихітні скелясті острови Алусемас, Альборан, Перехіль, Пеньон-де-Велес-де-ла-Гомера, а також група островів Чафарінас в Середземному морі – ці райони декларуються, як життєво важливі. Так як вони знаходяться у відносному віддаленні від континентальної Іспанії, то мають особливу чутливість і потребують підтримки свого суверенітету, незалежності і територіальної цілісності, під егідою Іспанії⁴.

Політика національної безпеки вимагає довгострокового планування та визначення постійних принципів і напрямів діяльності, здатних забезпечити адекватні відповіді на сучасні виклики XXI ст. Ситуація ускладнюється не тільки вже відомими ризиками та загрозами, що існують в міжнародному середовищі, але й посиленням нових факторів, які генерують нові загрози та посилюють дію існуючих. Зокрема, зміна клімату є основною екологічною, соціальною та економічною проблемою XXI ст. Не менш важливе значення для безпеки складають: нестача питної води, значні зміни в умовах виробництва продуктів харчування, посилення конкуренції за енергоресурси і наслідки стихійних лих. Ці зміни в навколишньому середовищі посилюють міграційні потоки, що дестабілізує як країни призначення, так і транзитивні. Тому, в Стратегії національної безпеки 2013 р. задекларовано потенційні ризики та загрози національній безпеці Іспанії та засоби протистояння ним:

1) Військові конфлікти – вчасне реагування; активна повноцінна участь у інтеграційних союзах; підтримка ефективності національних збройних сил, ресурсів та інфраструктури; вдосконалення військової освіти та миротворчої діяльності.

2) Тероризм – запобігання причинам: у внутрішньополітичному вимірі – запобігання радикалізації, знаходження та викриття екстремістських груп, джерел їх фінансування, контролювання стратегічних об'єктів, скоординована антитерористична політика з усіма гілками влади на усіх рівнях; у зовнішньополітичному – контролювання кордонів, готовність дати адекватну відсіч, спільна, скоординована політика з союзниками та партнерами в рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики

4 Muntala J. M. Evolución del concepto de interes nacional / J. M. Muntala. – Madrid: Imprenta Ministerio de Defensa, 2010. – 181 p.

(СЗБП ЄС); у кіберпросторі – захист національних мереж та систем.

3) Кібератаки – гарантія безпеки інформаційних систем та комунікативних мереж закріплена Законом про електронний доступ громадян до публічної інформації 11/2007 від 22.06.2007, згідно якого завчасне виявлення, посилення засобів мережевої безпеки, використання новітніх технологій, швидке реагування та співпраця з приватними структурами є частиною політики держави.

4) Організована злочинність – забезпечення необхідними ресурсами Національної поліції; боротьба з усіма видами корупції у правоохоронних органах; контроль над нелегальною міграцією; посилення засобів безпеки у нестабільних регіонах де Іспанія має пріоритетні інтереси.

5) Фінансово-економічна нестабільність – стимулювання координаційних механізмів для підтримки розвитку економічної безпеки; лібералізація реформ для підвищення ефективності малого та середнього бізнесу; реалізація спільної політики по підтримці євро в рамках ЄС.

6) Енергетична вразливість - забезпечення надійної та безпечної системи транспортування енергетичних продуктів; посилення контролю над морськими та сухопутними енергетичними каналами та сполученнями. Також, Іспанія є одним з лідерів альтернативної енергетики в Європі, що в середньостроковій перспективі підвищить ефективність галузі.

7) Розповсюдження зброї масового знищення – зменшення ризиків та запобігання розповсюдженню ядерної, хімічної та бактеріологічної зброї в рамках Національного плану біологічного збереження; укріплення системи нерозповсюдження заснованої на міжнародних договорах, в тому числі Резолюціях Ради Безпеки ООН, зокрема Резолюції 1540/2004, ініційованою Іспанією; поглиблення співпраці з нерозповсюдження в рамках ЄС, НАТО та Глобальної ініціативи по боротьбі з актами ядерного тероризму (IGTN), в якій Іспанія очолює Групу з оцінки та використання.

8) Нерегульовані міграційні потоки – ефективне регулювання легалізаційного процесу; контроль національних та європейських кордонів згідно Шенгенської конвенції; боротьба проти всіх видів дискримінації, особливо найменш захищених верств населення.

9) Шпіонаж – контррозвідка: стимулювання та укріплення спроможності національних органів зовнішньої розвідки, з метою ефективного функціонування усіх доступних ресурсів для відбиття загрози шпіонажу.

10) Катастрофи та стихійні лиха – укріплення національної мережі миттєвого реагування; запобігання екологічній перенасиченості;

прогнозування стихійних лих; узгодженість національної політики з принципами міжнародних екологічних договорів. Іспанія також увійшла до трійки країн ЄС, що виробляють найменшу кількість викидів.

11) Порушення морських кордонів – забезпечення підвищеного ступеню захисту морських стратегічних об'єктів, водного транспорту, морських баз; запобігання морським аваріям; координація дій з сусідніми державами на основі договорів міжнародного права та принципу непорушності кордонів.

12) Вразливість стратегічної інфраструктури – окрім усіх засобів гарантування найвищого рівня безпеки стратегічних об'єктів інфраструктури, не менш важливим є забезпечення високотехнологічної системи захисту, яка навіть в умовах істотного пошкодження не спричинить катастрофічних наслідків для населення, держави та оточуючого середовища.

Таким чином, враховуючи комплексний характер реструктуризації концептуальних засад національної безпеки Іспанії, було погоджено створити новий колегіальний орган - Раду національної безпеки Іспанії (РНБІ). Протягом декількарічних дискусій було сформовано та конкретизовано алгоритм функціонування Ради і вже в 2013 р. Стратегією національної безпеки Іспанії та Королівським декретом 571/2013⁵ було офіційно засновано РНБІ. Рада є колегіальним органом, її очолив Прем'єр-міністр Іспанії, під егідою якого об'єднали зусилля 7 міністерств та 6 державних вповноважених с питань безпеки та оборони, засідання проводимуться кожні два місяці.

Необхідність створення РНБІ була продиктована новими асиметричними загрозами, що постають перед національною безпекою Іспанії на початку ХХІ ст. Одним з проявів терористичних викликів ісламістських радикалів національній безпеці та інтересам Іспанії була ескалація війни в Малі на початку 2013 р., що зачіпала стратегічне середовище держави. Магриб та Субсахарська Африка задекларовані життєвим простором Іспанії через географічну наближеність регіону до іспанського південного морського кордону, а також розвиток вищезазначених глобальних ризиків та загроз.

В результаті реструктуризації система національної безпеки Іспанії тепер складається з двох елементів: РНБІ та спеціалізованих комітетів. До функцій РНБІ входить: контроль функціонування системи національної безпеки; сприяння Прем'єр-міністру в імплементації національної безпекової політики; перевірка ступеню практичного виконання постулатів Стратегії; надання щорічного Звіту з безпеки

5 Real Decreto 571/2013 : Boletín Oficial del Estado №184, de 26.07.2013. –

Madrid: «Boletín Oficial del Estado», 2013. – 107148 p.

Генеральним Кортесам; керування та координування антикризового управління. Спеціалізовані комітети утворено за ініціативою РНБІ з метою матеріально-технічного забезпечення практичної реалізації діяльності Ради національної безпеки.

Аналізуючи структурно-функціональний аспект національної безпеки Іспанії слід звернутися до наукових наробок вченого М. С. Леонова, який виокремлює такі основні 4 стовпи на яких тримається національна безпека будь-якої держави⁶. Він додає, що їх дисфункція веде до дестабілізації держави і, відповідно, погіршує соціально-політичний клімат в країні.

1) Перший стовп національної безпеки - це територія держави. Територія є, по-перше, історичною спадщиною кожного народу, і, по-друге, головним його багатством. Ризикувати територією і тим більше втрачати її не можна ні за яких обставин. В цьому контексті головним завданням Іспанії постає додержання принципів соборності та єдності земель, так як головною ендегенною загрозою національним інтересам держави стає баскський та каталонський сепаратизм;

2) Другим стовпом виступає населення держави. Якою б великою не була б територія держави (як наприклад, світова Іспанська Імперія в період Золотого століття, вона має значення лише тоді, коли освоєна, населена, контрольована і підкорена центральній владі. Тому рейтинг кожної держави вимірюється понад усе категорією населення, параметри якої визначаються здатністю народу генерувати світовий економічний і науково-технічний прогрес. За оцінкою Національного інституту статистики Іспанії станом на 2013 р. в Іспанії нараховується 47,1 млн. чол., країна посідає 29 місце у світі за населенням. Хоча, навіть з огляду на великий національний потенціал трудових ресурсів, країна дуже страждає від безробіття, до якого призвела світова фінансово-економічна криза та хибна антикризова політика уряду;

3) Третій стовп - це матеріально-технічний потенціал держави. Він починається із корисних копалин і продовжується всіма здобутками людського розуму і технічного прогресу. Це ті багатства народу і держави, якими вони можуть користуватися у власній країні, не потребуючи допомоги з-за кордону і не залежачи від імпорту, який щорічно витягує з бюджету катастрофічні суми грошей. Цей стовп є виграшним для Іспанії, адже вона володіє як природними, так і інтелектуальними ресурсами у великому обсязі.

Враховуючи той факт, що нагальним питанням постає вирішення

6 Леонов Н. С. Основы национальной безопасности / Н. С. Леонов [Електронний ресурс] / Матеріали лекції в МГУ ім. Ломоносова. - Режим доступу до ел. версії: <http://bg-znanie.ru/article.php?nid=14960>

економічних проблем, іспанський уряд має використовувати існуючий матеріально-технічний потенціал держави. В Іспанії для цього є все - за площею в Європі вона поступається лише Росії, Україні та Франції. У Іспанії є рівнинна площа (провінції Андалусія та Естремадура), де можна побудувати заводи, і майже 5000 кілометрова берегова лінія, де можна до досконалості розвинути торгівельний та військово-морський флот. До того ж, в неї в розпорядженні Канарські та Балеарські острови, що не тільки приносять шалені гроші з туризму, але і мають активний, великий порт Puerto de la Luz.

4) Четвертий, останній стовп - це спосіб життя народу, його самобутність і цивілізація. Народ володіє своїми унікальними духовними цінностями, специфікою формування людини, як особистості. Руйнування цього стовпа є ознакою руйнування національної безпеки. Втративши державну оболонку захисту – народ просто зникає, як самобутній етнос. Він асимілюється з найближчими географічно етносами, а вони нерідко і є загарбниками цього зниклого народу. Виходячи з цього, слід зробити висновок, що унікальність Іспанії полягає в її поліетнічності і це не варто вважати недоліком країни. Це історично сформований факт - Іспанія повинна залишатися соборним королівством, що має у своєму складі багатоміжковий розвиток мов та культур.

Отже, виходячи з вищепроведеного структурно-функціонального аналізу та теоретичних досліджень з проблематики підрозділу, керуючись розвитком внутрішніх та зовнішніх національних інтересів Іспанії на сучасному етапі, слід зробити такі висновки. Політика національної безпеки Іспанії затверджена у Стратегії національної безпеки від 2013 р. та визначає дотримання національних інтересів держави найважливішим завданням голови уряду. Імплементация засад національних інтересів Іспанії на сучасному етапі є вкрай комплікативною в стані сучасної фінансово-економічної кризи, а також в умовах посилення гетерогенних ризиків та загроз глобального масштабу, що напрями ускладнює забезпечення національної безпеки держави.

1.2. Європейський Союз та Середземномор'я

Найважливішим і життєвим простором для Іспанії є Середземномор'я, з яким вона безпосередньо має кордон. Це один з традиційно пріоритетних напрямів іспанської зовнішньої політики, який завжди мав невпинний розвиток. Цей регіон з багатими демократичними традиціями (саме тут зародилися демократія і три великі світові релігії) нині є зоною конфлікту інтересів. Відмінності між Північчю і Півднем Середземномор'я останнім часом мають тенденцію до посилення:

зросли економічна диференціація, нерівність умов доступу до освіти, медицини і культури. Проблеми існують і між країнами Півдня, що змагаються за контроль над родовищами нафти і природного газу.

Взаємини Іспанії з ЄС нерідко визначаються характером двосторонніх відносин з країнами-членами Союзу. Іспанія, будучи «єврооптимістом», негативно ставиться як до німецької концепції «твердого ядра» (неприєднання нових членів, а згуртування навколо чинних європейських лідерів, тобто самої Німеччини та Франції), так і до британської ідеї вільного приєднання будь-якої країни лише до тих угод, які вона визнає для себе прийнятними. Іспанці симпатизують досить гнучким та відкритим формам інтеграції в рамках ЄС, які, із їхньої точки зору, де-факто вже існують (Шенгенська зона, євроармія, європейська валютна система). В той же час, Мадрид займає жорсткі позиції щодо прийому нових членів, вимагаючи виконання ними абсолютно всіх необхідних умов членства Європейського Союзу, не без підстав переймаючись перерозподілом коштів ЄС в збиток собі при розширенні Спільноти.

Щоб мати найбільш глибоке уявлення про роль Іспанії в євроатлантичному інтеграційному просторі, слід проаналізувати еволюцію відносин протягом останніх 10 років, адже зміна влади в Іспанії 14 березня 2004 р. та її передумови, обумовили кардинальні зміни у зовнішній політиці Іспанії. Відбулася концептуальна трансформація від політики проамериканського лідера Х. М. Аснара на європейський вектор Х. Л. Родрігеса Сапатеро.

Слід згадати факт, який призвів до історичних невідворотних наслідків в Іспанії. 4 березня 2003 р. іспанський парламент проголосував більшістю за підтримку США по проведенню військової операції в Іраку (163 голоси з 350 депутатів). Хосе Марія Аснар з самого початку конфлікту в Іраку виражав свою підтримку Сполученим Штатам і дотримувався різкої позиції США по відношенню до режиму Саддама Хусейна. Слід підкреслити, що тим часом Іспанію виводили з відносного дипломатичного штилю, в якому вона знаходилася на той час, такі міжнародні події:

- реальна підтримка Іспанією США, а не поглядів ЄС, зокрема щодо іракського питання. Приєднання Іспанії до Антитерористичної коаліції, яка була утворена восени 2001 р. задля допомоги США у боротьбі проти тероризму. Суттєвим було б створити симетричну структуру обміну інформації та ефективну координацію діяльності розвідувальних служб США та ЄС;

- допомога США в боротьбі Іспанії з терористичною групою ЕТА після подій 11 вересня 2001 р. в Нью-Йорку і Вашингтоні задля відвернення можливої терористичної загрози на території Іспанії;

- дипломатична діяльність Іспанії на Близькому Сході: невизнання держави Палестина, підтримка Ізраїлю, як єдиної демократичної країни на Близькому Сході, напружені відносини з Іраном через його ядерну програму, втручання в Ірак проти волі іспанців, які виходили на мітинги;

- союз Х. М. Аснара с Джорджем Бушем і Тоні Блером виштовхав на узбіччя традиційно домінуючу французько-німецьку вісь впливу. Х. М. Аснар вважав, що політика Німеччини і особливо Франції не відповідає іспанським інтересам і перешкоджає посиленню ролі Іспанії в Європі і світі. Сусідніх, близьких іспанцям, держав, така дружба підбадьорила – зокрема Португалію та Італію, які завжди відчували себе ущемленими під великими та могутніми Францією та Німеччиною. Тому на той час це надавало Іспанії впевненості у своїх діях.

Така бурхлива міжнародна діяльність напередодні іспанської передвибірчої кампанії викликала різку реакцію невдоволення. Незвичний до активних змін народ, ще не оговтався після диктатури і ізоляціоністського життя, тож не підтримував міжнародні позиції Х. М. Аснара. Якщо в січні 2003 р. 61% населення виступили проти участі Іспанії у військовій операції проти Іраку, то в березні того ж року це були вже 92%. До того ж 86% з них вважали, що ці дії взагалі ніяким позитивним чином не вплинуть на боротьбу із міжнародним тероризмом⁷. Враховуючи це, важливо нагадати, за яких обставин правоцентричний уряд втратив владу в 2004 р. Ключовими стратегічними помилками Х. М. Аснара були:

По-перше, Х. М. Аснар був вірним прихильником боротьби адміністрації Президента США Дж. Буша мол. з тероризмом, що практично реалізувалося в участі Іспанії в антитерористичній коаліції, яка вторглася в Ірак. Для розколу коаліції, в якій Іспанія відіграла важливу роль, терористам потрібно було добитися зміни іспанського уряду. Ісламісти домоглися цього за допомогою одного, але дуже драматичного теракту, що забрав життя 191 людини (ще близько 2050 були поранені). Теракт в пасажирських поїздах на вокзалі Аточа в Мадриді стався 11 березня 2004 р., під час ранкової години пік, протягом чотирьох хвилин між 7:36 і 7:40 вибухнули три бомби, захопивши своєю силою вибуху якомога більше людей.

Теракт був запланований як раз перед виборами, які були намічені на 14 березня 2004 р., таким чином, його можна вважати свого роду «американським іспанським 11 вересня 2001». Цей теракт назвали найстрашнішим терактом Європи, так як із 191 загиблих лише 142 були іспанцями, інші жертви були представниками 16 країн, серед

7 Волкова Г. И. Политическая история Испании XX века. - М.: Высш. шк., 2005. – 191 с. – С. 75.

яких загинули і двоє українців. Через рік, 11 березня 2005 р. король Іспанії Хуан Карлос I і королева Софія провели церемонію відкриття Лісу Померлих, парку, створеного на честь загиблих на вокзалі Аточа, і присвятили його жертвам тероризму. Було висаджено 192 оливкових і кипарисових дерева, за кожного загиблого. На церемонії були присутні посли 16 країн, громадяни яких загинули під час серії терактів, а також 12 глав іноземних держав і міжнародних організацій. Такий важкий теракт був покликаний показати іспанцям, що їх чекає, якщо вони не змусять свій уряд відмовитися від участі в антитерористичній коаліції і вивести свої війська з Іраку. Відповідно, іспанці обрали уряд соціалістів під керівництвом Х. Л. Родрігеса Сапатеро, який вивів війська з Іраку, як і обіцяв ще до терористичних атак. Остаточне рішення про виведення військ було прийнято Конгресом 13 травня 2004 р., після чого іспанський контингент повернувся в Іспанію протягом 15 днів. Контингент, який складався з 1300 іспанських миротворців, входив в бригаду «Plus ultra» разом з військами Гондурасу, Сальвадору і Нікарагуа.

По-друге, ключовий стратегічною помилкою Х. М. Аснара стало його поспішне звинувачення баскських сепаратистів ЕТА в організації цього теракту, незважаючи на відсутність доказів, що підтверджують цю точку зору. Більш того, в той же день, Х. М. Аснар, використавши різницю в часі, зв'язався з Нью-Йорком і наполіг на ухваленні в той же день (11 березня) резолюції Ради Безпеки ООН, у зв'язку з трагедією в Мадриді. Звичайно, США підтримали Іспанію і з політичної, і з гуманної точки зору, тому що самі знайомі з терактами Аль-Каїди. 11 березня 2004 р. була прийнята резолюція Ради Безпеки ООН № 1530 (2004), в якій йшлося про: рішуче засудження терористичних вибухів на мадрридській залізниці, які були організовані терористичною групою ЕТА, а також було висловлено наполегливе звернення до всіх держав - активно сприяти зусиллям по знаходженню винних і відповідальних осіб за цю жахливу трагедію, а також їхніх спонсорів⁸.

В результаті, ісламська ідея спрацювала. Коли стало ясно, що теракти 11 березня 2004 р. були організовані не басками, а терористами Аль-Каїди, іспанці висловили недовіру Х. М. Аснару, деякою мірою за його нездатність захистити народ. До того ж через його емоційні звинувачення і невиправдану критику «своїх» іспанських басків, коли справжня вина лежала на тих, кого він сам зробив своїми ворогами, зблизившись з США і направивши війська до Іраку проти волі народу. Зі зміною влади відбулася зміна зовнішньополітичного тяжіння від США до ЄС. Різкий відхід від проамериканської політики в стратегічні питаннях, перехід від атлантизму до європолітики; кардинальний

8 Орлов А. А. Проблема терроризма в Испании: ЭТА – «ударный отряд» баскского национализма / А. А. Орлов.- М.: «Русская панорама», 2009. – 192 с. - С. 53.

поворот від фобії франко-німецьких відносин, до декларації цих двох країн, як основних партнерів і друзів Іспанії.

Враховуючи вищезазначені обставини, на виборах 14 березня 2004 р. більшу довіру отримали соціалісти. Правоцентричного Х. М. Аснара на посаді Прем'єр-міністра змінив лідер ІСРП Хосе Луїс Родрігес Сапатеро, який пробув на своїй посаді два терміни поспіль. Тоді під час XV з'їзду НП в жовтні 2004 р. новим головою право центричної партії був обраний Маріано Рахой, який очолив опозицію соціалістам і прийшов до влади в листопаді 2011 р.

Ключовими міжнародними позиціями Х. Л. Родрігеса Сапатеро на посаді Прем'єр-міністра Іспанії стали:

- військово-політичні. Х. Л. Родрігес Сапатеро вивів війська з Іраку протягом 15 днів, але залишив іспанський військовий контингент на Гаїті (110 цивільних гвардійців) та в Афганістані (1040 військовослужбовців). Принциповою відмінністю від іракської кампанії була відповідність міжнародним правовим нормам та прагнення допомоги тим народам, які перебувають у кризі;

- зміна вектору зовнішньої політики від США на Європу. На відміну від моделі зовнішньої політики консервативної партії Х. М. Аснара, яка характеризувалася пріоритетом трансатлантичних стосунків, Х. Л. Сапатеро надав пріоритету у відносинах із ЄС та Франції і Німеччини. Вже в вересні 2004 р. лідер Іспанії зустрівся із президентом Франції Жаком Шираком та канцлером Німеччини Герхардом Шрьодером. Протягом цієї зустрічі він наголосив, що обидві країни є для Мадриду найважливішими союзниками. Х. Л. Родрігес Сапатеро заявив про необхідність спільних дій на міжнародній арені по створенню єдиної та сильної Європи та створення вісі Берлін-Париж-Мадрид;

- відносини з Марокко. Ця країна є традиційно першою, до якої наносять візит голови урядів після перемоги на виборах. Тут розташовані життєво важливі інтереси Іспанії, Сеута та Мелілья. В 2002 р. під час правління Х. М. Аснара відносини загострилися через конфлікт за острів Перехіль в Гібралтарському проливі, але за допомогою США конфлікт тоді був розв'язаний. У зв'язку з цим, Х. Л. Родрігес Сапатеро наголосив на необхідності повернутися до глобальної і збалансованої політики у відношенні Марокко, назвавши його першою привілейованою зоною. Але разом з тим, акцентував увагу на контролюванні імміграції і демографічному тиску Марокко на іспанські міста, розташовані на африканській території, використовуючи митницю, як інструмент тиску і дестабілізації. Х. Л. Родрігес Сапатеро протягом візиту до Марокко наголосив на регіональному рівні вирішення проблеми, не виносячи це на глобальний рівень, залучаючи ООН;

- латиноамериканський напрям. Уряд Х. М. Аснара мав кардинально відмінний розвиток між дружбою із Північною Америкою та холодними відносинами із Південною. Х. Л. Родрігес Сапатеро в свою чергу налагодив відносини з країнами Центральної та Південної Америки, зокрема в питаннях прав людини, боротьби із бідністю і соціальною допомогою. Прем'єр-міністр Іспанії виступав за інтереси Латинської Америки у ЄС, зокрема з питань економічних зв'язків між ЄС та МЕРКОСУР. Згодом, головуючи в ЄС в 2010 р., Х. Л. Родрігес Сапатеро організував Саміт ЄС-Латинська Америка та ще декілька стратегічно важливих для цього регіону форумів. На них розглядалися питання економіки, фінансів, захисту прав людини та покращення товарообігу між МЕРКОСУР та ЄС;

- кубинське питання. Аналізуючи вищезгадану позицію Х. М. Аснара, Х. Л. Родрігес Сапатеро мав аналогічне різко негативне відношення до політики Куби. Все це відноситься до глобальних викликів та загроз, тож виходить за рамки регіональних вподобань, як до країни, яка не поважає прав людини та лояльно ставиться до міжнародного тероризму. НП надала правлячим соціалістам доповідь про те, що там знаходиться осередок ЕТА та колумбійських терористів ФАРК, проте через брак однозначних доказів справа далі не просунулася. Згодом, коли в 2010 р. Іспанія головувала в ЄС, Х. Л. Родрігес Сапатеро намагався вибудувати діалог із Кубою, скориставшись тим, що він зможе це зробити не одноосібно, а через ЄС. Головною метою він ставив допомогу постраждалим від репресій, не зациклюючись на критиці режиму Р. Кастро;

- палестино-ізраїльський конфлікт. Х. Л. Родрігес Сапатеро не плекає таких відкрито емоційних вподобань у цьому конфлікті, як Х. М. Аснар, тому наголошує на тому, що ця криза повинна врегулюватися, дотримуючись міжнародного права та прав людини. Іспанський лідер виступав за мирне співіснування двох суверенних держав, і за пропозицією сирійського президента Башара Асада, був готовий виступити посередником у врегулюванні цієї кризи. Як і Х. М. Аснар, Х. Л. Родрігес Сапатеро вважав стратегічно важливим якнайшвидше допомогти вирішити цей конфлікт через історичні зв'язки іспанців із арабами та допомогти Ізраїлю, як молодій демократичній державі із найдавнішим народом.

Враховуючи вищезазначені позиції лівоцентричного Прем'єр-міністра Іспанії, першими стратегічними кроками Х. Л. Родрігеса Сапатеро, які змінили концептуальну основу реалізації національних інтересів Іспанії, стали реформи чітко соціальної спрямованості:

- проект бюджету на 2005 р. передбачав 50,2% витрат на соціальні потреби;

- в жовтні 2004 р. іспанські спецслужби, діючи разом із французькими, заарештували на півдні Франції голову організації ЕТА разом із двадцятьма його спільниками та конфіскували арсенали із зброєю. Після цього протягом 2004-2006 рр. ще було кілька вибухів на території Іспанії, проте людських жертв вже не було;

- проблема нелегальних мігрантів для Іспанії завжди була гострішою за всі інші країни Європи. За 2003 р. обсяг нелегалів 594 тис. осіб, і це рекорд в Європі. Це послужило чинником, який все більше поглибив поліетнічну та поліконфесійну проблему в Іспанії. Тому, Х. Л. Родрігес Сапатеро в 2005 р. видав Закон про проживаючих осіб в Іспанії без права громадянства, згідно якого частина нелегальних мігрантів, яка довго проживає в Іспанії не маючи правопорушень - могла легалізуватися і отримати кращі умови проживання. Це стимулювало людей реєструватися і сплачувати податки державі. Проте, до того ж, нелегальні мігранти позбавлялися права на страйки;

- створення глобальної організації «Альянс цивілізацій» в 2005 р. на 59 Генеральній Асамблеї ООН за іспансько-турецької ініціативи. Головною метою ініціативи поставлена активізація міжнародних дій проти екстремізму за допомогою налагодження міжнаціонального, міжкультурного і міжрелігійного діалогу і взаємодії. Альянс надає особливої уваги на зменшення напруги між західним і ісламським світами та врегулюванню Ізраїльсько-Палестинського конфлікту.

У зв'язку з кардинальною трансформацією зовнішньополітичної реалізації національних інтересів Іспанії, слід детальніше проаналізувати зміни, які настали у відносинах Іспанія-Франція та Іспанія-Велика Британія.

Франція, традиційно найбільший економічний партнер Іспанії, ще більше розвинула з нею товарообіг (65 млрд. євро за 2006 р. – це 15% від загального обороту Іспанії)⁹. Щорічно відбуваються двосторонні саміти, зокрема на ХІХ саміті в 2006 р. була утворена Іспано-французька рада безпеки та оборони, Форум громадського діалогу та низка спільних програм з питань енергетики, науки, освіти та міграції. До цього додаються і конкурентні інтереси у Середземномор'ї та Північній Африці, в яких нерідко перемагає Іспанія. Також, вище вже зазначалося про успішність антитерористичної боротьби Іспанії та Франції, проти ЕТА. В жовтні 2004 р. Х. Л. Родрігес Сапатеро здійснив операцію на півдні Франції, в результаті якої було заарештовано голову організації ЕТА та 20 його спільників та конфісковані арсенали із зброєю.

9 Испания: анфас и профиль: сб. науч. раб. / под. ред. В. Л. Верникова. – М.: Весь Мир, 2007. – 480 с. – С. 38.

Велика Британія, морська сусідка Іспанії, - традиційно непростий та комплікативний партнер Іспанії. Слід згадати, що двосторонні відносини цих держав ускладнюються питанням Гібралтару: ця земля історично та географічно ближче до Іспанії, але по праву завоювання належить Великій Британії¹⁰. Постколоніальні наслідки британського протекторату дестабілізують двосторонні відносини з Іспанією й на початку ХХІ ст. Предметом останніх загострень став конфлікт наприкінці 2013 р. навколо будівництва штучного рифу за ініціативи уряду Гібралтара, що призвело до істотного обмеження риболовної промисловості в Андалусії, на півдні Іспанії¹¹. Будучи партнерами по НАТО та ЄС, усвідомлюючи наслідки геополітичної напруженості в регіоні, Іспанія та Велика Британія прикладають усі зусилля для вирішення конфлікту дипломатичним шляхом.

Другим проблемним аспектом двосторонніх відносин є ставлення до ЄС, адже Велика Британія належить до прихильників «євроскептицизму» і не хоче бачити у ЄС щось більше, ніж економічний союз, а Іспанія в свою чергу є прихильником Євроконституції та підтримує делегування частини національних повноважень до ЄС. Іспанія стала першою країною, що провела у себе референдум з цього питання. Це відбулося 20 лютого 2005 р. і 76,7% населення висловилися позитивно¹².

Слід згадати й конструктивні риси іспансько-британського співробітництва, зокрема у галузі забезпечення національної безпеки. Напередодні Олімпіади-2012 у Лондоні 29 червня були затримані двоє чоловіків, членів ЕТА. Успішне проведення операції по затриманню злочинців засвідчило високий рівень кооперації двох королівств та їх рішучість допомагати один одному.

Іспанія стала першою країною Євросоюзу, яка головує в ЄС після набрання чинності 1 грудня 2009 р. Лісабонського договору. Вона серйозно реформувала систему управління ЄС, збільшила політичний статус і функціональну ефективність Євросоюзу. Так, згідно Лісабонської угоди головною фігурою в ЄС став постійний

10 У результаті війни за Іспанську спадщину (1701-1714 рр.) Гібралтар дістався Англії і по праву завоювання досі належить Великій Британії. Хоча історично він з самого початку заснування, протягом 1000 років був іспанським.

11 Dominiczak P. Spanish ships could be mistaken for terrorists and shot at, Gibraltar minister warns / P. Dominiczak [Електронний ресурс] // The Daily Telegraph, 20.11.2013. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/gibraltar/10461643/Spanish-ships-could-be-mistaken-for-terrorists-and-shot-at-Gibraltar-minister-warns.html>

12 Испания в начале ХХІ века: сб. науч. раб. / под. ред. Хенкин Н. В., Дубинин Ю. В., Ильин М. В., Шестопап А. В.]. – М.: МГУ (У), МИД России, 2006. – 168 с. – С. 41.

голова Європейської Ради, який головує на його засіданнях на рівні глав держав і урядів 27 країн ЄС. Наразі цю посаду обіймає колишній Прем'єр-міністр Бельгії Херман Ван Ромпей.

Період головування Іспанії в ЄС почався з нелегкого завдання: надання невідкладної допомоги Гаїті, що постраждала від серії сильних землетрусів. Потім був землетрус у Чилі, виверження ісландського вулкана, що паралізувало майже на тиждень повітряний простір над більшою частиною Європи. Низку проблем довелося вирішувати Іспанії і в економічній і фінансовій сферах. Критична, на межі банкрутства, ситуація в Греції, змусила Євросоюз створити стабілізаційний фонд для підтримки країн ЄС, що страждають від фінансово-економічної кризи, декілька масштабних обвалів європейських бірж, серйозні протиріччя серед країн-членів ЄС з питання надання допомоги Греції і прийняття єдиної антикризової фінансової політики.

За півроку головування Іспанії в ЄС в 2010 р. в Мадриді відбулося декілька важливих міжнародних форумів і самітів, у тому числі саміт ЄС-Марокко і саміт ЄС-Латинська Америка. З іншого боку, по визнанню Д. Л. Гаррідо, найбільшим розчаруванням стала відмова президента США Б. Обама брати участь в саміті ЄС-США, а також рішення відкласти саміт Середземноморського союзу через загострення ситуації на Близькому Сході¹³.

В листопаді 2011 р. за результатами загальнонаціональних виборів Прем'єр-міністром Іспанії став представник правоцентричної Народної партії Маріано Рахой. Хоча проводити комплексний об'єктивний аналіз політики голови уряду ще зарано, проте вважається можливим окреслити ключові напрями антикризового управління, що вже мали свою практичну реалізацію:

- збільшення ПДВ на 3% (з 18 до 21%);
- скасування податкових пільг на майно;
- скорочення обсягів допомоги з безробіття;
- скорочення бюджетів міністерств;
- урізання державного фінансування профспілок і політичних партій на 20%;
- зменшення кількості державних компаній і фондів на національному, регіональному та локальному рівнях;
- скасування різдвяних премій для високопоставлених чиновників.

¹³ Мається на увазі 11-денна війна 2008 р. через сутички ізраїльської армії та бойовиками ХАМАС.

Вищезазначені напрями реформування показують необхідність якісного антикризового менеджменту для Іспанії, яка суттєво постраждала від світової фінансово-економічної кризи. Перші два-три роки на посаді голови уряду, ключовим завданням М. Рахой було втримати послаблену іспанську економіку і не допустити набирання кредитів від європейських інституцій, які в свою чергу наполегливо тиснули на Іспанію. Тоді, свій перший робочий день після канікул (04.09.2012), Європарламент присвятив пошуку шляхів вирішення боргової кризи в зоні євро, зосередившись на питанні саме іспанського становища. Вже наступного дня канцлер Німеччини А. Меркель виїхала до Мадриду на переговори з М. Рахой. Головною метою цього візиту було оформлення домовленості про надання Іспанії кредиту обсягом 300 млрд. євро та підписання Меморандуму про передачу фіскальної незалежності до інспекторів Євросоюзу. Проте, М. Рахой продовжував ігнорувати будь-які намагання з боку Європи.

Дискусії формувались навколо двох різних бачень відносно наслідків видачі кредиту Іспанії. З одного боку, це дало б реальний капітал на вирішення поточних справ і тимчасово покращило б платіжний баланс держави. Проте, більшість іспанських депутатів та Маріано Рахой притримувались тієї думки, що такий крок дасть змогу ЄС контролювати бюджет Іспанії, застосовуючи принципи жорсткої економії. Таким чином, йдеться про поступку частини національного суверенітету. До того ж, скупівля збіднілих банків, облігацій та підприємств Іспанії іноземними компаніями ще більше б послабила іспанських підприємців.

Економічні показники Іспанії на початку 2014 р. вже мають тенденцію до покращення. Якщо в 2011 р., коли М. Рахой прийшов до влади дефіцит державного бюджету становив 8,51% ВВП, то за 2012 р. дефіцит склав 6,9%, а за 2013 р. - 6,62%¹⁴ із поставлених ЄС за межу 6%. Слід конкретизувати, що основний тягар дисбалансу несуть урядові структури, зокрема міністерства, та державна служба соціального забезпечення – саме тому основна увага скорочень припала на цей сектор. Рівень дефіциту бюджету було зменшено без отримання кредитів з борговими зобов'язаннями, шляхом реалізації принципів жорсткої економії, внутрішньої антикризової програми та зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, з вищевказаного досвіду Іспанії в політико-адміністративному співробітництві з ЄС видно, що іспанська держава

14 El conjunto de las AAPP cerró 2013 con un déficit en términos de contabilidad nacional del 6,62% del PIB / [Електронний ресурс] // Ministerio de Hacienda y Administraciones Públicas, 28.01.2014. – Режим доступу: http://www.minhap.gob.es/en-GB/Prensa/En%20Portada/2014/Paginas/20140328_cm.aspx

конструктивно сприйняла інтеграційні та глобалізаційні процеси та долучилася до вирішення глобальних проблем. Іспанський досвід доводить, що міжнародна підтримка і допомога – це не тільки затвердження позитивного іміджу своєї країни серед країн-партнерів та публічна дипломатія, але й практика врегулювання кризових ситуацій, здобуття досвіду протидії та запобігання ним.

Отже, європейська інтеграція стала поштовхом до системної реформації Іспанії. Внутрішня реструктуризація зумовила динамічне зростання національної економіки та формування сучасних соціально-політичних інститутів. В результаті, такі успіхи істотно підвищили статус Іспанії в ЄС. Іспанський фактор європейської політики розвиває міжконтинентальні, міжрелігійні та міжкультурні діалоги в зоні Середземномор'я на основі партнерства та взаємодії. Європейська зовнішня політика Іспанії направлена на підвищення наднаціональної ролі ЄС, інтенсифікацію діяльності в керівних органах Євросоюзу та поглиблення співпраці з державами-партнерами в рамках СЗБП ЄС.

1.3. Вплив глобалізаційних процесів

Формула визначення національних інтересів Іспанії схожа з формулою інших європейських країн і тим, що відбувається в інших суспільствах, але цей збіг не є повним. Наприклад, другою світовою мовою після мандаринської (офіційної китайської) є іспанська (англійська – 3 місце). Нею говорять 400 млн. чол. для яких вона рідна, та ще 100 млн., для яких іспанська є другою офіційною або вивченою мовою. Історична близькість з країнами Латинської Америки також відрізняє Іспанію та масштаб її інтересів від будь-якої іншої країни світу.

Появу терміна «глобалізація» пов'язують з ім'ям американського соціолога Р. Робертсона, який в 1985 р. дав тлумачення цьому доволі суперечливому міжнародному процесу. Тож глобалізація - це процес спільно зростаючого впливу різних факторів міжнародного значення (економічних і політичних зв'язків, культурного та інформаційного обміну) на соціальну дійсність в окремих країнах. Враховуючи той факт, що глобалізаційні процеси в світі є комплексним явищем, слід виокремити позитивні та негативні риси цього феномену. До позитивних рис слід віднести:

- вільний обмін і вільна циркуляція капіталів служать націям, які володіють розвиненими соціально-політичними структурами і кваліфікованою робочою силою;
- глобалізація світової економіки створює серйозний фундамент для

вирішення загальних проблем людства;

- сприяє поглибленню спеціалізації і міжнародного поділу праці. В таких умовах ефективніше розподіляються кошти і ресурси, що в результаті сприяє підвищенню середнього рівня життя і розширенню життєвих перспектив населення (при більш низьких для нього витратах);

- глобалізація сприяє загостренню міжнародної конкуренції, посилюючи яку, стимулює подальший розвиток нових технологій та розповсюдження їх серед країн. В умовах глобалізації темпи зростання прямих інвестицій набагато перевершують темпи приросту світової торгівлі, що є найважливішим чинником у трансферті промислових технологій, утворенні транснаціональних компаній, що безпосередньо впливають на національні економіки;

- глобалізація сприяє туризму, адже полегшує природний потік людей, які вже майже в будь-якій країні зможуть відчувати себе у звичній для них культурі, обстановці та харчуватися звичною їжею;

- глобалізація – це культурний «посол» кожної видатної культури в світі: фаст-фуд, китайська кухня, японське чаювання, «Apple», а також, фламенко, корида, херес, тощо.

З урахуванням всіх вищенаведених переваг глобалізаційних процесів, для більш комплексного дослідження із запропонованої проблематики, слід виокремити й негативні риси цього процесу. Економічна глобалізація згідно засад ультраліберальної ідеології інтенсифіковано шукає нові резерви. Актуальним трендом ХХІ ст. є втрата ваги національних урядів, сформованих на основі демократичного вибору, перед обличчям потужних ТНК, річні бюджети яких виявляються непомірно більше бюджетів більшості країн, що перебувають під загрозою втрати свого суверенітету.

Проте, головна проблема полягає в тому, що ліберальна економіка в пошуках максимальної вигоди прагне інвестувати капітали в країни, що розвиваються, де привабливими є низька заробітна платня і слабкі податкові вимоги. Завдяки такому вільному обміну, розвиток колишніх країн третього світу відбувається на шкоду народам багатьох країн та їх рівню життя. Актуальним прикладом в даному контексті є екзогенна загроза з боку масової міграції румун до Іспанії, яка не покращує розвиток та добробут жодної із сторін.

Враховуючи це, слід зазначити, що тотальне утвердження принципів вільного ринку тягне за собою низку негативних наслідків. В масштабі планети з'являються транснаціональні економічні системи надзвичайної ефективності, фінансова потужність яких значно перевищує фінансову потужність деяких держав, що входять в ці системи. У той же час всередині найбільш впливових економічних систем утворюються

групи впливу, здатні орієнтувати вибір діючих урядів на користь власних інтересів. Тому, дослідники-глобалісти часто відзначають, що економічна глобалізація посилює нерівність між розвинутими країнами та рештою світу і що вона є чинником зростання бідності в країнах, що розвиваються.

На зібранні Римського клубу в травні 2012 р. співзасновник проекту «World3» Йорген Рандерс представив свою доповідь «2052: Глобальний прогноз на найближчі сорок років». За результатами дослідження було доведено, що саме глобальне потепління стане головною проблемою, яка постане перед людством. Ця світова проблема посилиться до середини XXI ст. і обернеться посухами, повеннями та пожежами, нестачею продовольства, зростанням нерівності та глобальними конфліктами. Після низки кропітких досліджень, а також на основі особистих науково-аналітичних внесків більш ніж 30 дослідників глобалістики, Й. Рандерс прийшов до такого висновку:

- процес адаптації людства до обмежень на планеті вже розпочався, проте, людська реакція є і буде занадто повільною.
- домінуюча, на даний час, глобальна економіка, особливо в Сполучених Штатах, буде стагнувати.
- Бразилія, Росія, Індія, Південна Африка і десятки провідних країн з економікою, що розвивається (називається «BRISE» у звіті) будуть прогресувати.
- Китай стане прикладом успішності, завдяки своїй здатності діяти рішуче.
- нажаль, в 2052 р. на Землі все ж таки буде 3 млрд. бідних.
- глобальна популяція досягне свого піку в 2042 р. через падіння народжуваності в міських районах.
- світовий ВВП буде зростати набагато повільніше, ніж очікувалося, через повільне зростання продуктивності праці в розвинених країнах.
- концентрація CO₂ в атмосфері буде зростати і досягне +2 °C в 2052 р.; та +2,8 °C в 2080 р., який цілком може спровокувати невідворотні зміни клімату¹⁵.

Виходячи з аналітичних розвідок Й. Рандерса, слід зробити висновок, що Іспанія не буде займати передове місце у світовій політиці у найближчі 40 років, яке дістанеться Китаю. Негативним екзогенним

15 The Count-Up To 2052: An Overarching Framework For Action

[Електронний ресурс] / The Club of Rome, 07.05.2012. - Режим доступу:

<http://www.clubofrome.org/?p=703>

впливом постануть: глобальне потепління стане екологічним викликом, особливо для південних провінцій Андалусії та Естремадури, середньорічна температура яких є 18,5 °С, а влітку іноді досягає 46°С в Кордові та Севільї; бюджет Іспанії вкрай обмежений для вирішення глобальних екологічних проблем, тому уряд Королівства буде вкрай пасивно ставитися до цього питання, що згодом потягне за собою суттєві ускладнення; ВВП Іспанії буде таким, що тяжіє до середнього показника, і не буде мати тенденцію до суттєвого зростання; іспансько-китайські відносини піднімуться на більш преферентивний щабель і набудуть широкого розгалуження.

Аналізуючи об'єктивні екологічні тенденції австралійський фізик Грем Тернер стверджує, що негативні глобалістичні наслідки стануть відчутними ще раніше, ніж передбачає Й. Рандерс, і не через потепління, а в результаті виснаження доступних джерел нафти. Розвиток продовжиться до 2015 р., але слідом почнеться спад, тому що доступна нафта закінчується, а недоступну (наприклад, з dna океану) добувати дуже дорого. Найімовірніше, буде цілий комплекс факторів, які водночас посилюватимуть самі себе і набудуть системного характеру. Незалежно від Г. Тернера до такого ж висновку прийшло й РВЛ, голландське Агентство з оцінки стану навколишнього середовища¹⁶.

З метою отримання найбільш глибокого уявлення про місце і роль Іспанії в багатоаспектному процесі сучасних міжнародних відносин, враховуючи особливості політичного, економічного і соціального розвитку Королівства, слід проаналізувати всі об'єктивні наслідки глобалізаційних процесів, що торкнулися Іспанії.

Фундаментальним показником рівня впливу глобалізаційних тенденцій є Індекс Глобалізації КОФ, який був створений у 2002 р. при Швейцарському економічному інституті і Федеральному швейцарському технологічному інституті. Керівником і ідеологом проекту став Аксель Дреєр професор економіки університету Рупхерт-Карлсен, Німеччина. Згідно з принципів проекту, глобалізації надається така дефініція - це процес, який стирає національні кордони та інтегрує національні економіки, культури, технології та управління. Цей процес також створює складні відношення взаємозалежності і взаємозв'язку, опосередковані через різноманітні потоки, що включають людей, капітал, ідеї і т.д.

У зв'язку з цим Індекс включає в себе показники, що вимірюють політичні, економічні та соціальні аспекти глобалізації. Додатково до вищезазначених показників, ще розраховується загальний індекс глобалізації країни, ґрунтуючись на особливостях економічних потоків,

16 Worstall T. The Club of Rome's Limits to Growth Updated: Entirely Bizarre / T. Worstall [Електронний ресурс] / Forbes, 04.09.2012. – 2012. – Р. 7.

економічних обмеженнях, даних про рух інформації, особисті контакти і культурну близькість. Таким чином, слід навести такі дані звіту KOF-2014 відносно Іспанії, в якому дослідники вивчають показники 208 країн з 1970 р.:

- За індексом глобалізації Іспанія займає 14 місце;
- За індексом економічної глобалізації - 26 місце;
- По індексу соціальної глобалізації - 17 місце;
- По індексу політичної глобалізації - 6 місце¹⁷.

Спираючись на вищевикладені цифри, Іспанію слід характеризувати, як впливового конкурентоспроможного суб'єкта міжнародних відносин, генератора та виробника нових технологій, держави що модернізує свою економіку на інноваційній основі і займає гідне передове місце в системі світових господарських зв'язків. Для найбільш об'єктивного і комплексного дослідження рівня впливу глобалізаційних процесів на формування теоретико-концептуальних основ національних інтересів Іспанії, слід провести короткий компаративний аналіз переваг і недоліків вищевказаних процесів.

Головним пріоритетним аспектом глобалізаційних процесів, який позитивно впливає на національні інтереси Іспанії, слід назвати інтеграцію в сучасний економічний простір. Глобалізаційні процеси стали стимулом для Іспанії для переходу на якісно новий рівень міжнародного економічного співробітництва, після багаторічної ізоляції. Багаторівнева участь іспанських ТНК в системі світогосподарських зв'язків зарекомендувало нову демократичну Іспанію, як конкурентоспроможного, надійного партнера з різноманітною продукцією вищої якості європейського стандарту. Тепер такі компанії, як «Endesa», «Telefónica» і «Iberdrola» очолюють список найвпливовіших компаній світу у всіх міжнародних рейтингах, банки «Santander» і «BBVA» мають філії в більш ніж 20 країнах світу, а леонця Амансіо Ортегу в червні 2012 р. «Bloomberg» визнав найбагатшою людиною Європи і 5-им у світовому рейтингу.

Головною проблемою для іспанської економіки, послабленої кризою, інфляцією, падінням ВВП, дефіцитом держбюджету і безробіттям, є повільне зростання загальної продуктивності праці. Основною причиною цього процесу виступає недостатність зусиль по нарощуванню людського інтелектуального потенціалу, а також скорочення вкладень у сферу освіти, підготовки кадрів і науки. Слід акцентувати увагу на тому, що наукове експертне співтовариство Іспанії,

17 KOF Index of Globalization [Електронний ресурс] / KOF, ETH Zürich, 15.04.2014. - Режим доступу: <http://globalization.kof.ethz.ch>

підготувало відкритий лист Прем'єр-міністру Іспанії Маріано Рахою з вимогою припинити скорочення дотацій держбюджету на 2013 р., а навпаки збільшити фінансування сфери науки та освіти. Відкритий лист іспанців підтримали тисячі вчених з усього світу, і авторка монографії, висловивши розуміння і солідарність, також поставила свій підпис.

Одним із вагомих недоліків глобалізації є її міграційний аспект. Проблема нелегальної міграції є дуже неприємною для Іспанії. В жовтні 2006 р. у Лахті, Фінляндія, відбувся неформальний саміт ЄС, де Х. Л. Родрігеса Сапатеро виразив свою занепокоєність щодо нелегальної міграції. Він виступив за спільні, енергійні та скоординовані заходи ЄС проти цих тенденцій, шляхом суворого митного контролю, обмеження діяльності мафіозних угруповань, що займаються торгівлею людьми, а також достовірне інформування потенційних мігрантів про реальні потреби у трудових ресурсах у країнах ЄС.

Промова Сапатеро настільки вплинула на дипломатичні кола Європи, що в 2007 р. у Люксембурзі на Засіданні міністрів внутрішніх справ та юстиції ЄС всі проблемні питання міграції були винесені на глобальний рівень. Європа схвально сприйняла поради Х. Л. Родрігеса Сапатеро щодо вирішення міграційних проблем в ЄС, та навіть Німеччина та Нідерланди попросили дати їм відповідні рекомендації¹⁸.

Важливо, що Іспанії разом з Італією після років наполегливих спроб якоюсь мірою вдалося привернути більшу увагу партнерів по Європейському Союзу до зони Середземномор'я та ствердити в міжнародних, перш за все європейських, структурах розуміння невідкладного характеру посилення різносторонньої співпраці в Середземноморському регіоні. Йдеться в основному про те, щоб протиставити небезпеці, що виникає для Європи з країн південного Середземномор'я, допомогу від розвинених країн у вирішенні їх соціально-економічних, політичних проблем, встановленні з ними нового типу стосунків.

Навесні 2011 р. імміграція досягла критичної точки - біженці з Лівії та Тунісу мігрували з рідних земель через війну, заповняючи найближчі землі Італії. Найближчим до Тунісу був італійський острів Лампедуза і кожного тижня до нього пришвартовувались арабські саморобні судна з сотнями біженців. Намагаючись вирішити цю проблему, Італія перевезла їх до континентальної землі, щоб не перенаселити острів. Звісно, що біженці рухаються далі по Шенгенській зоні, адже не всім знайдеться місце в Італії. Нажаль, Франція не забажала тут виконувати принципи спільності кордонів та Шенгензони, не впустивши потяг з арабськими біженцями до своєї території. Все це потребує більшої

18 Испания: анфас и профиль: сб. науч. раб. / под. ред. В. Л. Верникова. – М.: Вест Мир, 2007. – 480 с. – С. 38.

згуртованості та структурованості в ЄС та порушує відвічне питання нелегальної міграції.

Отже, на підставі аналізу теоретичних розвідок з проблематики підрозділу, виходячи з переваг та недоліків глобалізаційного процесу, що безпосередньо впливають на національні інтереси, пропонується такий висновок. До екзогенних викликів, що постали перед Іспанією та загрожують її національним інтересам слід віднести: економічні - загальносвітовий спад продуктивності праці; екологічні – глобальне потепління; соціальні – зростання бідності у світі, що обумовлює масову міграцію зі Східної Європи, країн Магрибу та Латинської Америки; політичні: зростання впливу ТНК, які пригнічують зростання державного капіталу.

Що Ви дізналися з цього Розділу?

1. Стратегія національної безпеки є ваговою частиною державної політики Іспанії, належить до повноважень голови уряду і є обов'язковою для всіх політичних сил. В 2013 р. Стратегія національної безпеки Іспанії зазнала системних змін. На основі міждисциплінарного підходу було створено Раду з національної безпеки до складу якої увійшло сім міністерств та спеціалізовані комітети на чолі з Прем'єр-міністром. Такий комплексний підхід до політики національної безпеки покликаний застерегти країну від гетерогенних типів міжнародних загроз.

2. Європейська інтеграція стала поштовхом до системної реформації Іспанії. Внутрішня реструктуризація зумовила динамічне зростання національної економіки та формування сучасних соціально-політичних інститутів. Європейська зовнішня політика Іспанії направлена на підвищення наднаціональної ролі ЄС, інтенсифікацію діяльності в керівних органах Євросоюзу та поглиблення співпраці з державами-партнерами в рамках СЗБП ЄС.

3. Зміна влади в Іспанії в 2004 р. та її передумови, спровокували кардинальні зміни у зовнішній політиці Іспанії, що характеризувались: різким відходом від проамериканської політики в стратегічних питаннях на європейський вектор Х. Л. Родрігеса Сапатеро; зміною військово-політичної позиції, щодо Іраку – вивід іспанського контингенту; ліквідацією ЕТА; створенням «Альянсу цивілізацій» за іспансько-турецької ініціативи та, звісно, плідне головування Іспанії в ЄС в першій половині 2010 р.

4. Головними передумовами політико-управлінської нестабільності, що погіршила загальний стан держави були: світова фінансова криза 2008р., що спричинила економічну рецесію; іпотечна криза; безробіття, що більше за всіх поширилося на молодь; прийняття непопулярних соціальних реформ, задля подолання кризи. М. Рахой переміг на виборах 2011 р. та вже за 3 роки його керування країною, в Іспанії знизився дефіцит бюджету, і що найголовніше – Іспанія стала єдиною державою групи PIGS, що у скрутний час встояла і не взяла кредитів від європейських структур з борговими зобов'язаннями.

5. Іберійські та південноєвропейські країни під натиском світової фінансової кризи перейшли на знижену траєкторію економічного зростання, що проявилось в істотному падінні ВВП в 2010-2013 рр. Внаслідок цих об'єктивних явищ, криза охопила, хоча і різною мірою, всі основні сектори економіки Іспанії та набула системного характеру. Тому, в контексті поточної фінансово-економічної кризи екзогенні фактори глобалізації негативно впливають на динаміку зростання державних економічних показників, так як ефективним виходом з рецесії має стати саме якісне вкладення коштів і ресурсів у національну економіку, а не зростання іспанських прямих іноземних інвестицій закордон та відтік національного капіталу.

2. РЕГІОНАЛЬНА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

2.1. США та трансатлантичні відносини

Відносини Іспанія - США є пріоритетними для обох сторін, співробітництво широко розгалужене майже в усіх галузях, і більш того, посилюється діалогом в контексті ЄС та НАТО. Місце Іспанії в НАТО є особливим, унікальним та виключним, саме тому, слід детально проаналізувати переваги та недоліки для Іспанії по вступу до НАТО.

Переваги для Іспанії по вступу до НАТО:

Прихильники вступу Іспанії до НАТО обґрунтовували вигідність інтеграції тим, що стратегічне положення країни може перетворити її в мішень великих конфліктів, а військовий блок стане «парасолькою» від таких загроз і захистить від небажаних зазіхань. Відомими є проблеми іспанських автономних міст Сеута та Мелілья - анклавів на території Марокко та питання Західної Сахари; 300-літня суперечка з Великою Британією по Гібралтару; з Алжиром по Канарським островам; з Португалією по деяким містечкам вздовж південно-західного кордону. Також пояснювали переваги тим, що НАТО зможе гарантувати Іспанії модернізацію збройних сил для забезпечення національної оборони. Особливу увагу було акцентовано на умовах участі держави у Альянсі. Головними вимогами Іспанії до НАТО стали: заборона розміщення, збереження і ввезення ядерної зброї на територію Іспанії, поступове скорочення військової присутності США в Іспанії та відмова Іспанії до входу в єдину структуру військового командування НАТО.

Недоліки для Іспанії по вступу до НАТО:

Коли Іспанія інтегрувалася до ЄС, іспанське суспільство і офіційні кола, були єдиної думки щодо вступу, але відносно членства Іспанії в НАТО були великі розбіжності і сумніви. Наприкінці 70-х рр. ХХ ст., після смерті Ф. Франко відбувалося оновлення та переорієнтація країни на демократію. Стабільна влада була лише у короля Хуана Карлоса I, а політичні групи суперничали між собою за місце лідера нової Іспанії. Складність та гострота внутрішньополітичної боротьби в Іспанії, що розгорталась, в першій половині 80-х рр. ХХ ст. обумовила необхідність проведення загальнонаціонального референдуму щодо вступу в НАТО. Супротивники інтеграції до НАТО навпаки відкидали вступ, зазначаючи, що невідомо, як складеться доля з двома іспанськими

анклавами Сеута і Мелілья, що знаходяться в Марокко. Неоднозначним також було ставлення Алжиру до Канарських островів. Звучало також питання Гібралтару, тому що багато членів НАТО підтримують у цьому конфлікті саме Велику Британію, а не Іспанію.

Станом на кінець ХХ ст. Іспанія була однією з найменш милітаризованих країн Європи. Згодом, модернізувавши і реорганізувавши свої збройні сили та сформувавши миротворчі підрозділи, Іспанія офіційно стала членом НАТО в травні 1982 р., але не приєдналась до військових структур. Цей факт став початком більш ніж десятирічної низки наполегливих дискусій, щодо повноцінного членства Іспанії у єдиній структурі військового командування НАТО. Іспанія інтегрувалась лише в 1996 р., коли до влади прийшла Народна партія на чолі з Х. М. Аснаром, відкритим прихильником американської політики в Європі. Наразі іспанські збройні сили складаються з сухопутних, морських та повітряних сил і вона є одним з найактивніших членів НАТО¹⁹.

Слід акцентувати особливу увагу, що американці володіли південним флангом НАТО в Неаполі й за спільною згодою збирались передати командування Франції. Напередодні Мадридського саміту, Б. Клінтон завітав до Іспанії і провів переговори з королем Хуаном Карлосом I та тогочасним Прем'єр-міністром Х. М. Аснаром. Вбачаючи зацікавленість НАТО у участі Іспанії у військових структурах, він запропонував відмовитися від підтримки Франції у Неаполі в обмін на контроль над двома акваторіями: одна - між континентальною Іспанією і Канарськими островами (по лінії НАТО її поки контролює Португалія), інша - Гібралтарську протоку, контрольовану Великою Британією. Отримавши їх, Іспанія змогла б безроздільно панувати на морях, аж до своїх анклавів в Північній Африці - портів Сеута і Мелілья. Відповідно, це дозволило б НАТО зробити крок на Африканський континент, створивши там свої форпости руками Іспанії, яка очолить південно-західний фланг НАТО.

Враховуючи, той сприятливий факт, що генеральним секретарем НАТО тоді був іспанець Хав'єр Солана, реалізувати все це було б не важко, якби не відмова Великої Британії, Франції та Італії від включення до порядку денного іспанського питання. З проаналізованих фактів є очевидним, що Іспанія потрібна НАТО набагато більше, ніж Альянсу Іспанії. З огляду на більш ніж 30-літню співпрацю в єдиному Альянсі Іспанія-НАТО, слід виокремити такі основні інтереси обох сторін.

19 España y la OTAN / [Електронний ресурс] / Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación. – Режим доступу: <http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/PoliticaExteriorCooperacion/ProyeccionAtlantica/Paginas/EspLaOTAN.aspx>

Інтереси Іспанії в НАТО:

- інтеграція до євроатлантичної системи безпеки, геополітичною складовою якої є сама Іспанія. Географічне положення Іспанії обумовлює її зовнішню політику у сфері безпеки. Для Іспанії спільна оборона на терені її життєвого простору є запорукою стабільності та регіональної безпеки. Необхідність проведення військової реформи для підняття держави до рівня передових європейських держав. Зокрема скорочення малоефективної сухопутної армії, укріплення професійного сучасного флоту та авіації, відміна обов'язкового призову, функціонування професійної армії на контрактній основі;

- зацікавленість Іспанії до розширення НАТО на південь до зони Середземномор'я, а не на Схід, що Іспанія сама ініціює, як член Альянсу. Північна Африка є сферою національних інтересів Іспанії. Зростаюча політична нестабільність, економічна криза, демографічний тиск і зростання релігійного фундаменталізму в районі Магрибу викликають певне занепокоєння іспанської сторони;

- спільне протистояння асиметричним загрозам, тероризму, встановлення миру в усьому світі, допомога молодим демократичним державам, спільний розвиток заради прогресу всього світу. Лондон, Мадрид та Нью-Йорк на власному досвіді знають трагедію терактів радикальних ісламістських груп, тому кооперація навколо спільних проблем є життєво необхідним кроком для всіх членів НАТО. І це є прямим відображенням національних інтересів Іспанії;

- зростання політичної цінності НАТО для Іспанії після розпаду біполярної системи. Східна Європа не є для іспанської держави сферою таких стратегічних інтересів, як Середземномор'я. Іспанія намагалася не стати інструментом політики США в біполярному протистоянні, направляючи всю свою увагу на вирішення наявних проблеми на Півдні. І тепер, в умовах багатополярності міжнародних відносин, Іспанія посіла правильне місце у військово-політичному оборонному блоці.

Інтереси НАТО в Іспанії:

- географічне положення. Іспанія є таласократичною євроатлантичною державою, яку омиває Середземне море, Атлантичний океан та Біскайська затока. У розпорядженні Іспанії є стратегічно важливі острови – Канарські та Балеарські, які завжди відігравали важливу роль у військових конфліктах. Наприклад, вже за часів Середньовіччя там розташовувались важливі бази іспанського флоту, а також слід згадати, що коли протягом Громадянської війни 1936-1939 рр., Канарські острови захопили франкісти, у республіканців залишились лише Картахена та база Маон в акваторії Середземномор'я;

- геостратегічне розташування. Впливає з попереднього пункту, але має прагматичну оборонну відзнаку - іспанське географічне положення є зоною глибоко ешелонованої оборони, захищеної Піренеями, що ідеально для розміщення баз НАТО. Американські військові бази були розташовані на території Іспанії ще за часів диктатури Ф. Франко, згідно двостороннього договору від 1953 р. Традиційно стратегічною вважається іспанська вісь: Балеарські острови => Гібралтар => Канарські острови. Атлантичне розташування Іспанії є потужним стратегічно та особливо впливовим у континентальній Європі;

- унікальне партнерство з Латинською Америкою. Особливі відносини Іспанії з латиноамериканськими країнами завжди були і будуть унікальними, їх можна порівняти мабуть лише з Португалією. З липня 1991 р. Іспанія ініціює щорічні Іberoамериканські саміти, для підтримки латинських країн, спільної програми дій, соціально-економічного розвитку. Визначальним є XV Іberoамериканський саміт, що відбувся в жовтні 2005 р. в Саламанці. Протягом цього саміту отримала повноцінний статус міждержавної організації Іberoамериканська Співдружність Націй, що стало для Мадрида вагомим дипломатичним успіхом та перевагою в регіоні. До організації входять Португалія, Андорра та 19 держав Латинської Америки. Безумовно, США потребує стратегічного партнера у Південній Америці та політична сила, яка може бути стабільною ланкою у регіоні. Враховуючи конфліктогенність відносин з Кубою та Венесуелою, США і НАТО можуть сподіватися на Іспанію, як на дипломатичну опору в регіоні;

- унікальний європейський партнер по арабському діалогу. Протягом всієї своєї історії Іспанія співпрацювала з арабами, а за результатами трьохвікового панування династії Омейядів²⁰ на Піренейському півострові іспанська державотворчість здобула цінний досвід. Дотепер Іспанія має глибокі, тісні зв'язки з арабським світом. В січні 2007р. відкрився центр іспано-арабського діалогу «Арабський дім», який покликаний мирним, дипломатичним шляхом досягати консенсусу у міжрелігійних та міжкультурних суперечностях. В лютому 2007р. до Мадриду завітали делегати 26 держав-членів Ліги арабських держав і взяли участь у іспансько-арабській конференції. Головним результатом стало спільне рішення по Ізраїлю – до нормалізації відносин, та по Палестині – до міжнародного визнання. Іспанія разом із Францією висунули свій спільний Мирний план по розв'язанню палестино-ізраїльського конфлікту: припинення вогню і насилля, обмін полоненими, формування палестинського уряду та проведення мирної конференції за участі якомога більшої кількості представників держав. Все це робить Іспанію стратегічно важливим дипломатичним партнером для НАТО у Близькосхідному регіоні;

²⁰ Роки правління династії Омейядів - 711-1031 рр.

- до національних інтересів США, як лідера НАТО, входить глобальний контроль миру та стабільності в Європі та всьому світі, а НАТО є ефективним інструментом в цьому контексті. Іспанська ініціатива, підтримана Туреччиною, «Альянс цивілізацій» стала глобальним проектом з підтримання миру, отримавши статус ініціативи ООН, політичну та матеріальну підтримку 30 країн світу. Це відповідає миротворчим операціям та місіями НАТО. Така взаємодія ще більше поглиблює євроатлантичні стосунки Іспанії;

- прийнятий в Іспанії на початку ХХІ ст. «План Греко» (масштабна 4-річна програма імміграційного регулювання), відповідає прагненням абсолютно всіх країн-членів НАТО по врегулюванню проблеми нелегальної міграції, що економічно виснажує та дестабілізує кожну країну. Особливу підтримку План Греко знайшов у Франції, як країні що останнім часом відвойовує у мусульман свою культурну та релігійну ідентичність. Італія також потерпає від нелегальних мігрантів з Північної Африки. Формуючи оборонну доктрину, держава повинна враховувати ступінь небезпеки, яка виходить від незареєстрованих та неперевіраних людей. Часто вони є джерелами незаконного продажу зброї, наркотиків, торгівлі людьми та тероризму загалом;

- унікальний партнер в Європі. Самостійність іспанської політики в ЄС була і є явно вираженою. Під час американоцентрованого правління НП (1996-2004 рр.) Іспанія виступала для США альтернативою тандему Меркель-Саркозі. Наприклад, відомий «лист Восьми»²¹, де Іспанія, Велика Британія, Італія, Португалія, Чехія, Польща, Угорщина та Данія висловили свою абсолютну підтримку будь-яким військовим діям США - зокрема в Іракському питанні. Франція та Німеччина повідомлені про цей лист не були. Проте, Греція, яка тоді головувала в ЄС відхилила таку пропозицію. Х. М. Аснар був переконаний, що зовнішньополітичні наміри Іспанії є суто його справою і таким чином хотів висунути на перший план, беручи на себе роль «посла» США в Європі. В перспективі він бачив Іспанію у «великій Вісімці». Проте, бажана вісь Вашингтон-Лондон-Мадрид проіснувала недовго, Доктрина Аснара не підтвердила себе на практиці;

- в розрізі миротворчих операцій НАТО, Іспанія брала участь у військових операціях НАТО в Косово в 1999 р. З червня 1999 р. Косово і Метохія знаходиться під управлінням адміністрації ООН і під фактичним військовим протекторатом НАТО (KFOR). 17 лютого 2008 р. парламент Косова оголосив незалежність від Сербії і створення суверенної держави Республіка Косово. Це суперечило 1244 резолюції Ради Безпеки ООН, але було зроблено під протекторатом США і за

21 Від 30 січня 2003 р.

згоди більшості європейських країн. Вже наступного дня Афганістан, Франція, Велика Британія, Італія та низка європейських країн першими визнали незалежність Косова. В той же день незалежність Косова визнали США. Іспанія залишилась єдиною впливовою країною ЄС, яка не визнала і не збирається визнати незалежність Косова, зокрема через свої проблем з басками та каталонцями. Перша жінка міністр оборони Карме Чакон в березні 2009 р. оголосила про виведення 632 іспанських військових з цієї країни.

Таким чином, роль Іспанії в євроатлантичному інтеграційному просторі є провідною, адже вона виступає унікальним космополітичним посередником між ЄС та країнами Магрибу, НАТО та арабським світом та грає виняткову роль у діалозі держав Середземномор'я. До 2008 р. щорічне збільшення іспанських державних економічних показників зростало настільки стрімко, що у світі могло порівнятися лише з Японією. Соціалістична політика Х. Л. Родрігеса Сапатеро ефективно працювала, і так би тривало й далі, якби не світова економічна криза 2008 р., в якій жодна з європейських країн не вийшла переможницею.

2.2. Латинська Америка

Іспанія відкрила Новий світ у 1492 р., з тих пір вона є європейською батьківщиною для країн Латинської Америки. Чотири століття Іспанія володіла заморськими територіями, а під кінець XIX ст. втратила у війні зі США 1898 р. На початку XXI ст. Іспанія підтримує розгалуження інтеграційних процесів в Латинській Америці, що відповідає національним інтересам кожній з країн, слугує стабілізації їх політичних і фінансово-економічних структур та сприяє зміцненню тенденції демократичних перетворень південноамериканських держав. Дана позиція відповідає укріпленню та розширенню іспанської політичної та економічної присутності в одному з найбільш динамічно розвинутих регіонів планети. Тому, Іспанія докладає активних зусиль відносно розвитку широкої взаємодії з латиноамериканськими країнами як на двосторонньому рівні, так і в рамках ЄС.

В XXI ст. Іспанія перетворилася на найбільшого європейського інвестора для багатьох держав регіону. До країн Латинської Америки за період 1993-2010 рр. було спрямовано понад 130 млрд. євро. Найбільш успішним роком для іспанських компаній в економіці країн Латинської Америки став 1999 р., коли обсяг інвестицій перевищив 30 млрд. євро. Іспанські інвестиції в країнах Латинської Америки здебільшого спрямовувалися до таких галузей: телекомунікація - Telefonica, енергетика - Endesa, Repsol, фінанси - Santander, BBVA, транспорт -

Iberia і туризм - Sol Melia. Іспанський капітал охопив ключові позиції у найважливіших сферах економіки країн Латинської Америки.

Наприкінці 1990-х рр. компанія Endesa стала однією з провідних енергетичних компаній Латинської Америки, контролюючи більше 25% виробництва і 30% розподілу електроенергії. Авіакомпанія Iberia стала лідером за кількістю пасажирів у напрямку Європа - Латинська Америка. На початку 2000-х рр. іспанські банківські структури контролювали більше 40% банківської системи Мексики, 30% фінансових ринків Аргентини і Чилі, а також близько 20% Бразилії. Телекомунікаційна компанія Telefonica, вперше вийшовши на ринок регіону в 1990 р. вже до середини 2000 -х рр. повністю контролювала більше 10 компаній латиноамериканського ринку і більше 60% телекомунікаційних послуг, завдяки чому вона стала одним з найбільших операторів світу. Компанія Repsol YPF перетворилася на найбільшу енергетичну компанію не тільки Аргентини, а й всього регіону.

Ключовими об'єктами інвестиційної діяльності Іспанії є Аргентина, Бразилія, Мексика та Чилі. Сукупний обсяг іспанських ПІІ до цих країн склав більше 110 млрд. євро. Аргентина є однією з провідних країн за обсягом прямого інвестування Іспанії, діяльність іспанських компаній зосереджена на таких секторах, як енергетичний, зокрема нафтогазовий, транспортний, банківський та телекомунікаційний. Вагомий внесок до розвитку повітряного транспорту Аргентини Іспанія зробила завдяки широкій діяльності авіакомпанії Iberia. Слід зазначити, що криза в Аргентині 2001 р. істотно вплинула на рух іспанського капіталу, викликавши значний відтік²². Внаслідок кризи 2001 р. іспанські інвестори перенаправили свої капіталовкладення в інші країни, зокрема до Бразилії.

Такі сприятливі фактори бразильської політики, як стабільність, розвинена інфраструктура і політика приватизації державних компаній на фоні економічної кризи в Аргентині визначили роль Бразилії як пріоритетної країни для іспанських інвестицій. Обсяг інвестицій іспанських компаній в економіку Бразилії є найбільшим в Латинській Америці і одним з найбільших у світі. Проте, обсяг бразильської економіки обмежує іспанські підприємства в деяких секторах, за винятком телекомунікаційного.

Провідним актором телекомунікаційного ринку Бразилії є іспанська компанія Telefonica, що в 1996 р. викупила частку в Телекомунікаційній компанії Rio Grande. Згодом Telefonica поставила доволі амбітну мету - створення панамериканської мережі телекомунікаційних послуг,

22 Archivo de Informes de Inversión [Електронний ресурс] // Embajada de la República Argentina en el Reino de España. – Режим доступу: <http://www.embajadaargentina.es/?cat=164>

чого успішно досягла вигравши державний тендер на компанію Telesp²³. Таким чином, на початку XXI ст. Telefonica перетворилася на найбільшого гравця на світовому телекомунікаційному ринку.

Серед розвинутих країн Латинської Америки саме Мексика характеризується найбільшою економічною залежністю від діяльності іспанських ТНК. Особливим вплив Іспанії відчувається у банківському секторі, який іспанські компанії контролюють більш ніж на 40%. Ключову роль тут займає Banco Santander, обсяг інвестицій якого становить половину всіх ПІІ, спрямованих в країну. Другою особливістю інвестицій до Мексики, в порівнянні з іншими країнами регіону, є широка участь іспанського капіталу в туристичній галузі Мексики²⁴. Туристичні компанії Іспанії, завдяки великим фінансовим ресурсам та досвіду обслуговування туристів в Європі, розгорнули успішну діяльність в Латинській Америці. Іспанська туристична група Sol Melia веде готельний бізнес в 12 країнах Латинської Америки, в тому числі займаючи провідну роль в туристичній галузі Мексики.

На початку XXI ст. іспансько-чилійські відносини характеризуються високим рівнем політичного взаєморозуміння, широкою співпрацею у таких секторах, як безпековий, енергетичний, торговельно-економічний, телекомунікаційний та культурний. В січні 2013 р. М. Рахой та президент Чилі С. Пінєра Еченіке підписали «Стратегічний Альянс Іспанія-Чилі», який поглибив, вдосконалив та поставив на новий рівень усі сфери двостороннього співробітництва. Цей факт ще раз підкреслює, що в завдяки укладеним в останні роки комерційними угодами, асоціаціям і пактам, чилійська економіка є сьогодні однією з найбільш відкритих у світі²⁵. Згідно звіту Світового економічного форуму 2013-2014 рр. за рівнем конкурентоспроможності та економічної ефективності Чилі посідає 1 місце серед країн Латинської Америки та 34 місце за загальносвітовим рейтингом, де Іспанія посідає 35²⁶.

Стосовно Венесуели, держава знаходиться у сфері геостратегічних

23 Embaixada do Brasil em Madri / [Електронний ресурс] // Ministério das Relações Exteriores do Brazil. – Режим доступу: http://madri.itamaraty.gov.br/es-es/relaciones_bilaterales.xml

24 Directorio Principal / [Електронний ресурс] // Embajada de México en España. - Режим доступу: <http://embamex.sre.gob.mx/espana/index.php/mnuacerca>

25 Bilateral Relations / [Електронний ресурс] // Ministerio de Relaciones Exteriores de Chile. – Режим доступу: <http://chileabroad.gov.cl/espana/en/relacion-bilateral/relaciones-bilaterales/>

26 The Global Competitiveness Index 2013–2014: Country Profile Highlights / [Електронний ресурс] // World Economic Forum. - Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_CountryHighlights_2013-2014.pdf

інтересів Іспанії, проте політика ЄСП характерна режиму У. Чавеса, яку наразі проводить його наступник Н. Мадуро, є кардинально відмінною від європейської системи цінностей, які сповідує Іспанія. Це ускладнює як двосторонні відносини держав, так і вплив Іспанії, як історичної батьківщини, на Латинську Америку. Проте, оцінюючи сучасне становище Іспанії, в контексті боргової кризи та економічних та інституціональних проблем в ЄС, все ж таки, саме дво- та багатосторонні відносини Іспанії з країнами Латинської Америки мають стати об'єктом першочергової уваги іспанського уряду, не зважаючи на всі труднощі та обставини, пов'язані з політичними розбіжностями Іспанії та Венесуели. В цьому ключі слід зосередитися на організації CELAC.

Однією з найбільш ефективних зовнішньополітичних ініціатив Іспанії є концептуальна платформа для політичних консультацій CELAC, яка раніше називалась «Групою Ріо», була однією з впливових, представницьких об'єднань країн Латинської Америки, і була створена ще в 1986 р. На 23-м саміті Групи Ріо, який відбувся в лютому 2010 р. в Канкуні, було вирішено перейменувати міжнародну організацію та зробити її такою, що стане концептуальною альтернативою Організації американських держав (ОАД), яка знаходиться під патронажем США і Канади.

Нове об'єднання отримало назву – Співтовариство держав Латинської Америки і Карибів (CELAC), наразі налічує 32 члени, а президентом Співтовариства є Рауль Кастро. Одним із завдань CELAC стала протидія регіональній політиці північноамериканської гегемонії. Головна відмінність CELAC від інших регіональних організацій була оголошена дуже чітко: вона об'єднає всі країни Латинської Америки і Карибів, але не включатиме США і Канаду. Таким чином, нова організація покликана стати протидією ОАД, що знаходиться під патронажем США. Звісно, Сполучені Штати виразили сумніви щодо ефективності нової організації без участі світових гігантів США і Канади.

Слід приділити особливу увагу Саміту CELAC-ЄС, що відбувся 26-27 січня 2013 р. у Сантьяго, Чилі. Цей захід став місцем зустрічі більше ніж 60 офіційних делегацій країн Європи та Латинської Америки. Скориставшись нагодою, Іспанія продемонструвала себе унікальним міжконтинентальним посередником між CELAC та ЄС, країнами Латинської Америки та Європи та ще раз підкреслила історичну єдність південноамериканських народів з Іспанією, адже 90% латиноамериканців є етнічними іспанцями.

Тому, на початку урочистого відкриття Саміту виступив саме Маріано Рахой, Прем'єр-міністр Іспанії, і розпочав захід з аналізу актуальних

проблем країн Латинської Америки, а також особливостей відносин цих країн з ЄС. Не оминув Прем'єр-міністр і питання глобальних проблем людства, що згуртовують народи заради спільного подолання кризових ситуацій. М. Рахой зосередився на таких питаннях: проблема освіти у країнах, що розвиваються, зміна клімату, міграція, незаконний обіг наркотиків, міжнародна торгівля та багато інших.

У своєму докладі на Саміті, Херман Ван Ромпей, голова Європейської Комісії, наголосив на необхідності запобігання індивідуалістичного підходу, який обмежує майбутній розвиток міжнародної торгівлі та інвестицій між країнами та регіонами. Також він підкреслив, що Латинська Америка є ключовим торговельним партнером Євросоюзу, а ЄС, в свою чергу, є основним постачальником прямих іноземних інвестицій до південноамериканського регіону. Він додав, що взаємну торгівлю між ЄС і Латинською Америкою слід лібералізувати від протекціонізму, що стане вигідним обом сторонам.

Позицію голови Єврокомісії підтримав президент Республіки Чилі Себастьян Пінєра, та зазначив, що наразі протекціонізм безперечно є перешкодою, яку сторони повинні подолати для того, щоб створити новий стратегічний альянс між Європою і Латинською Америкою. Хоча такий альянс і постає величезною відповідальністю для лідерів народів обох континентів, проте С. Пінєра вважає, що водночас, він відчиняє нові неосяжні можливості для держав Латинської Америки, що у XXI ст. набирають нових політичних, економічних і культурних обертів.

За результатами Саміту CELAC-ЄС була підписана Декларація Сантьяго, згідно якої підтверджувались існуючі міжрегіональні зобов'язання та був сформований План дій завдань в різних сферах, які потрібно вирішити до наступного саміту, що відбудеться в 2015р. Окрім лібералізації торгівлі, План дій закликає до реалізації нових спільних програм і договорів про співробітництво, наприклад, Спільної ініціативи з наукових досліджень та інновацій, що покликана сприяти науково-технічному співробітництву, комбінуючи інструменти і знання на національному, регіональному та міжрегіональному рівнях.

Також було підписано низку двосторонніх договорів між європейськими та латиноамериканськими країнами, як на міжурядовому рівні, так і на бізнесовому. На додаток до формальних угод та формування спільних стратегічних цілей на Саміті, Прем'єр-міністр Іспанії зазначив, що ця конференція є також важливим інструментом для подальшого зміцнення відносин між ЄС і країнами Латинської Америки, в результаті чого два континенти зближаться. Також, він акцентував увагу на тому, що латиноамериканські держави підтвердили європейські цінності, що сповідають мир, демократію, соціальну справедливість, дотримання та захист прав людини і верховенство права, і Європа на сьогоднішньому

етапі прагне захисту цих цінностей, а Іспанія може допомогти їй втілити це у життя в латиноамериканському регіоні²⁷.

Таким чином, вищепроведений аналіз доводить, що на світовій політичній арені Іспанія продовжує бути впливовим транснаціональним гравцем, поєднуючи країн-партнерів у міжконтинентальних діалогах. До того ж, у контексті співпраці Іспанія – Латинська Америка слід відмітити тенденцію до поступового розповсюдження іспанцями, універсальних елементів досвіду інтеграції, накопиченого в рамках Європейського Союзу. Тобто Іспанію також слід розглядати, як найбільш активного провідника ідей Євросоюзу з питань зміцнення політичної співпраці та соціально-економічного розвитку в Південноамериканському регіоні.

2.3. Азія і Африка

Участь Іспанії у глобалізаційних процесах сучасних міжнародних відносин відкриває перед іспанською державою нові орієнтири та можливості. До групи країн з найбільшим та найшвидшим рівнем розвитку відносяться 5 країн BRICS²⁸, троє з яких знаходяться в Азії. Це обумовлює зростаючий інтерес як іспанського уряду, так і іспанських підприємців, до нових впливових гравців на міжнародній арені. Більш того, іспанська територія простягається і на африканські землі двома містами Сеута і Мелілья, а колоніальні зв'язки Іспанії з Африкою в ХХІ ст. набувають ознак партнерського співробітництва.

Ситуація в Ісламському світі характеризується високим рівнем конфліктогенності, і як наслідок, проєктується на стан світової політики в цілому. Нестабільність проявляється як раз на територіях тих країн, які за С. Гантінгтоном знаходяться на зламі декількох цивілізацій, це: Північні регіони Субсахарської Африки, Магриб, Близький Схід, Балкани, Кавказ, тощо. В цьому контексті, ключовою проблемою постає той факт, що більшість цих «буферних» держав економічно відсталі, і тому вкрай зацікавлені у підвищенні рівня життя основної частини населення, проте вирішення своїх проблем без багаторівневого втручання і допомоги передових держав світового економічного розвитку для них постає неможливим. Звідси впливає актуальне

27 Barón A. Claves de la política exterior española: octubre-diciembre 2013 / A. Barón // FRIDE. - №102. - P. 2-8.

28 BRICS – Бразилія, Російська Федерація, Індія, Китай та Південно-Африканська Республіка. Група з п'яти країн, що швидко розвиваються. Скорочення BRICS було вперше запропоновано аналітиком Goldman Sachs Джимом О'Нілом, в листопаді 2001 р.

завдання глобального міжцивілізаційного масштабу - забезпечити необхідний баланс між стимулюванням економічного зростання у відсталих за своїм розвитком мусульманських країн та збереженням їх цивілізаційної ідентичності.

Азійський вектор

Детальніше розглядаючи цей напрям, слід згадати, що ще на початку XXI ст. Іспанія не мала посольств у Новій Зеландії та Сінгапурі, а Інститут М. Сервантеса був відсутній у таких великих столицях, як Пекін, Токіо та Нью-Делі. Слід зазначити, що в Києві він, на жаль, досі відсутній. Найбільш парадоксальним є той факт, що саме іспанці в XV ст. першими серед європейців відкрили острови Тихого океану, більш того, на честь короля Феліпе II назвали Філіппіни. А тепер, за умов функціонування кардинально нової навігації, сучасній інфраструктурі та авіа прогресу, іспанці втратили свої позиції в цьому величезному регіоні світу. Було очевидним, що багаторічна пауза в іспансько-азійських відносинах занадто затягнулася, і тому були потрібні форсовані кроки по розбудові цих відносин. Цей процес знайшов своє вираження у розробленому урядом Х. Л. Родрігеса Сапатеро «Плану Азія» - програма дій іспанської дипломатії в цьому регіоні світу.

Окрім дипломатичного та економічного прориву «План дій в Азійсько-тихоокеанському регіоні» передбачав заохочення та підтримку контактів між інститутами цивільного суспільства, зокрема, розширення культурних та освітніх програм обмінів, відкриття установ з підготовки спеціалістів з проблем азійських держав в Іспанії, та відповідних в Пекіні, Токіо та Нью-Делі. Також окремим питанням постало спрощення візового режиму та створення лояльних умов перетину кордону для студентів та підприємців. Загалом «План дій в азійсько-тихоокеанському регіоні» став масштабною, довгостроковою програмою структурного розвитку всього комплексу відносин Іспанія – АТР.

Проте, Іспанія продовжувала відставати від європейських колег. За даними станом на 2005 р. у Китаї розташовувались філії 250 іспанських підприємств, тоді як Велика Британія, Франція та Німеччини мали близько 3000-4000 фірм. На противагу, китайські філії підприємств заповнили іспанський та португальський ринки, і здебільшого, стали суттєвим фактором фінансово-економічної кризи цих держав. Йдеться про те, що дешева китайська продукція стала суттєвою конкуренцією для національних підприємств. Збіднілі іспанці та португальці в свою чергу стали купувати більш дешеву китайську продукцію, обмежуючи цим національного виробника. В результаті, така тенденція призвела до хвилі банкрутства малих та маленьких національних підприємства у Іспанії та, в особливій мірі, Португалії в 2011-2012 рр.

Враховуючи те, що протягом тривалого часу регіон АТР залишався поза увагою іспанського уряду, слід відзначити політичну послідовність, зваженість та наслідування принципу ефективної багатополарності в міжнародних відносинах дипломатії Х. Л. Родрігеса Сапатеро, що активізувало співробітництво з регіоном. Тим не менш, слід звернути увагу, що Хуан Карлос I додає до дипломатичної служби Іспанії унікальний вимір - офіційні зарубіжні візити королівської родини цілеспрямовано відкривають нові, потенціальні можливості для іспанського бізнесу та нові ринки. Слід навести таку статистику: за 2006 р. Х. Л. Родрігес Сапатеро здійснив 5 зарубіжних поїздок, а Хуан Карлос I – 15. В контексті розгляду регіону АТР, слід згадати візит короля Іспанії Хуана Карлоса I та його дружини королеви Софії в лютому 2006 р. до В'єтнаму і Таїланду, що зв'язав більш ніж 40 іспанських підприємців та банкірів з іноземними партнерами.

Проте, окрім позитивного економічного зростання та нарощування зв'язків, існують і негативні тенденції у відносинах Іспанія – Азія. Зокрема йдеться про ставлення Іспанії до ШОС. Аналізуючи зовнішні загрози, іспанські експерти стверджують, що США слід сконцентрувати свою зовнішньополітичну увагу на дружбі Росії з Китаєм, зокрема в контексті їх співробітництва у ШОС²⁹. Найкращою демонстрацією їх сили та впливу на міжнародні відносини є категорична спільну позицію в РБ ООН з сирійського та іранського питань. Виходячи з цих фактів, Іспанії слід дуже обережно та послідовно вибудовувати відносини із Китаєм та РФ, не зачіпляючи при цьому інтереси США в регіоні, адже, якщо Іспанія стане на шляху однієї з протидіючих сторін, це матиме негативні наслідки.

Іншим важливим та перспективним ринком для економіки Іспанії постає Індія. На території країни зареєстровано більш ніж 400 підприємств, це майже вдвічі більше, ніж в Китаї. Іспанський бізнес представлений в Індії у різноманітних сферах економіки: електроенергетика, аграрно-промисловий комплекс, автомобільна промисловість, фінанси, легка промисловість, будівельний сектор та ін. Іспанія посідає почесне місце серед найбільших світових інвесторів Індії і, навіть під час кризи, продовжує зберігати свою присутність у цьому регіоні, що швидко розвивається.

З урахуванням всього вищесказаного, можна зробити висновок, що азійсько-тихоокеанський вектор зовнішньої політики Іспанії в перспективі буде ставати все більш актуальним. Розширення двосторонніх відносин з державами регіону буде на користь обох сторонам, враховуючи об'єктивні глобальні, світові тенденції та транснаціоналізацію ринків.

29 Reinoso J. China y Rusia refuerzan sus relaciones militares // El País, 06. 06. 2012.

Африканський вектор

В контексті африканської політики Іспанії в першу чергу слід виокремити територіальну суперечку з Марокко через два іспанських автономних міста Сеута і Мелілья, що ускладнюють ситуацію на всьому західному Середземномор'ї. В обох анклавах розташовані іспанські військові гарнізони і це питання набуває конфліктогенності тим, що економіка Сеути і Мелільї залежить від марокканської робочої сили. Ситуацію полегшує те, що ці два автономних міста офіційно затверджені Конституцією Іспанії, на відміну від суперечки по західній Сахарі, території, на яку претендує Марокко. З 1884 р. ця земля вважається колоніальним протекторатом Іспанії, а в 1958 р. під час правління Ф. Франко вона була оголошена іспанською провінцією Сахара. Наразі це заморожений територіальний конфлікт: Іспанія підтримує сепаратистські настрої сахарців, а Марокко обрало м'яку тактику демографічного тиску марокканським населенням на провінцію.

Важливість африканського вектору в іспанській зовнішній політиці також суттєво підвищилася під час головування Х. Л. Родрігеса Сапатеро в уряді. Юридичною базою відносин став перший проект «План Африка» (2006-2008 рр.) та його наступна вдосконалена версія (2009-2012 рр.). Цей документ розширював іспанську присутність в Африці і містив у собі цілі, набагато ширші за типову допомогу у розвитку країнам Третього світу. Йшлося про розгалуження зв'язків у сфері торгівлі, освіти, охорони здоров'я, культури, екології, та ін. «План Африка» стимулював країни регіону дотримуватися поваги прав людини, гендерної рівності, підтримував демократичні процеси, мир та безпеку на своїй території.

Важливо відмітити, що Африка є континентом найменш розвинених країн світу, але це також регіон, середньорічний темп зростання якого щорічно зростає на 6% протягом останнього десятиліття. Це відкриває широкі можливості для іспанської економіки - як доказ цього, з десяти країн вважаються важливими для іспанського МЗС, тільки шість перебувають у якості нужденних та потребують особливої уваги АЕСІД. Інші чотири включають нафтовидобувні країни Нігерію і Анголу, та Кенію (ключового союзника Європи у боротьбі з піратством в Індійському океані).

До проблемних аспектів іспансько-африканських відносин слід віднести відсутність спільного розуміння політичних цілей, таких як захист прав людини і підтримка демократії. Достатньо двох прикладів, щоб проілюструвати ці розбіжності. Перший стосується Гвінейської Республіки (країни, яка потребує особливої уваги, згідно АЕСІД), де політична ситуація стала вкрай нестабільною з 2010 р. Іспанія спочатку підтвердила свою готовність до розбудови та підтримки миру та безпеки

в державі, виділивши Гвінеї в 2010 р. допомогу обсягом 1,8 млн. євро, а потім продала їй зброю та боєприпаси на 2,4 млн. євро. Лише через кілька місяців поліція вбила більше 150 чоловік на демонстраціях за підтримку демократії³⁰.

Другим прикладом є випадок в іспаномовній Екваторіальній Гвінеї, де править деспотичний авторитаризм на чолі з Теодоро Обіангом. На останніх виборах в 2009 р. його партія посіла в парламенті 99 місць з 100 можливих. Одне єдине місце дісталось Об'єднаній партії за соціальну демократію. Ганебним для іспанської дипломатії є те, що диктатор отримував грошову підтримку з боку іспанського уряду, не зважаючи на те, що його режим взагалі несумісний з демократичними цінностями. Це доброзичливе ставлення до Т. Обіанга пояснювалось лише власними меркантильними інтересами Іспанії, адже Екваторіальна Гвінея посідає перше місце в регіоні Субсахарської Африки з постачання нафти та газу. Бізнес є двостороннім та взаємовигідним: Іспанія постачає Екваторіальній Гвінеї устаткування та обладнання для видобутку нафти та газу, у відповідь, остання надає Іспанії знижку на купівлю кінцевого продукту.

Незважаючи на факт збільшення іспанською стороною об'єму типової допомоги африканським країнам з 2 млрд. євро в 2003 р. до майже 5 млрд. євро 2010 р., вона не може конкурувати з США або Китаєм. Крім того, сучасна економічна криза заважає Іспанії збільшувати обсяги допомоги на даний момент. З огляду на це, уряду Іспанії доцільніше було б все ж таки не втрачати досягнутий прогрес співробітництва у цьому регіоні, а користуватися можливостями які дає ЄС. Нехай ця допомога не буде такою очевидною, як «План Африка» Х. Л. Родрігеса Сапатеро, проте хоча б вже здобуті позиції не будуть втраченими. Водночас, це поглибить співпрацю Іспанії з ЄС та продемонструє її, як гідного члена інтеграційного об'єднання, який навіть у скрутні часи не відмовляє у допомозі більш слабшим країнам. Таким чином, імідж Іспанії в ЄС лише підвищиться, не зважаючи на питання кредиту та боргів.

Субсахарська Африка

Детальніше слід зупинитися на перспективах розвитку національних інтересів Іспанії в Субсахарській Африці, яка на початку 2013 р. актуалізувалась ескалацією конфлікту в Магрибі - війною в Малі. В умовах формування багатополлярної системи міжнародних відносин і розвитку глобалістичних процесів, основи детермінізму поступаються новій реальності - асиметричним загрозам. Тут якраз і варто підкреслити всю багатогранність наслідків війни в Малі. Ґрунтуючись на Стратегії

30 Manrique M. La política exterior de España en África: Hacia una visión estratégica // FRIDE, 15.11.2010.

національної безпеки Іспанії 2013 р., Республіка Малі відноситься до низки тих країн, що належать до перших, життєво важливих інтересів Королівства - регіону Магрибу. Наявність збройних конфліктів за участю радикальних ісламістських угруповань на цій території, ставить під загрозу національні інтереси Іспанії.

Невирішеність малійського конфлікту має дестабілізуючий вплив на національні інтереси Іспанії в багатьох аспектах: в політико-оборонному - через активізацію і посилення влади радикальних ісламістських груп в життєво важливому просторі країни; в релігійному - який може обернутися джихадом проти Іспанії, а не тільки проти Франції; а також в енергетичному - шляхом захоплення туарегами стратегічних родовищ нафти, газу і золота в північно-східному регіоні.

З огляду на це, не зовсім зрозумілою є позиція Іспанії, яка за півроку активних військових дій надала лише один військовий літак Еркулес С-130. Варто акцентувати увагу на тому, що внесок Європейської комісії склав 67 млн. дол. виключно на військову допомогу. Німеччина виділила 20 млн., Швеція - 9, Велика Британія - 7,9, Італія - 3,2. США виділили 96 млн. дол. на військову логістичну допомогу, а ПАР дала 10 млн. на військову і ще 13 млн. на гуманітарну допомогу. У загальній сумі, Малі отримала понад 450 млн. дол. США на військові та гуманітарні потреби. Особливо цікавим у цьому контексті постає Японія, яка будучи віддаленою від місця дії конфлікту майже на 13 000 км., надала матеріальної допомоги малійцями більше всіх у світі - 120 млн. дол., враховуючи, що в минулому році вже виділяла 63 млн. дол.³¹

Іспанські експерти-політологи вважають таку слабкість політичної волі іспанського уряду «дезертирством» та виступають за більш активні дії у війні в Малі, керуючись національними інтересами Іспанії. Звісно, М. Рахой має обстоювати національні інтереси країни в стратегічному середовищі, проте, треба враховувати сучасний стан економіки Іспанії, яка зараз не може собі дозволити такий дорогий захід, як війна.

Підводячи резюме слід сказати, що азійський та африканський напрями розвитку зовнішньої політики Іспанії змістовно доповнюють один одного та органічно вписуються у загальну картину багатополярності світу. Завдяки програмам, започаткованим Х. Л. Родрігесом Сапатеро, «План Азія» та «План Африка», а також унікальній дипломатії Хуана Карлоса I, іспанська зовнішня політика оновлюється і встановлює власні інтереси у віддалених регіонах світу. Хоча існують певні проблеми та протиріччя, процес вдосконалюється і завдяки дипломатії м'якої сили, Іспанія вибудовує свій світовий імідж, як доброзичливого, передбачливого, завжди готового допомогти та підтримати партнера.

31 Cembrero I. La deserción de la Europa del sur // El País, 29.01.2013.

2.4. «Альянс цивілізацій»

В умовах розвитку сучасної постбіполярної міжнародної системи глобальні процеси набирають все більшого впливу та сили, трансформуючи концептуальні засади міждержавних взаємовідносин, які вже звільнились від суворих ідеологічних догм та стереотипів. Кардинальна трансформація відбулась і в геополітичній розстановці сил: після розпаду СРСР система міжнародних відносин відповідно стала монополярною; проте, світове домінування США продовжувалося недовго – вже на початку ХХІ ст. міжнародна система стала такою, що тяжіє до багатополярності.

Поліцентричний характер міжнародних процесів та нарощування економічної потужності регіональних лідерів актуалізували проблеми міжцивілізаційних відносин, які охоплюють міжконфесійний, міжетнічний та міжкультурний виміри. Відповідно, це призвело до тенденції енергійного затвердження своєї оригінальної самобутності серед країн Азії, Африки та Латинської Америки, які користуючись свободою самовизначення почали активно відстоювати свої традиції та культуру, протидіючи їх маргіналізації під дією універсальної західної ліберальної демократії.

Зазначені вище процеси знайшли своє відображення у «Альянсі цивілізацій» - спільній політичній ініціативі Іспанії та Туреччини, що в 2005 р. запропонували нову парадигму співпраці держав і народів, з метою запобігання глобальних міжцивілізаційних та міжрелігійних конфліктів. Ідея отримала не лише політичну, але й матеріальну підтримку урядів 30 держав світу, стала масштабним глобальним проектом, зі статусом ініціативи ООН, що дозволило їй набути світового масштабу. Концепцією Альянсу стало подолання непорозуміння, відчуженості, ворожості між людьми; багаторівнева та згуртована стимуляція взаємодії, що реалізується не якимись абстрактними цивілізаціями, а людьми - носіями різних культурних і цивілізаційних цінностей.

Не дивно, що ініціатива створення «Альянсу цивілізацій» належала прем'єр-міністру Іспанії Х. Л. Родрігесу Сапатеро, адже саме Іберійський півострів був унікальним регіоном, на території якого багато століть жили християни, іудеї і мусульмани. Їх спільне існування прийняло форму єдиної, аутентичної культури, в результаті чого, в Іспанії до наших днів збереглася багата культурна спадщина Ісламської цивілізації - лише у Кордовському халіфаті діяло більше тисячі мечетей. Навіть за часів Реконквісти та інквізиції їх фундамент та стіни не чіпали,

тому що архітектура дійсно була вражаючою (на їх дахи встановили хрести і мечеті назвали католицькими дзвіницями).

В цілому, велике значення іспанської ініціативності також мав і той факт, що в числі найближчих сусідів і активних економічних партнерів Іспанії ключову роль відігравали історичні зв'язки з країнами Північної Африки, які завжди були пріоритетними для Королівства, зокрема з Марокко що є традиційно першою державою, до якої наносять візит голови урядів після перемоги на виборах, як повелося з початку історії демократичної Іспанії – адже там розташовані життєво важливі інтереси Іспанії, Сеута та Мелілья. Звернення офіційного Мадрида до міжнародного співтовариства зустріло розуміння в помірних мусульманських країнах, зокрема, було підтримано Туреччиною. У лютому 2005 р. Х.Л. Родрігес Сапатеро і турецький лідер Р. Т. Ердоган спільно закликали сформувати діалог між переважно християнською Європою та ісламським світом. Їх підтримав прем'єр-міністр Великої Британії Тоні Блер, оцінивши ідею «Альянсу цивілізацій» як дуже важливу і відповідальну, запевнивши, що вона отримає широкий відгук у всьому світі³².

В рамках «Альянсу цивілізацій» було розроблено орган під назвою «Група друзів», яка являє собою широке співтовариство (до яких долучилася і Україна), що налічує 137 держав і міжнародних організацій, що підтримують цілі Альянсу, і займаються налагодженням суспільних взаємозв'язків за участю організацій громадянського суспільства, діяльність яких присвячена розширенню сфери міжкультурного і міжрелігійного взаєморозуміння і співпраці. «Альянс цивілізацій» фінансується за рахунок добровільного цільового фонду, кошти якого складаються як з внесків урядів, міжнародних організацій та установ, так і органів приватних фондів та осіб.

Перший форум «Альянсу Цивілізацій» було проведено у січні 2008р. в Мадриді, де його відвідали понад 900 учасників від 89 офіційних делегацій з 78 країн світу. За результатами цього форуму було сформовано низку ініціатив, що стосуються інформаційних, освітніх та інших програм для просування цілей «Альянсу цивілізацій» в різних країнах, підписання Меморандуму порозуміння з ЮНЕСКО, Лігою арабських держав, Ісламської організацією з питань освіти, науки і культури (ІСЕСКО), Арабської організацією з освіти, культури та науки (АЛЕКСО) і організацією «Об'єднані міста і місцеві уряди» (UCLG), а також координації дій з Радою Європи. Також, за перші роки свого функціонування «Альянс цивілізацій» ініціював цілу низку угод щодо співпраці з ключовими міжнародними організаціями світу, серед яких: Європейський Союз, Середземноморський діалог, Організація

32 Зубов В. Концепт «Альянс цивілізацій» / В. Зубов // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. - 2009. – № 24. - С. 188-194.

Ісламська Конференція, Генеральний іberoамериканський секретаріат та ін.

П'ятий форум «Альянсу цивілізацій» відбувся в лютому 2013 р. у Відні, на якому було урочисто оголошено про приєднання Вірменії до організації. Протягом свого виступу, міністр закордонних справ Вірменії Едвард Налбандян заявив, що Вірменія будучи першою у світі християнською країною і знаходячись на перехресті різних культур та релігій, протягом століть мала виняткову можливість спілкування з різними цивілізаціями і цей взаємозв'язок цивілізацій виявився плідним для вірменської культури і збагатив інші. Він наголосив, що остаточне рішення щодо інтеграції було обумовлене всеосяжною концепцією миру в світі, що лежить в основі Альянсу цивілізацій.

Форум відвідала і українська делегація на чолі з Тетяною Іжевською, особистим представником Діючого голови ОБСЄ з питань боротьби з расизмом, ксенофобією та дискримінацією щодо християн і осіб інших віросповідань. У рамках заходу Т. Іжевська виступила від імені Діючого Голови ОБСЄ та висвітлила ключові пріоритети головування України в ОБСЄ, зосередившись на принципах заохочення толерантності, недискримінації та взаєморозуміння, а також розвитку міжрелігійного діалогу, як засобу сприяння свободі релігії та віросповідання на просторі ОБСЄ.

Варто відзначити, що процеси економічної модернізації та соціальних трансформацій маргіналізують традиційну ідентифікацію людини з місцем проживання, і так само слабшає роль національної держави, як першоджерела самоідентифікації. Тому і зростає значення релігії, часто у формах фундаменталістських рухів, через зміну траєкторії розвитку цивілізаційного світогляду особистості до своїх історико-культурних корінь: йдеться про «реісламізацію» Близького Сходу, «слов'янізацію» Росії, «індуїзацію» Індії, «азіатизацію» Японії, та ін. Більш того, все частіше люди ототожнюють себе не з країною, а зі своїм містом, краєм або регіоном, - до таких прикладів слід віднести: Каталонію, Техас, Маньчжурію, Шотландію, Баварію та ін. Варто згадати, що ще з часів епохи Відродження зросло значення міст-республік, які мали світовий вплив на міжнародну політику: Венеціанська, Флорентійська, Пізанська, Сієнська Республіки та ін.

Враховуючи сучасні процеси постіндустріальної, мультиполярної епохи ХХІ ст., значення великих міст все більше підвищується та перетворює столиці передових держав світу у т. зв. «глобальні міста», термін започаткований американською дослідницею нідерландського

походження Саскією³³ Сассен в її роботі «The global city»³⁴ та застосований відносно Лондона, Нью-Йорка і Токію. На противагу мегаполісам, які відрізняються лише підвищеною агломерацією, глобальне місто є важливим елементом світової економічної системи та здійснює на всі макрорегіони Землі принциповий політичний, економічний та культурний вплив. Глобальні міста надали нового масштабу динаміці територіалізації, ключовою особливістю якої є трансформація колишніх аналітичних категорій та ієрархій.

У травні 2013 р. за своє майже двадцятирічне дослідження глобальних міст, С. Сассен була нагороджена почесною премією Принца Астурійського у галузі суспільних наук в Мадриді. У своєму дослідженні вона аналізувала такі міські показники, як: валовий продукт, чисельність населення, заповнення населенням агломерацій, кількість іноземців, дороговизна міст, пасажиропотік метрополітенів, довжина метрополітенів, авіа пасажиропотік та чисельність мільярдерів. Проте, протягом багатовимірного аналізу було доведено, що єдиного глобального міста не існує, і в цьому полягає їх принципова відмінність від столиць колишніх імперій і деяких світових міст за попередніх епох. Концепція глобального міста концентрується на проблемах та особливостях економічних вигод від глобалізації та відповідно, проблематиці влади і нерівності.

В контексті міжцивілізаційних досліджень слід сказати, що через глобальні міста проходять найважливіші транскордонні фінансові потоки, практично не контрольовані національними державами, в силу чого глобальні міста починають повністю володіти та керувати глобальними економічними процесами, в обхід національним економікам. Враховуючи те, що проблеми глобального міста є зрізом проблем усього людства на сучасному етапі, то саме від влади глобального міста, а не держави багато в чому залежить, наскільки успішно і ефективно ці проблеми будуть вирішені. Тому, саме політична, економічна та дипломатична влада глобальних міст має бути ключовим об'єктом консолідованої політики «Альянсу цивілізацій», користуючись тим, що у як раз до ГВР і входять всі ці глобальні керівники і лідери всіх напрямів діяльності.

«Альянс цивілізацій» приймає активну участь у розв'язанні глобальних проблем людства у екологічній та гуманітарній сферах, зокрема, у розділі V Докладу ГВР 2006 р.³⁵ чітко задекларовані цілі та методи

33 Тезка дружини класика нідерландського живопису Рембрандта Харменса ван Рейна.

34 Sassen S. Global City: London, New-York, Tokio. – Princeton: Princeton University Press, 1991. – 448 p.

35 Альянс цивілізацій // Доклад Группы высокого уровня, от 13.11.2006 //

міжнародної боротьби із проблемами глобального забруднення, злиденництвом, економічним нерівноправ'ям, селективного доступу до освіти інформації. Вже зараз учасники Альянсу намагаються розрядити напруженість між сунітами і шиїтами в Пакистані. На філіппінському острові Мінданао, де давно вже тягнеться конфлікт між християнами і мусульманами, «Альянс цивілізацій» допомагає їм разом зайнятися створенням робочих місць і ліквідацією молодіжного безробіття. Особливо Альянсу потребують на Близькому Сході, в Малі та Сирії, де зібрана дивовижна мозаїка різних племен, етнічних груп, мов і релігій, але в нелюдських умовах збройного конфлікту існує міжконфесійне насилля та масові акти відплати, тому «Альянс цивілізацій» активно і всебічно підтримує зусилля релігійних лідерів різних конфесій у спробах нівелювати конфлікт.

Повертаючись до внутрішнього виміру європейських проблем варто зазначити, що розширений Євросоюз втратив свою первісну цивілізаційну однорідність, а поступової гармонійної асиміляції досягнути повною мірою не вдалося. У зв'язку з цим, увага, яка приділяється міжкультурному і міжетнічному діалогу в рамках «Альянсу цивілізацій» є вкрай необхідною для якісного покращення наслідків євроінтеграції, адже саме така ініціатива дає шанс здійснитися європейській концепції «єдність у різноманітті».

Враховуючи відносно нетривалий період існування «Альянсу цивілізацій» недосконалість процесів узгодження глобальної взаємодії з Організацією Об'єднаних Націй, досліджуваному формуванню поки що неповною мірою вдалось розпочати реалізацію задекларованих в Доповіді ГВР 2006 р. напрямів і завдань її діяльності. Однак, беручи до уваги рівень участі представників світових країн у Ініціативі, а також системність, чіткість та обґрунтованість пропонованих ініціатив на щорічних форумах, а також інтеграцію США до Альянсу після тривалих коливань, «Альянс цивілізацій» слід вважати впливовою, перспективною, потужною організацією, єдиною що займається вирішенням міжцивілізаційних конфліктів.

Що Ви дізналися з цього Розділу?

1. З огляду на проведений компаративний аналіз інтересів Іспанії в НАТО та Альянсу в Іспанії, стає очевидним надзвичайна стратегічна зацікавленість НАТО у останній. Іспанія є незамінним партнером на Південно-західному оборонному фланзі Альянсу, захищеною Піренеями, таласократичною державою. Це підкреслює впливовість іспанського положення на Піренейському півострові та стратегічне розташування її островів та автономних анклавів у Марокко - Сеута та Мелілья.

2. В ХХІ ст. зовнішня політика Іспанії характеризується пошуком шляхів та ресурсів підвищення своєї ролі на світовій арені, зокрема у вигляді кооперації за межами ЄС, в першу чергу, з країнами Латинської Америки. В цьому контексті центром діалогу стало Іberoамериканське співробітництво, передову роль в якому відіграють відносини з провідними державами регіону – Аргентиною, Бразилією, Мексикою, Чилі та Венесуелою. З розвитком іспанського затвердження в європейських інститутах, Іспанія перетворилась на міжконтинентального носія інтеграційного досвіду та посередника народів та культур.

3. Регіон Азії є безумовним генератором подальшого зростання всієї світової економіки. Лише на долю Китаю доводиться десята частина світового ВВП. Особливий інтерес іспанських підприємств зосереджений на Китаї та Індії. Укладаючи стратегічні альянси, іспанські ТНК розширюють свою присутність в регіоні та цілеспрямовано виходять на активно зростаючі ринки цих країн. В регіоні Африки стратегічне значення для іспанської зовнішньої політики має співробітництво з Марокко, а також гарантія безпеки та недоторканості іспанських кордонів в автономних містах-анклавах Сеута і Мелілья. Домінантна зовнішньоекономічна стратегія Іспанії зосереджена на забезпеченні контролю над природними ресурсами африканських країн та розширенням своєї присутності на їх ринках.

4. Практичне значення політики «Альянсу цивілізацій» поки що не виправдовує задекларованих ним цілей, і це зумовлено не неспроможністю країн-членів організації, а нагальною необхідністю

реформування ООН, структурним елементом якої є Альянс. Враховуючи рівень участі представників країн у Ініціативі, системність та обґрунтованість пропонованих докладів на щорічних форумах, а також інтеграцію США до Альянсу після тривалих суперечностей у поглядах, «Альянс цивілізацій» слід вважати амбітною, перспективною, потужною організацією, що займається вирішенням міжцивілізаційних конфліктів.

3. ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

3.1. Системне реформування

Коло іспанських інтересів перетинається із системою геополітичних інтересів впливових світових гравців, в силу чого виникає обмеження реалізації її зовнішньополітичних пріоритетів у сфері національної та міжнародної безпеки. Тільки з урахуванням цих аспектів, Іспанія зможе розвиватися і працювати ефективно. Салустіано дель Кампо, видатний іспанський соціолог, академік Королівської академії етичних та політичних наук, що розташована в Мадриді, пропонує поділити коло іспанських національних інтересів на такі чотири сектори³⁶:

Політичні:

Підтримання демократичної системи урядом і ринковою економікою. Це загальний інтерес на міжнародному рівні, тому що високий рівень повноправного члена Європейського союзу зобов'язує державу мати ефективну систему демократичного управління. З іншого боку, система ринкової економіки і так є неминучою, бо Іспанія інтегрована в ті самі альянси, союзи і міжнародні організації, які вона сама формує і частиною яких є.

Повага прав людини. Хоча цей аспект і тісно пов'язаний з вищенаведеним, проте він має практичний вимір, який виходить за межі Європейського Союзу та сучасної демократії. Ці принципи поваги прав людини повинні виконуватись в будь-якій країні, а також мають вимагати застосування сили частиною оборонних організацій європейського та атлантичного регіонів та, звісно, ООН. Яскравим прикладом можна назвати випадки Боснії і Косово.

Збереження миру в усьому світі. Зацікавленість у підтримці миру в усьому світі полягає не у відсутності локалізованих конфліктів більшої чи меншої важливості та частоти, а потребує гарантій міжнародного порядку, коли ситуація ще є достатньо стабільною. Все це для того, щоб дозволити розвиток демократичного політичного життя і поступового розвитку молодих незалежних країни, а також для зростання загального

³⁶ Del Campo S. Intereses nacionales de España // Cuenta y razón. - 2000. - №114.

– P. 12-29.

економічного розвитку в світі.

Допомога країнам Третього світу. Ситуація наприкінці ХХ ст. показала, що світ розділений на процвітаючі регіони, де живе близько 20% населення світу, і бідні - де живе більше 80%. Це є однією з основних причин загрози для промислово розвинених і демократичних країн ЄС і НАТО, а також для деяких країн Сходу, таких як Японія, Сінгапур та інші. Крім того, Іспанія, як держава, відповідальна за частину зовнішніх кордонів ЄС, зобов'язана дотримуватися імміграційних правил, які її зобов'язують, і це особливо стосується іспанських відносин з південними сусідами Марокко та Алжиром, а також з деякими латиноамериканськими країнами, з якими Іспанія зберігає історичні, культурні та соціальні зв'язки.

Сприяння іміджу Іспанії. Відповідно цьому аспекту в іспанській зовнішній політиці виокремлюються конкретні прагнення до відновлення історичних помилок, негативних дат в історії Іспанії. Через домовленості з іншими демократичними силами економічно і соціально розвинутих держав, Іспанія бере активну участь у миротворчих місіях і надає допомогу країнам Третього світу. Крім того, необхідно зберігати національне поняття «іспанське», підкреслювати національну ідентичність. Безперечно, Іспанія має частково включати особливості деяких інших культур, але вони повинні доповнювати іспанську, а не врізатися в неї і бути штучною.

Економічні:

Глобальна вільна торгівля. Цей принцип зобов'язує Іспанію не тільки Шенгенською зоною, але і служить її внутрішнім, суб'єктивним інтересам, враховуючи важливість експортної ставки в іспанському платіжному балансі. Зокрема, це впливає на експорт іспанських товарів і послуг на всі ринки світу без бар'єрів.

Забезпечення енергетичними ресурсами. З огляду на серйозний дефіцит енергетичних ресурсів у іспанській економіці, першочергового значення набуває забезпечення їх надання за рахунок іноземних інвестицій та міжнародної торгівлі.

Досягнення та перевищення середньогорівня процвітання в ЄС, особливо в умовах ескалації сучасної фінансово-економічної кризи. До 1996 р. іспанська економіка відновила рівень до 80% від середньоєвропейського рівня доходу. З тих пір Іспанія тільки зміцнювалась в цьому вимірі, і стала однією з одинадцяти країн, що трансформувалась у країну з соціально-орієнтованою ринковою економікою. Модель соціально-ринкової економіки виходить з концепції, що ні держава, ні приватний бізнес не мають право мати повний контроль над економікою. У цьому типі змішаної економіки, так само як і в ринковій економіці, лише

вибір самих споживачів, постачальників ресурсів і приватних фірм визначають структуру розподілу ресурсів.

Соціальні:

Збереження та покращення добробуту держави. Не переоцінюючи досягнень Іспанії, можна твердо сказати, що її система соціального захисту повністю відповідає міжнародним європейським стандартам, для яких необхідна гнучкість та водночас, структурна жорсткість, які разом нівелюють бюрократизм.

Контроль і скорочення соціальної нерівності. Ідея соціальної рівноправ'я в сучасному суспільстві має свою реальну межу і ця межа не повинна бути пов'язана зі створенням приватних привілеїв чи династичних статусів. Уряд повинен заохочувати індивідуальну мотивацію перспективних, розвинутих іспанських науковців, фахівців, спеціалістів у всіх сферах - в результаті складається колектив, спільна команда, яка у кінцевому рахунку, буде здатна конкурувати на світовій арені та покращувати імідж Іспанії.

Інтеграція та соціальна згуртованість. Цей аспект має важливе значення для збереження порядку та цілісної соборної Іспанії. зовнішньополітична діяльність Іспанії має обов'язково повинна концептуально відповідати характерним рисам територіальних автономій та наслідувати ціннісний вимір її культурних особливостей.

Вдосконалення якісної системи освіти і розвиток власних інноваційних технологій. Особливої уваги іспанський уряд надає стимулюванню розвитку науки і техніки. Інвестиції у власну освіту та технології повністю виправдовують себе. Маючи у своєму розпорядженні власний інтелектуальний потенціал позиціонує державу більш потужною і конкурентоспроможною на міжнародній арені. Інколи інтелектуальні багатства країни стають набагато більш стратегічно важливими, ніж монетарні.

Оборонні:

Збереження територіальної цілісності. Хоча ця мета чітко визначена у Конституції і забезпечена існуючими оборонними договорами, підписаними Іспанією, необхідно охороняти державу від будь-яких непередбачених або сумнівних ситуацій, і мати змогу розміщувати оборонні підрозділи у стратегічних точках на карті Іспанії та залучитися партнерською підтримкою за її межами.

Участь у місії з підтримання миру. Діяльність іспанських збройних сил не тільки зробила істотний внесок в міжнародний мир разом з країнами-союзниками, але й покращила свій військовий престиж, про що свідчать відгуки міжнародного співтовариства. Голова Єврокомісії

Ж. М. Баррозу з цього приводу зазначив: «Я хотів би підкреслити серйозний внесок Іспанії в розробку Стратегії розвитку ЄС до 2020 року. Її конкретні ідеї в сфері енергетичної політики, зокрема, в розробці електроавтомобіля, в галузі нових технологій, зокрема, цифрових, є серйозним політичним і інтелектуальним внеском»³⁷. В цьому виразі інтегрується вся потужність іспанської держави і вона засвідчена у членстві в ЄС.

Таким чином, на підставі сучасних об'єктивних тенденцій, що відбуваються в Королівстві Іспанія, враховуючи внутрішні та зовнішні дестабілізуючі фактори, беручи до уваги предмет політико-управлінської кризи та всі передумови, що спровокували її, оцінюючи стратегічну важливість політичного рішення Прем'єр-міністра щодо антикризової стратегії та його наслідків для іспанських національних інтересів – необхідним є визначення шляхів вирішення політичної кризи в Іспанії, які слідують один за одним.

Перша реформа, внутрішнє оздоровлення – антикорупційна реформа. Існує дві головні причини корупції в Іспанії. Перша – перехід від диктатури Франко до багатопартійної системи був здійснений лише 35-40 років тому. Провідні засоби інформації залежні – контролюються тими чи іншими політичними силами і постійно виконують чесь «замовлення». Друга – всі більш-менш відповідальні адміністративні посади займаються представниками партії-переможниці на виборах, і в погоні за найбільш прибутковою посадою, партійці часто обіймають посаду не за своїм профілем. Між тим, в розвинених демократичних державах на подібних посадах працюють аполітичні професіонали.

Іспанське населення перебуває в апатії від безробіття, спустошене безнадійністю ситуації, молодь не хоче ні вчитися, ні працювати за надто низьку зарплатню. Для цього слід запровадити програму працевлаштування за фахом студентів всіх спеціальностей. У молоді з'явиться стимул добре вчитися, бо вони будуть розуміти, що все це їм знадобиться у найближчий час на роботі. До того ж, у них буде можливість поступати на ту спеціальність, які забажає, а не на ту, що більш оплачувана. Таким чином буде збільшуватися кількість якісних професіоналів одразу в усіх сферах виробництва. Такий крок збільшить внутрішній прибуток Іспанії, зменшить економічну диференціацію між провінціями, надасть більше робочих місць у сільській місцевості. Єдиним недоліком цієї реформи є її середньостроковість і її плоди відчуються не одразу, щонайменше через 5 років.

Друга реформа, зовнішнє оновлення іміджу Іспанії – дипломатична

37 Баррозу Ж. М. Приоритетом Испании во время председательства в ЕС станет запуск механизмов Лиссабонского договора / Ж. М. Баррозу // Кoresпoндeнт. – 2010. - № 5.

реформа. Вона повинна торкнутися і дипкорпусу, і публічної дипломатії. Іспанія має вийти з принизливого положення, до якого її довела економічна і політична криза – цьому може сприяти білий PR. Для цього, Прем'єр-міністр має переформувати МЗС і зробити набір кваліфікованих кадрів, кар'єрних дипломатів, спеціалістів, що володіють декількома мовами, які вчилися за спеціальністю. Наразі вже настала така ситуація, що гроші, безкінечні кредити та позики вже не врятують. Імідж країни критично потребує захисту, і такий захист повинні в повному обсязі надати дипкорпус та МЗС. Публічна дипломатія має сприяти відстоюванню унікальної ролі Іспанії в ЄС, в Латинській Америці та як партнера на Близькому Сході та в Субсахарській Африці. Іспанія повинна скористатися міжнародною кооперацією, в якій вона досі займає передові місця, і довести своїм стратегічним партнерам, що вона сильний і впливовий суб'єкт міжнародних відносин. Тоді самі інвестори захочуть вкладати в таку стабільну, передбачувану і успішну Іспанію.

Що стосується цього питання слід зазначити, що успішний досвід голови каталонського парламенту Артура Маса по запровадженню дипломатичної реформи під час виборчої кампанії в Каталонії, може бути корисним й для всієї Іспанії. Основною метою, яку А. Мас поставив для дипломатичного корпусу, стало просування іміджу Каталонії як відкритої, високорозвинутої, багатою на аутентичну культуру, мистецтво, літературу країни. Враховуючи це, А. Мас з'єднав дипломатів із кращими вченими Каталонії, бо вважає, що дипломатичний корпус забезпечує найбільш якісне просування національних інтересів Каталонії за кордоном, тільки у співпраці з науково-дослідними інститутами. Фахівці всіх галузей науки надають щомісячну аналітику до відповідного відділу, кожного посольства або консульства.

Таким чином, дипломати завжди є поінформованими у будь-якій складній ситуації, маючи об'єктивну інформацію та якісні рекомендації, а вчені-аналітики потрібні державі та мають практичну реалізацію своїх напрацювань. Звичайно, дезінтеграційні процеси мають дуже негативні наслідки для суверенітету Іспанії, але в даному суб'єктивному випадку вона потребує аналогічної модернізації свого зовнішнього іміджу.

Третя реформа – стимуляція трудових ресурсів. Іспанська економіка має цілий комплекс проблем, який необхідно вирішити у найближчій перспективі, і є очевидним, що на це потрібні гроші. Іспанія досі не брала кредитів у міжнародних банків і трималась за крок від дефолту завдяки непопулярним соціальним реформам. Всезагальне безробіття дестабілізує не тільки народ, а й саму країну. Тому, національно важливим для Королівства є формування робочих місць у великих обсягах, з яких люди зможуть приносити користь, а головне кошти

державі, щоб погасити дефіцит. Серед таких галузей можуть бути: харчова промисловість Іспанії, яка йде на експорт (вино, оливкова олія, сіль, водорості, яблука, рис); енергетична – сонячні екологічні батареї; інфраструктура – будівництво закордонних мостів, залізниць, асфальтованих доріг. Такі заходи не тільки створюють джерело прибутку, але й знімають напругу соціального невдоволення.

Проаналізовані вище реформи в умовах комплексної імплементації передбачають оздоровлення національної економіки, полегшення соціальної напруги через створення нових робочих місць, а також покращення основних державних показників. Іспанія має всі ресурси та можливості для якісного, середньострокового, системного виходу з тих кризових процесів, які наразі пригнічують її розвиток. Тому, саме зараз іспанська держава вкрай потребує якісного менеджменту на найвищому рівні, який захистить її національні інтереси у внутрішньополітичній сфері та забезпечить безпеку країни у зовнішньополітичному вимірі.

3.2. Аналіз оцінок та прогнозів

Найбільш оптимальним та ефективним шляхом вирішення кризової ситуації є використання всіх потенційних ресурсів кожної держави, які не є повністю задіяними. Це є універсальною антикризовою стратегією сучасної держави, яка може бути аплікативною відносно будь-якої країни світу. Як Іспанії, так і лідерам країн PIIGS загалом слід усвідомити, що капітал – це не тільки наявні гроші, ним мають стати потенційне виробництво в усіх секторах економіки, а особливо інноваційні та інформаційні технології, стимулювання інтелектуальних ресурсів. Це підвищить національне виробництво, знизить рівень безробіття і задіє економіку як успішних, так і менш розвинутих регіонів кожної європейської країни. Враховуючи це, співпраця держави і транснаціонального бізнесу має йти на користь розвитку вітчизняної економіки, тоді інтереси обох сторін будуть дотримані.

Спираючись на прогрес гострої фази системної кризи в Іспанії, подальші прогнози стосовно реалізації національних стратегічних інтересів Іспанії обумовлюються аналізом можливих сценаріїв виходу з кризового становища держави. З огляду на цей факт, постає необхідним проведення комплексного аналізу експертних оцінок та прогнозів провідних вчених світу. Далі, ґрунтуючись на вивченні фахової аналітики, буде виокремлено авторську прогностичну оцінку.

В першу чергу хотілося б розглянути експертну оцінку іспанських дослідників відносно можливих сценаріїв розвитку Іспанської держави. Іспанський політик і дипломат Хав'єр Солана у своєму

інтерв'ю газеті «El País» зауважив, що політика економії за будь-яку ціну є помилковою стратегією, оскільки скорочує стимули зростання³⁸. Головним пріоритетом Х. Солана вбачає економічне зростання, тому що зростання – це єдине, що може зробити М. Рахой, щоб погасити такий великий відсоток безробіття та повернути людей до роботи. Це є єдиним позитивним сценарієм колишнього міністра закордонних справ Іспанії, адже тоді, Іспанії буде чим віддавати свої борги Європі.

За умови продовження політики жорсткої економії уряду консерваторів Х. Солана прогнозує негативний сценарій, обґрунтовуючи це тим, що Іспанія буде знаходитися під загрозою довгострокової рецесії та негативного потенціалу загальнодержавного зростання. Попереджуючи уряд М. Рахой, Х. Солана нагадує, що історичний досвід доводить, що за часів глибокого економічного спаду політика жорсткої економії та обмежень стає ще більш небезпечною, адже це усуває будь які економічні стимули. Більш того, це може стати політично небезпечним для М. Рахой і діючого уряду.

Погоджується з думкою колишнього міністра закордонних справ Іспанії і видатний іспанський журналіст-політолог, лауреат більше ніж 25 премій з журналістики Ін'які Габілондо. В одному зі своїх щотижневих відео виступів в газеті «El País» він стверджує, що іспанцям не потрібні «ножиці» - їм потрібен «мотор»³⁹. Оцінюючи політику М. Рахой, І. Габілондо вважає її бездіяльною, звинувачуючи Прем'єр-міністра, що він нічого не продукує, а лише забирає, що напрацював народ. Також сучасну політику консерваторів політолог змальовує, як транспортний засіб без мотору: в Іспанії начебто все є, проте прогрес нікуди не рухається.

Враховуючи це, І. Габілондо пропонує такий позитивний прогноз: якщо уряд розпочне структурні реформи, що по-перше, знизять рівень безробіття серед іспанців, а по-друге, заспокоять загострений конфлікт із Каталонією, то драматичних наслідків можна буде уникнути. Стабілізуючи фінансові розподільчі відносини між провінціями, сенс сепаратизму набагато зменшиться, та системна криза в Іспанії залишиться лише у банківському та іпотечному секторах, звідки вона і почалась.

Негативним прогнозом І. Габілондо є той факт, що бездіяльність уряду в умовах системної кризи вже в 2014-2015 рр. призведе до відокремлення Каталонії. Найгіршим він вважає вступ новоутвореної держави до ЄС на рівних правах з Іспанією, адже вже зараз, голова автономного уряду Каталонії Артур Мас завжди веде діалог напряму з Брюсселем, а не через Мадрид. Це повинно стати об'єктом першочергової уваги

38 Solana J. Austeridad contra Europa // El País, 01.02.2012.

39 Gabilondo I. España, un vehículo sin motor // El País, від 24.01.2012.

уряду консерваторів, які у своїй передвиборчій кампанії виступали за непорушну соборність та цілісність іспанських земель. Відносно іспанського народу, І. Габілондо висловив свою обуреність мовчанням у інших провінціях королівства, відносно загрози сепаратизму Каталонії. «Невже Естремадури, Логроньо або Хаену не потрібна Каталонія? Чому в інших провінціях думають, що це проблема лише центральної влади і вважають це тільки двостороння сварка між Мадридом та Барселonoю?» - збентежено дивувався І. Габілондо⁴⁰.

Ще різкіше висловився колишній голова уряду Іспанії, легендарний лідер соціалістів Феліпе Гонсалес, який заявив: «Якщо стояти на смерть за жорстку економію, то можна і вмерти»⁴¹. Виходячи з глобальних викликів, Іспанія піддається сучасним тенденціям взаємозалежності націй в ЄС, і це урізає національні інтереси не тільки Іспанії. Ф. Гонсалес підкреслив, що розуміє М. Рахоя, хоча він і є представником опозиційної партії, розуміє, що йому доводиться зараз дуже нелегко – це всі в Європі розуміють: на нього тисне кожний, а реально допомогти не може ніхто. Більш того, проводячи політику жорсткої економії, він має враховувати інтереси трикутника Держава - Народ – ТНК, адже річний бюджет останніх інколи перевищує бюджет деяких країн. Це величезний капітал та для успішного функціонування держави з ним стратегічно важливо рахуватися. Саме тому, одним з головних завдань діючого уряду Ф. Гонсалес вважає підтримку доброго, стабільного та передбачуваного іміджу Іспанії на міжнародній арені – це має стати основою позитивного прогнозу для наслідування національних інтересів Іспанської держави.

Виходячи з цього, негативний прогноз Ф. Гонсалеса для Іспанії ґрунтується на втраті орієнтирів реалізації засад національних інтересів на міжнародній арені; появи загрози, що Іспанія випаде з числа впливових європейських країн; нанесенні шкоди етнокультурній самобутності держави через асимілятивні наслідки глобалізації; а також прогресі хронічної політико-управлінської кризи, зумовленою втратою довіри іспанського народу до обох партій.

Розглянувши прогностичну думку колишнього Прем'єр-міністра Іспанії від ІСРП (1982-1996 рр.), з метою максимальної об'єктивності, слід детально вивчити прогностичне бачення колишнього Прем'єр-міністра Іспанії від НП Х. М. Аснара (1996-2004 рр.).

В 2008 р. Іспанія вступила до гострої фази економічної, політико-управлінської та, згодом, боргової кризи. З огляду на це, вже в 2009р. Х.

40 Gabilondo I. El silencio de España // El País, від 16.10.2012.

41 González F. La austeridad hasta la muerte conduce a la muerte // El País, 04.05.2012.

М. Аснар видав свою книгу під назвою «Іспанія може вийти з кризи»⁴². Не обмежуючи себе чисельними виступами у ЗМІ, політичних дебатах, інтерв'ю та публічних заходах, Х. М. Аснар і в цій книзі піддав нищівній критиці політику тодішнього Прем'єр-міністра Іспанії від ІСРП Х. Л. Родрігеса Сапатеро. В своїй книзі він дає абсолютно негативний, навіть, фатальний прогноз Іспанії, якщо вона залишиться на чолі з Х. Л. Родрігесом Сапатеро.

Більш того, Х. М. Аснар вбачав позитивний прогноз для Іспанії тільки за умов правління уряду НП, будучи переконаним, що тільки тоді в Іспанії відбудеться кардинальна зміна економічного курсу та проведення цілої низки структурних реформ: приватизація державних підприємств, реформа пенсійного забезпечення, врегулювання фінансової системи, та багато іншого. Загалом, його прогностичний виклад був занадто схожий на передвиборчі обіцянки і змістовно нічим не відрізнявся від вже запровадженої політики Х. Л. Родрігеса Сапатеро.

Щоб отримати найбільш глибоке уявлення про те, що думають іспанці про майбутнє Іспанії, слід розглянути думку «100 інтелектуалів», що напряму впливає на національні інтереси Королівства. «100 інтелектуалів» складається зі ста представників сфери науки, освіти, культури та інтелігенції з Каталонії. 17 жовтня 2012 р. вони представили маніфест, в якому обґрунтовують, своє бачення кастильсько-каталонських відносин. «100 інтелектуалів» виступають за те, щоб змінити сучасні автономні права, на яких Каталонія перебуває в Іспанії на федеративні. Таким чином, «100 інтелектуалів» є третім шляхом, противагою як для підтриманої каталонцями політики А. Маса, адже відповідає перевагам незалежності, так і для політики консервативної централізації М. Рахоя.

Сутність проблеми полягає в тому, що Конституція Іспанії забороняє федералізм у іспанському королівстві, і в цій ситуації доведеться змінювати Конституцію, яка є взірцем законодавчої стабільності та вивірності, адже зі свого утворення 6 грудня 1978 р. не зазнавала змін. Слід зазначити, що за весь час свого існування вона мала лише 3 поправки відповідно вимогам Маастрихтського договору та ще одну, відповідно Лісабонському. Тому питання федерації стане доволі проблематичним. З іншого боку, надати права федерації Каталонії краще, ніж взагалі її втратити і спілкуватися далі на зустрічах в ЄС, як сусідні держави.

Виходячи з вищепроведеного аналізу прогностичної думки іспанських експертів та політиків стосовно майбутнього національних інтересів Іспанії, можна зробити висновок, що майже всі вони не згодні з

42 Aznar J. M. España puede salir de la crisis / J. M. Aznar. – Barcelona: Planeta, 2009. - 199 p.

політикою, що проводить діючий уряд консерваторів. Основою негативних прогнозів стає політика жорсткої економії, що підтримує М. Рахой та інфантильність і легковажність стосовно сепаратизму в Каталонії.

Проте, не тільки іспанці не згодні із політикою уряду Іспанії. Багато іноземних експертів і політиків висловлюють думку, що курс жорсткої економії неминуче призведе до подальшого падіння підприємницької активності в Іспанії, і тим самим сповільнить вихід з кризи. З цих позицій, наприклад, неодноразово виступав нобелівський лауреат з економіки 2008 р. П. Кругман⁴³. Він викладає свій прогноз, стосовно Іспанії у двох, доволі неочікуваних сценаріях розвитку. Позитивний варіант передбачає початок агресивної скупки ЄЦБ іспанських боргових зобов'язань. Тільки у випадку масованого викупу ЄЦБ вдасться серйозно збити поточні позамежні рівні держборгу Іспанії. Проте, слід враховувати також те, що ЄЦБ зможе почати подібну операцію тільки за згоди уряду. Причому, швидше за все, Ангела Меркель на це не піде, оскільки монетизація боргу Іспанії призведе до зростання інфляційного тиску в самій Німеччині.

Негативний варіант, на думку П. Кругмана, полягає в тому, щоб ЄЦБ повністю відпустив всі існуючі важелі контролю за ситуацією. У цьому випадку прийде кінець системі обігу євро і відбудеться катаклізм в економіці: Єврозону буде чекати повальна низка банкрутств регіональних банків, масштабний відтік капіталу, повернення національних валют. При такому сценарії відновлення прийде з поступовим автоматичним виправленням існуючих дисбалансів. З його аналітики є очевидним негативне ставлення до структур ЄС: П. Кругман завжди вважав Шенгенську зону, спільну валюту та ринок – помилкою, попереджуючи про занепад у такому союзі периферійних країн.

Серед вчених-іспанологів пострадянського простору цікавою постає думка російського дослідника П. П. Яковлева. У своїй книзі «Іспанія на фоні світової кризи»⁴⁴, він досліджує причини, наслідки та можливості вирішення системної кризи в Іспанії. П. Яковлев підкреслює важливість підтримки двосторонніх відносин Іспанії та швидко зростаючих країн BRICS на найвищому рівні. Автор вважає, що саме їх капітал обумовить подальший розвиток ситуації у світі і Іспанія не повинна в цьому плані втрачати час, можливості та зв'язки. Окрім Брюсселя, Іспанії може допомогти і Пекін.

43 Кругман П. Есть два пути выхода из кризиса // Мнения, 15.07.2012.

44 Яковлев П. П. Испания на фоне мирового кризиса / П.П.Яковлев. - М.: ИЛА РАН, 2011. - 220 с.

Негативним фактором у реалізації національних інтересів Іспанії, П. Яковлев вважає другорядність іспанської держави в ЄС, відносно тандему Франції та Німеччини. Додаючи до цього тривалу фінансово-економічну кризу, це положення означає тиск Брюсселя, щодо внесення коректив до національної антикризової стратегії, проти чого так активно виступає іспанський народ. Тому, з огляду на це, слід прогнозувати диктування ЄС вимог, що є вигідними для валюти євро та Єврозони, навіть, якщо вони будуть йти у розріз національним інтересам Іспанії.

Отже, об'єктивно проаналізувавши експертні оцінки, політичні прогнози, як позитивні, так і негативні, та взявши до уваги наслідки глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, пропонується авторське бачення іспанської ситуації. Виходячи з сучасних політичних, економічних, соціальних та етнотериторіальних викликів, що постають перед Іспанією в XXI ст., формулювання прогностичного сценарію політичних наслідків поточних кризових тенденцій в Європі полягає в ефективній проекції властивостей, притаманних організму відносно держави. Аскетизм, до якого зараз прагнуть лідери країн PIGS не принесе бажаного результату. Це не покращить загальний стан економіки, а тільки ще глибше вкоренить поточні кризові тенденції, які вже набули системного характеру.

Таким чином, за умов продовження поточних кризових тенденцій, подальшого впровадження принципів жорсткої економії, а також прогресу державного аскетизму, країну чекають об'єктивні природні наслідки. Їх варто розділити на етапи за ступенем їх інтенсивності. Вдосконалюючи принципи органістичної теорії держави, авторка монографії сформулювала власну концепцію 5 фаз регресивних процесів держави (Таб.1):

ФАЗИ РЕГРЕСИВНИХ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВИ

№	Етапи занепаду політичного організму	Ступінь інтенсивності	Прояви регресивних тенденцій
1	Виснаження	Невисока	Падіння ВВП, зниження рівня доходів населення, обсягів виробництва, платоспроможності, конкурентоспроможності
2	Хвороба	Середня	Інфляція, безробіття, дефіцит державного бюджету, високий зовнішній борг, економія на соціальних виплатах
3	Хронічне захворювання	Підвищена	Еміграція, дефіцит товарів, стрімке підвищення цін, масові банкрутства підприємств, поява сепаратистських настроїв
4	Некроз, відмирання деяких кінцівок	Висока	Повноцінний сепаратизм, порушення територіальної єдності країни та прав людини, банкрутство деяких секторів економіки
5	Смерть організму та його розкладання	Найвища	Втрата суверенітету, провінцій, перехід під протекторат сусідньої держави, анексія, знищення держави, як суб'єкта міжнародних відносин

Грунтуючись на об'єктивних тенденціях процесів сучасної кризи в Європі, слід зробити висновок, що такі країни, як Португалія, Італія, Ірландія, Греція та Іспанія знаходяться на підвищеній 3-ій фазі «хронічного захворювання» держави. За умови збереження поточної антикризової стратегії, державні показники будуть мати негативну тенденцію, і в середньостроковій перспективі (3-5 років) перейдуть до

4-ої фазі занепаду країни. У разі ж запровадження системних реформ та ефективного антикризового менеджменту слід очікувати оздоровлення функціонування владних структур та національної економіки, а також зниження рівня занепаду держави до 2-ої і 1-ої фаз.

Детальніше розглядаючи кожну з вищеперерахованих фундаментальних засад наголошується, що в умовах глибокої та затяжної кризи, відокремлення від Іспанії деяких її провінцій не покращить ситуацію для жодної зі сторін. Навіть зважаючи на те, що Каталонія та Країна Басків є найбагатшими провінціями іспанського королівства, не полегшить їй відносини на рівні з великими та впливовими країнами ЄС та світу. Наприклад, з Великою Британією, Німеччиною, Росією, США. В цьому контексті, уряду Каталонії не слід занадто упереджено ставитися до Іспанії, як до колонізаторки, а використовувати те, що корисне вона може їй запропонувати.

Нагальним питанням постає вирішення економічних проблем Іспанії. Конкретизується, що ефективною може стати реформа ринку робочої сили, яка завдяки лібералізації умов трудових відносин зможе стати одним з шляхів скорочення безробіття. У зв'язку з цим, необхідним є не набирання кредитів, які нічим буде віддавати, а створення нових робочих місць, будівництва заводів. В Іспанії для цього є ресурси - за площею в Європі вона поступається лише Росії, Україні та Франції, має рівнинну площу в провінціях Андалусія та Естремадура, де можна побудувати заводи, і майже 5000 км. берегова лінія, де можна до досконалості розвинути торгівельний та військово-морський флот. До того ж, в неї в розпорядженні Канарські та Балеарські острови, що не тільки приносять шалені гроші з туризму, але і мають активний, великий порт Puerto de la Luz.

Нажаль, іспанський уряд не повністю використовує державний потенціал. Іспанія має чимало вугільних покладів і є лідером Західної Європи, постачаючи вугілля з Ов'єдо, Леону, Севільї, Ла-Коруньї, Леріди та Теруелю. В 60-х рр. ХХ ст. були знайдені поклади нафти і газу. Наразі функціонує три нафтогазоносних басейни, від Піренеїв до Кордильєри - це Бургос, Більбао і Ампоста. Іспанія має найбільший в Європі риболовний флот, що перевищив норвезький. На півдні широко вирощується рис - відома складова середземноморської дієти - для цього виділено більше ніж 106 тис. га землі. Головними провінціями, в яких вирощується рис є: Андалусія - 208.100 т., її наздоганяє Естремадура (199.900 т.), також Каталонія (128.000 т.), Валенсія (125.100 т.), Арагон (62.800 т.), Наварра (10.300 т.) та Мурсія і Альбачете (3.200 т.)⁴⁵. В Іспанії є близько 130 джерел мінеральних вод, вона є ексклюзивним

45 Los precios del arroz en España subirán [Електронний ресурс] / Faro de Vigo, 25.04.2008. - Режим доступу: http://www.farodevigo.es/secciones/noticia.jsp?pRef=2008042500_10_219635_Economia-precios-arroz-subiran

постачальником морських водоростей та морської капусти до Європи. В неї купують скоріше ніж переплачують за недешеві трансфери з Японії, де зараз неспокійна ситуація через землетруси, цунамі та витоки радіації. Іспанія займає 3 місце в світі за виробництвом вина, 2 - з цитрусових та оливок і оливкової олії.

Авторський прогноз вбачає альтернативним виходом Іспанії з економічної кризи – повноцінне використання всього державного потенціалу. Іспанія володіє 17 провінціями, кожна з яких має незліченний потенціал, що нерозумно і неповно використовується. Взяти за приклад Галісію, батьківщину М. Рахоя. 50% її території відведено під м'ясо-молочне тваринництво, натомість вся молочна продукція йде на експорт з урбаністичної Барселони. Теж стосується рибної промисловості: центр експорту баскське місто Віторія, де взагалі немає виходу до води, а не Галісія, яку омиває Атлантичний океан, яка має не тільки іспанський, а величезний світовий потенціал з вилову риби та морепродуктів. Таким фірмам, як «Pescanova» та «Pescapuerta» у місті Віго, не дають можливості давати повноцінний прибуток зі свого потенціалу. Так само це стосується деревообробної промисловості, що може стати основою експорту меблів та целюлози. Натомість, галісійські землі віддають під будівництво котеджів.

Цей маленький регіональний приклад повторюється в кожній з провінцій по-своєму і тут М. Рахою необхідно акцентувати увагу на розподілі праці секторів функціонування економіки та правильному підборі кадрів. Можливо, ця реформа почнеться з його рідної Галісії та захопить всю Іспанію, тоді можна очікувати на позитивні зміни у кризовій ситуації держави. Тому, вбачаючи таку ситуацію, авторський прогноз передбачає, що для покращення іміджу і впливу Іспанії в Європі та світі, задля оздоровлення відносин з ЄС - південь Середземномор'я повинен стати об'єктом першочергової уваги. Політика регіону не відповідає рівню тих завдань, з якими стикаються середземноморські країни.

Прогнозуючи сучасну середземноморську політику Іспанії, все більш очевидним стане поступове отримання реальних контурів схеми Середземноморської регіональної співпраці, що формується під егідою ЄС та НАТО. Мадрид в цьому процесі буде відігравати помітну роль, перетворившись на одного з головних учасників міжнародних зусиль по наданню цьому регіону світу більшої безпеки і стабільності. Інтегруючою тенденцією в цьому розрізі може стати активізація Барселони, як середземноморської столиці Європи. В 2004 р. відбувся Всесвітній Форум культур, який був присвячений пошуку нових форм співіснування народів. В рамках Форуму пройшли тематичні виставки, найбільш вражаючим був перформанс «Голоси»: за допомогою новітніх технологій, на виставці можна було почути більше 5000 голосів

виступаючих всіма мовами світу. Саме там можна було відчувати реальне лінгвістичне розмаїття планети.

Важливою перспективою середземноморської політики Іспанії, є те, що вона може її проводити, як за допомогою власних ініціатив, так і ініціатив ЄС. Така політика має бути специфічною і в той же час погодженою з курсом ЄС. Специфічною – для того, щоб адаптуватися до непередбачуваних, конфліктних ситуацій та викликів (Близький Схід, Магриб, Кіпр, Балкани). Погодженою – для того, щоб створити спільний фронт запобігання і протидії, в умовах зростаючої політичної, економічної і військової ролі країн Південного Середземномор'я.

Окрім традиційного регіону функціонування життєво важливих інтересів Іспанії, держава повинна відкрити для себе у повному обсязі ринок нових зростаючих країн BRICS. Подальша доля світової економіки та політичної карти буде обумовлена стратегією саме цих чотирьох країн. Тим паче, КНР може стати істотною допомогою Іспанії в умовах існуючої кризи, направивши прямі іноземні інвестиції до проблемних секторів економіки, зокрема, до будівництва, важкої промисловості, автомобілебудування, енергетики та ін.

Враховуючи об'єктивні дезінтеграційні тенденції, що прогресують в Іспанії, сформульовано три авторських прогностичних сценарії стосовно розвитку сепаратистських устремлінь лідерів автономій.

Перший прогноз – соборний. Каталонія та/або Країна Басків залишаться у складі Іспанії, проте будуть постійно, при кожній нагоді сперечатися з Мадридом з будь-яких питань. Конструктивного діалогу не буде, що сповільнить вихід Королівства з кризи та продовжить дестабілізацію економіки як у автономних співтовариствах, так і у країні в цілому. Динаміка цього прогнозу є взаємозалежною: в Іспанії криза => автономії страйкують та хочуть відокремитися, але ж тільки докладаючи спільних зусиль всіх 17 автономій держава буде достатньо сильною, щоб подолати таку сильну системну кризу. Лише розуміння важливості соборності територій допоможе уряду Іспанії вивести країну з рецесії.

Другий прогноз – сепаратистський. Каталонія та/або Країна Басків відокремляться та проголосять незалежність. Але ж Іспанія ніколи не визнає їх суверенітет, вступ до ЄС завжди буде блокуватися іспанським правом вето. В результаті, новоутворені держави будуть перебувати у стані політичного вакууму: від Іспанії, як члена ЄС та Шенгенської угоди вони вже відокремляться, а до низки європейських угод повноцінно ніколи не зможуть приєднатися. Це буде біла пляма посеред Західної Європи. Державне існування в такому форматі обійдеться Каталонії та Країні Басків набагато дорожче, ніж сучасне відрахування податків центральній владі в Мадриді – головна причина винесення питання про

незалежність на референдум.

Третій прогноз – республіканський. Існує один політичний крок, на який можуть піти каталонські сепаратисти – демонтаж королівства та побудова республіки. Імплементация цього варіанту передбачає державний переворот, переписання Конституції, повалення правлячої династії Бурбонів, концептуальну трансформацію політико-правових засад існування Іспанської держави. Тоді Каталонія та Країна Басків отримають ширші муніципальні права у складі республіки. Слід акцентувати увагу на тому, що у чинній Конституції у розділі VIII, главі 3, статті 147 йдеться про неприступність існуючого формату відносин між автономіями та центральною владою⁴⁶. Слід зазначити, що протягом своєї історії Іспанія двічі мала досвід республіканської форми правління. Вперше під час протистояння французькій окупації⁴⁷, протягом Першої республіки змінилося 4 президенти і було скоєно 2 державних перевороти. Друга республіка 1931 р. протрималась трохи довше, проте закінчилась Громадянською війною 1936-1939 рр. Тож, враховуючи той факт, що з політико-правової точки зору, Іспанія завжди тяжіла до монархічної форми правління цей прогноз є найменш імовірним, проте у експертних колах іспанських аналітиків цей варіант повністю не відкидають.

Виходячи з вищепроведеного аналізу, найбільш вірогідним слід вважати перший сценарій поміркованого співробітництва між регіонами та центром. Звісно, назвати його позитивним важко, адже Мадриду доведеться змиритися з постійною напругою у відносинах з Каталонією та Країною Басків. Проте, застосовуючи метод ситуаційного аналізу та враховуючи нищівну поразку партії Артура Маса на каталонських виборах 25 листопада 2012 р. (А. Мас очікував взяти абсолютну більшість у парламенті та провести референдум про вихід Каталонії зі складу Іспанії, проте втратив 12 місць і отримав 50 місць з 135 можливих), слід сказати, що сепаратистський фактор вже не настільки небезпечний для національних інтересів Королівства.

Отже, на основі аналізу теоретичних досліджень по темі проблематики підрозділу, керуючись об'єктивними тенденціями сучасних міжнародних відносин в південно-європейському регіоні, слід зробити такі висновки. Проаналізувавши причино-наслідкові зв'язки поглиблення кризових процесів та затримку їх подолання доведено, що причинами слугували: високий рівень непотизму в країнах Південної Європи; брак професіоналів на стратегічних державних посадах; високий рівень корупції, що підкреслює недосконалість законів; а також перебування бізнес-представників на посадах державної важливості, що говорить

46 Constitución Española. – Madrid: Tecnos, 2008. – 176 p. – P. 57.

47 1873-1875 рр.

про високий рівень втручання інтересів ТНК до національного законодавства.

3. 3. Іспансько-українське співробітництво

Україна має можливість зробити висновки з негативного досвіду іспанського уряду, більш того, двостороння співпраця обох держав має величезний потенціал досі не реалізований на практиці. Співпраця українських вчених та підприємців з іспанськими колегами у технологічному, економічному та науковому секторах – стане запорукою розвитку і співробітництва Іспанії та України на міжнародній арені. Тому, конструктивний аналіз та оцінка існуючих двосторонніх відносин допоможуть Україні визначити стратегію своєї поведінки та траєкторію реформування внутрішньополітичної та зовнішньополітичної сфер.

Особливістю ситуації в Іспанії є те, що негативні зовнішні фактори, викликані глобальними потрясіннями, посилили внутрішні господарські проблеми і посилили вже існуючі слабкості іспанської економіки. Соціально-економічна модель, що склалася в ході демократичного транзиту, безперервно функціонувала з початку 90-х рр. ХХ ст. і забезпечила іспанцям безумовний прогрес у багатьох галузях національного розвитку. Проте, після фінансово-економічної кризи в 2008 р., що призвела до фінансово-економічної кризи в Іспанії, стара модель вже не могла відповідати сучасним викликам. Постало питання про її трансформацію та проведення структурних реформ. Проте, спочатку слід проаналізувати договірно-правову базу співробітництва двох країн.

З часу встановлення дипломатичних відносин між Україною та Іспанією договірно-правова база двосторонніх відносин нараховує 28 чинних договори, з яких 9 міждержавних, 9 міжурядових і 10 міжвідомчих. Чинні договори охоплюють різні напрямки співробітництва, що надає українсько-іспанським відносинам різноплановості та багатосторонності. На даному етапі українською та іспанською сторонами опрацьовуються понад 10 проектів двосторонніх міжнародних договорів щодо співробітництва в галузях уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків; сільського господарства та харчової промисловості; морського судноплавства; туризму та юстиції; щодо наукового і технічного співробітництва, соціального забезпечення громадян тощо.

Серед найважливіших договірно-правових засад двосторонньої взаємодії слід назвати Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Королівством Іспанія від 30

січня 1992 р. Уряд Королівства Іспанія визнав Україну як незалежну державу 31 грудня 1991 р., проте офіційно дипломатичні відносини між Україною і Королівством Іспанія були встановлені за місяць, 30 січня 1992 р. З серпня 1992 р. в Києві функціонує Посольство Іспанії, а з червня 1995 р. в Мадриді функціонує Посольство України.

Грунтовні підвалини двосторонніх відносин були закладені Договором про дружбу і співробітництво Іспанії та України, підписаним Л. Кучмою 7 жовтня 1996 р. під час державного візиту до Іспанії, в ході якого відбулась зустріч з королем Іспанії Х. Карлосом. Впродовж цього візиту також була підписана низка двосторонніх угод у різних сферах, які успішно функціонують досі. Аналогічним візитом іспанської сторони слід вважати - візит в Україну Міністра закордонних справ Іспанії Х. Піке впродовж двох днів 6-7 листопада 2001 р. Він провів зустрічі з першими політичними особами держави: Міністром закордонних справ України А. Зленком, президентом Л. Кучмою та Прем'єр-міністром А. Кінахом. Результатом зустрічі стало підписання Меморандуму про консультації між Міністерствами закордонних справ України і Королівства Іспанія⁴⁸.

Поступово активізувалося міжпарламентське співробітництво. У березні 2007 р., вперше за історію двосторонніх відносин, в Конгресі депутатів Іспанії була створена Група дружби з Україною. Обмін візитами міністрів закордонних справ України та Іспанії впродовж 2007 р. створив передумови для виведення двосторонніх відносин на якісно новий рівень. У липні 2007 р. відбувся візит в Україну Міністра закордонних справ та співробітництва Іспанії М. Моратіноса в якості діючого голови ОБСЄ. Під час перебування в Києві міністр зустрівся з президентом В. Ющенком, Віце-прем'єр-міністром М. Азаровим та Міністром закордонних справ А. Яценюком. Крім тематики ОБСЄ, у ході офіційних зустрічей обговорювалося широке коло питань двосторонніх відносин.

Слід зазначити, що в першій половині 2013 р. Україна головувала в ОБСЄ, і той досвід і поради, надані іспанською стороною у дружній атмосфері обміну досвідом були дуже корисними для української делегації в ОБСЄ. Також, слід відзначити, що іспанська сторона щиро співчуває українській щодо наслідків Чорнобильської катастрофи, що підтвердив візит до Києва Державного секретаря з питань енергетики Ф. Пампалоні, який прибув 19 квітня 2011 р. для участі у заходах з нагоди 25-ої роковини трагедії.

Розпочинаючи аналіз іспанської зовнішньополітичної стратегії та

48 Політичні відносини між Україною та Іспанією / Офіційний сайт Посольства України в Королівстві Іспанія. – Режим доступу: <http://spain.mfa.gov.ua/ua/ukraine-es/diplomacy>

особливостей двосторонніх відносин Іспанії з Україною, в контексті цього питання постає необхідним проведення порівняльного аналізу становища Іспанії та України на початку шляху цих країн до ЄС. На початку свого євроінтеграційного шляху, постфранкістська Іспанія мала безробіття на рівні 20–25%, у країні панував відчай, рівень ВВП стрімко знижувався. Понад два мільйони іспанців емігрували за кордон у пошуках роботи. Проте, Іспанія успішно пододала кризу, бо саме в той момент громадяни та політична еліта згуртувалися задля визначення майбутнього країни, чого нажаль не можна сказати про сучасну політику уряду консерваторів.

У 80-х рр. ХХ ст. Іспанія стояла перед вибором майбутнього шляху розвитку та інтеграції. Першою можливістю було повернення до співпраці з латиноамериканськими країнами, з якими Іспанія назавжди пов'язана спільним історичним минулим. Проте, регіон Латинської Америки на той час показував доволі повільний прогрес - ці країни демонстрували високий рівень інфляції та економічного занепаду. Другою можливістю була інтеграція з Європейським Союзом. Вибір було зроблено на користь ЄС, яке імпонувало іспанцям своїм економічним розвитком, демократичними принципами, а також новими можливостями. Однак, як і у випадку України, приєднання до ЄС іспанці розглядали невідривно від членства в НАТО. Настрої населення щодо НАТО були негативними, оскільки організація асоціювалася зі Сполученими Штатами, які підтримували диктатуру Ф. Франко. Лише поступки країн-членів НАТО щодо особливих умов членства Іспанії дали змогу переконати населення у потребі приєднання.

Шлях Іспанії до демократії та інтеграції в ЄС схожий на український. Політична еліта Іспанії сприйняла перехід до демократичного режиму та запровадження принципів ринкової економіки, як завдання внутрішньої політики. Найважливішим уроком демократизації для іспанців стало розуміння того факту, що окрім самих іспанців ніхто їм не допоможе, і якщо вони самі не приймуть рішення, то ніхто за них його приймати не буде.

До консенсусу Іспанія йшла через дебати та публічні обговорення між основними гравцями країни. Було досягнуто домовленості з трьох найважливіших питань: принципів функціонування політичної системи, моделі розвитку економіки та зовнішньої політики. Рішення з найбільш проблемних питань, наприклад, ролі провінцій і мовної політики, було вирішено винести за рамки першочергових обговорень. Для виведення цих питань за межі дебатів лише політичної еліти та задля пошуку загальнонаціонального консенсусу до дискусій залучили інші зацікавлені сторони. За один стіл сіли політики з усіх партій, працівники колишньої адміністрації Ф. Франко, підприємці, профспілки та неурядові організації. Список учасників формувався через відбір

осіб - найвідоміших іспанських діячів того часу з різних галузей. Саме вони сформували платформу для подальших публічних дебатів.

Одним з нагальних питань для вирішення кризи української внутрішньої політики є питання повноважень обласних, районних та міських рад країни. Аналогічно з досвідом децентралізації іспанських провінцій, самоврядування в Україні повинно піднятися на новий рівень збільшенням повноважень регіонів. Централізація офіційного Києва не згуртує країну, а навпаки ще більше проявить соціальні, етнічні та культурні відмінності між Сходом, Заходом та АРК, драматичні результати чого очевидні вже на початку 2014 р. Децентралізація повинна відбуватися разом з антикорупційною реформою, про яку буде йтися нижче, адже саме корупція та бюрократія постійно гальмують розвиток сіл, селищ, міст і, як наслідок, всієї України.

Повертаючись до Іспанії, наступним суттєвим кроком нової демократичної держави був закон про адміністративну реформу. Він закріпив три рівні адміністрації: центральний, регіональний і місцевий, причому між цими рівнями не було ієрархії. Кожному рівню було відведено свою компетенцію. Було сформовано перелік функцій, які належать компетенції держави, такі як грошова політика, національна безпека та інші. Водночас децентралізація сприяла ефективній регіональній політиці, яка відповідала потребам певних регіонів по своєму. Паралельно відбувалися економічні реформи, слід зазначити, що на відміну від України середній клас, як фундамент добробуту держави, в Іспанії існував і за часів диктатури.

Такі відповідальні та зважені кроки стали основою модернізації економіки країни після диктатури. Після низки реформ, поліпшення економічної ситуації та досягнення національного консенсусу в питанні членства в НАТО, Іспанія обрала курс на ЄС. Для тогочасної Іспанії інтеграція в ЄС означала потужний економічний розвиток, співпрацю з іншими найбільш розвиненими країнами, мир, безпеку та підтримка принципів демократії. Пройшовши шлях від диктатури до демократії, від економічного занепаду до процвітання, Іспанія стала впливовим членом ЄС, допоки її не охопила боргова криза.

Прийшовши до влади в 2011 р., Маріано Рахой обіцяв подолати кризу, чи хоча б зробити її менш відчутною для більшості іспанців, проте ситуація не покращилась. Розвиток держави стоїть на місці, а спроможність країни тим часом падає. Неможливість формування правильних політичних кроків пояснюється тим, що життєво важливі державні посади обіймають не спеціалісти і професіонали, а родичі можновладців. Це є основною причиною, чому такі країни, як Іспанія, Італія, Португалія та Греція, потрапивши у скрутне становище, не можуть з нього вибратися. Україна, також застигла у перманентній

політичній кризі. Паралізуючи розвиток держави, корупція шкодить абсолютно кожній зі сфер діяльності країни, призводить до нарощування соціального песимізму, зневіри, безробіття та еміграції, що перш за все спричиняє відтік інтелектуальних та трудових ресурсів за кордон.

На підставі сучасних об'єктивних тенденцій, що відбуваються в Іспанії та Україні, враховуючи внутрішні та зовнішні дестабілізуючі фактори, беручи до уваги політичну, економічну та соціальну кризи, що швидко руйнують державну систему - постає необхідність визначення шляхів вирішення цієї проблеми, та формулювання реформ, які зможуть зупинити регресію держави та зосередити державний потенціал на зростання та покращення.

Найголовнішим кроком до внутрішнього оздоровлення держави є – антикорупційна реформа. Певною мірою, це напевно найбажаніша народами України та Іспанії реформа суспільно-політичної сфери. Протягом років незалежності корупція змучила і виснажила обидві нації, посяла в них зневіру у майбутньому, добрих змінах і справедливості. Є очевидним, що народ розглядається владою, як просто електорат, а рішення суспільних проблем, в свою чергу, ігноруються на користь приватних інтересів. Проте, нажаль, корупцією страждає не тільки політична влада - з неї все лише починається, але й судова, і адміністративна, і оборонна, і ін.

Розглядаючи Іспанію, як одну з чотирьох найбільш корумпованих країн Європи, згідно звіту Transparencia Internacional в червні 2012 р., та її досвід у цій сфері, аналізуючи об'єктивні процеси у посттоталітарній державі, можна сформулювати коріння корупції у двох основних причинах:

Перша причина природи корупції

Перехід від диктатури Ф. Франко до двопартійної демократичної системи із партіями-сателітами був здійснений лише 30-40 років тому. Це не дуже тривалий час, тому більшість політиків зі стажем походять ще з франкістського періоду. Звісно, вони вже не пропагують минулі цінності, але у їх серці існує синдром автократії – і це відчуття є спільним для іспанців і українців. Народ, що пережив диктатуру і тільки нещодавно став на рейки демократичного правління, відрізняється від інших, що мають більш тривалий демократичний досвід. Посттоталітарний або поставторитарний народ – дуже м'який та чутливий до пропаганди, він швидко вірить тому, що каже лідер партії (правлячої або опозиційної), більш підвладний маніпуляціям образами, грі публічною думкою, а інколи і відвертим наклепам, які є необґрунтованими, але вдало подані і оформлені PR-відділом партії.

Це є значним недоліком молодих демократичних країн, адже це, знову

таки, спокушає владу маніпулювати народом і громадською думкою на свою користь. Проте, ситуація ще більш ускладнюється, коли це відбувається не тільки через нерозумність самої влади, а через гарно продуманий план політиків іноземних країн, які мають свої стратегічні інтереси на суверенній території. І є найгіршим, коли вітчизняні політики їм підігрують і здають національні інтереси держави на користь приватного бізнесу.

Наскільки це стосується політичних керівників, політичної системи і політичних рішень – то ситуація відносно них не краща. Зазвичай демократичний процес починає гальмуватися з кадрових питань. Найважливіші, стратегічні, владні позиції посідають не справжні професіонали з відповідною освітою і досвідом, а їх дружини, близькі родичі та партнери по бізнесу, яким необхідно підтримувати інтереси свого підприємства у парламенті. Звідси народжується нерозумна і безперспективна політика, яка заганяє державу у регресійний стан, розвиток гальмується, і країна регресує на декілька десятків років назад.

Нажаль, такий стан речей притаманний як правлінню колишніх українських президентів В. Ф. Януковича та В. А. Ющенка, так і іспанських - Х. М. Аснара, що очолював іспанський уряд двічі поспіль 1996-2004 рр. і його дружину А. Ботелью, що після перемоги чоловіка на всезагальних парламентських виборах 20 листопада 2011 р. вже в грудні того ж року очолила столичну мерію. Відверто кажучи, Народній партії Іспанії притаманні непотичні стосунки в межах партії, адже вже більше 20 років представники саме цієї партії очолюють владу Мадрида.

Друга причина природи корупції

Всі переважно відповідальні адміністративні посади займаються представниками партії-переможниці на виборах, і в погоні за найбільш прибутковою посадою, партійці часто обіймають посаду не за своїм профілем. Між тим, в розвинених демократичних державах на подібних посадах працюють аполітичні професіонали. Як вже зазначалося у підрозділі 3.1. для вирішення цієї проблеми слід запровадити програму працевлаштування за фахом студентів всіх спеціальностей, що збільшить кількість якісних професіоналів в усіх сферах виробництва, примножить внутрішній прибуток держави, зменшить економічну диференціацію між регіонами та надасть більше робочих місць у сільській місцевості.

Поглиблення корупційних процесів деструктивно впливає на всі сектори розвитку будь-якої держави, не залежно від обсягу її природних, людських або енергетичних ресурсів. Так само і велика територія держави не завжди може бути повноцінно використаною в умовах нездорової атмосфери соціального розвитку, за якої існує

десятикратний розрив у доходах між заможними і бідними. Корупційні процеси завжди ведуть лише до суб'єктивного, одностороннього збагачення, за рахунок структурної деградації країни. Негативна тенденція людини до задоволення власних меркантильних амбіцій без урахування об'єктивних внутрішніх та зовнішніх політико-соціальних процесів руйнує державотворення нової демократичної держави.

Крім того, така ситуація паралізує розвиток всіх секторів функціонування держави, бо їх очолюють непрофесіонали своєї справи. Справжні спеціалісти, в свою чергу, можуть перебувати у цей час у стані безробіття, працюють не за професією або вирушають за кордон у пошуках роботи. Важливо відмітити, що до кваліфікованих спеціалістів в інших країнах ставляться з великою повагою і вони отримують адекватну заробітну платню за свої знання. Українські спеціалісти поважно цінуються іноземними працедавцями: найбільш конкурентоспроможними українці виявились у хімічній, технічній, космічній та фізичній сферах.

Взяти за приклад наукові центри світового масштабу CERN (Європейська організація ядерних досліджень), де працюють 46 українських спеціалістів. Участь українських вчених у експериментах CERN це є не щасливий випадок, а довготермінова системна співпраця. Велику зацікавленість у ній з боку міжнародної наукової спільноти підтверджує той факт, що вже найближчим часом Україні буде надано статус асоційованого члена CERN. В липні 2012 р. було підтверджено успішне завершення переговорів з цього приводу.

Станом на 30.06.2013 за офіційними даними Посольства Іспанії в Україні, вітчизняна діаспора у Королівстві складає 77 451 осіб, що достатньо для якісного розгалуження двосторонніх відносин, зокрема посилення ролі українських товарів на ринку Іспанії, що може відкрити нові перспективи для українських підприємців. Розвиваючи тему українських науковців у світі, є необхідним зазначити величезний внесок наших вітчизняних вчених у роботі NASA. Українець-астронавт - виходець з українського Підляшшя - Михайло Яримович став одним із керівників NASA, очолював проекти створення орбітальних станцій для міжпланетних польотів. Нашого співвітчизника призначили відповідальним за функціонування систем космічних кораблів «Аполлон», він був одним із тих, хто реалізував проект польоту на Місяць. А за президентства Р. Рейгана М. Яримович став одним з активних учасників реалізації проекту SDI. Завдяки формулі Ігоря Богачевського зі Львівщини, було розраховано політ на Місяць, а також повернення на Землю космічного корабля США. Галичанка Гайді-Марія Стефанишин-Пайпер стала першою українською жінкою-космонавтом

НАСА, яка побувала у космосі в 2006 р.⁴⁹

Об'єктивно оцінюючи роботу української діаспори, слід відзначити, що саме в США та Канаді максимально розвинена система українських організацій: громадських, релігійних, культурних, освітніх, молодіжних, жіночих, кожна з яких може стати предметом окремого дослідження і популяризації серед широкого загалу – як українського, так і світового. Відтік та деградація наукових кадрів в Україні, втрата цих спеціалістів може мати негативні наслідки для перспектив розвитку української науки, збіднілими є цілі наукові напрямки та утворюється вакуум серед поколінь науковців - в Україні залишаються спеціалісти найстарших та наймолодших вікових груп. Найбільшими центрами притоку інтелектуальних ресурсів є група країн, що стрімко розвиваються BRICS. Дуже шкода, що Україна та Іспанія залишились на боці постачальників, а не реципієнтів світової інтелектуальної сили.

Крім того, слід зробити акцент на розвитку сучасних двосторонніх українсько-іспанських відносинах у сфері технологій. Зокрема, будівництво іспанською стороною одного з терміналів у аеропорту «Бориспіль», 5 центрів на території України з переробки рідкого газу; співробітництво у харчовій промисловості (іспанські оливки, олія, м'ясо-молочна продукція, вина). Цікавим постає вивчення місця і ролі українських товарів на ринку Іспанії, що може відкрити нові перспективи для українських підприємців. Лише маленький приклад: на ринку Іспанії відсутній чорний житній хліб, що у нас називається «українським» і є гордістю українських хліборобів. З вищеперерахованого є очевидним, що іспанська сторона готова до співпраці, але українська сторона поки що доволі пасивна у цьому напрямі, тому, слід посилити українську увагу саме на цьому, досі ще не розробленому полі можливостей.

Серед останніх двосторонніх бізнес заходів слід виокремити Презентацію Національних проєктів та інвестиційних можливостей України, що отримала назву «Іспансько-український бізнес день», що пройшла восени 2011 р. в Мадриді. Українські національні проєкти викликали значний інтерес в іспанських інвесторів, зокрема, компанія ENAGAS під час зустрічі з Першим заступником Голови Держінвестпроєкту М. Стеблінським висловила значне зацікавлення щодо інвестування в український Національний проєкт «LNG-термінал». Іспанська корпорація ELEA, що займається інвестуванням в будівництво соціального житла більш ніж в 40 країнах світу, висловила готовність інвестувати в український Національний проєкт «Доступне житло».

49 Ткачук М. Наші земляки очолювали НАСА, розрахували формулу польоту на Місяць, створили перші у світі ракетні двигуни і стали «батьками» астрофізики у світі / М. Ткачук // «Україна молода». – 2010. - №066. – С. 13.

Отже, Україні слід проаналізувати причини та наслідки проблем, з якими стикнулася Іспанія, і зробити висновок, що поринаючи з головою у корупцію, держава втрачає довіру іноземних партнерів, інвестори не хочуть ризикувати і врешті-решт, відбувається рецесія економіки. Таким чином, політична криза дуже часто приводить за собою економічну. В Україні це не обмежується суто економічною відсталістю, яка прогресує - занепадає наука, технології, взагалі не розвивається туризм (як літній, так і зимовий), до нечуваної бідності дійшли військові структури. Дипломатія взагалі перетворилась у чисту формальність – дипломати вже не вирішують делікатні питання і не наслідують національні інтереси України, їм доводиться виконувати прямі накази «згори», які були укладені за попередніми домовленостями. Звісно, довго так тривати не може і нове покоління зможе поставити державні інтереси вище приватних та відстояти їх, але нажаль, цього досягнути буде дуже важко, адже треба буде подолати корупцію і поставити державні інтереси вище приватного збагачення.

Що Ви дізналися з цього Розділу?

1. Ефективне запровадження в Іспанії 3 антикризових реформ, у середньостроковій перспективі поступово стимулюватимуть її вихід з кризи. Перша – антикорупційна привнесе внутрішнє оздоровлення країні; друга – дипломатична, допоможе оновити зовнішньополітичний імідж Іспанії; а третя – трудова, зменшить соціальну напругу зменшивши високий рівень безробіття. Комплексна імплементація трьох антикризових реформ виведе Іспанію з фінансово-економічної кризи, що пригнічує її національний розвиток. Так само ці реформи можуть бути корисно аплікативними і для всіх держав групи PIIGS.

2. Сучасна антикризова стратегія країн PIIGS не задовольняє поточні вимоги держави та її громадян, тому авторський прогноз, щодо політичних наслідків поточних кризових тенденцій в Європі, постає негативним. Досліджуючи сучасні тенденції в Іспанії, авторка сформулювала 5 фаз регресивних процесів держави, які за умов управлінської бездіяльності та відсутності політичної волі призведуть до колапсу держави. Рівень кризи в країнах Південної Європи було оцінено 3-ою фазою підвищеної інтенсивності.

3. Україна займає почесне місце у європейському векторі зовнішньої політики Іспанії. Іспанський та український шляхи державного розвитку на міжнародній арені багато в чому є подібними. Обидві країни мають схожі проблеми внутрішньополітичного розвитку, зокрема питання сепаратизму Країни Басків та Криму, Каталонії, Валенсії та Південно-Східних областей України; питання єдиної офіційної мови; етнічна неоднорідність; економічна нерівність провінцій та областей. Іспанія та Україна наприкінці ХХ ст. безкровно вийшли з авторитарного режиму і стали демократичними державами.

ВИСНОВКИ

В XXI ст. зовнішня політика Іспанії направлена на інтенсифікацію діяльності в керівних органах Євросоюзу, поглиблення співпраці з державами-партнерами в рамках Спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС, підвищення наднаціональної ролі Європейського Союзу, а також характеризується багатополярним співробітництвом і пошуком шляхів та ресурсів підвищення своєї ролі на світовій арені. Водночас, Іспанія є незамінним партнером на Південно-західному оборонному фланзі НАТО, захищеною Піренеями, таласократичною державою. Це підкреслює впливовість іспанського положення на Піренейському півострові та стратегічне розташування її островів та автономних анклавів у Марокко - Сеута і Мелілья.

Зміна влади в Іспанії в 2004 р. та її передумови, спровокували кардинальні зміни у зовнішній політиці Іспанії, що характеризувались: різким відходом від проамериканської політики в стратегічних питаннях на європейський вектор Х. Л. Родрігеса Сапатеро; зміною військово-політичної позиції, щодо Іраку – вивід іспанського контингенту; ліквідацією терористичного угруповання ЕТА; створенням «Альянсу цивілізацій» за іспано-турецької ініціативи та, звісно, плідне головування Іспанії в ЄС в першій половині 2010 р.

Іберійські та південноєвропейські країни під натиском світової фінансової кризи перейшли на знижену траєкторію економічного зростання, що проявилось в істотному падінні ВВП в 2010-2013 рр. Внаслідок цих об'єктивних явищ, криза охопила, хоча і різною мірою, всі основні сектори економіки Іспанії та набула системного характеру. Причинами поглиблення кризових процесів слугували: високий рівень непотизму в країнах Південної Європи; брак професіоналів на стратегічних державних посадах; високий рівень корупції, що підкреслює недосконалість законів; а також перебування бізнес-представників на посадах державної важливості, що говорить про високий рівень втручання інтересів ТНК до національного законодавства.

В рамках державної антикризової політики М. Рахоя Стратегія національної безпеки Іспанії зазнала системних змін в 2013 р. На

основі міждисциплінарного підходу було створено Раду з національної безпеки до складу якої увійшло сім міністерств та спеціалізовані комітети на чолі з Прем'єр-міністром. Такий комплексний підхід до політики національної безпеки покликаний застерегти країну від гетерогенних типів міжнародних загроз.

Характерною рисою діалогу Іспанії з країнами Латинської Америки в ХХІ ст. стало Іberoамериканське співробітництво, передову роль в якому відіграють відносини з провідними державами регіону – Аргентиною, Бразилією, Мексикою, Чилі та Венесуелою. З розвитком іспанського затвердження в європейських інститутах, Іспанія перетворилась на міжконтинентального носія інтеграційного досвіду та посередника народів та культур.

Азійський регіон є безумовним лідером подальшого зростання всієї світової економіки. Особливий інтерес іспанських підприємств зосереджений на Китаї та Індії. Укладаючи стратегічні альянси, іспанські ТНК розширюють свою присутність в регіоні та цілеспрямовано виходять на активно зростаючі ринки цих країн. Домінантна зовнішньоекономічна стратегія Іспанії в Африці зосереджена на забезпеченні контролю над природними ресурсами африканських країн та розширенні своєї присутності на їх ринках. В африканському регіоні стратегічне значення для іспанської зовнішньої політики має співробітництво з Марокко, а також гарантія безпеки та недоторканості іспанських кордонів в автономних містах-анклавах Сеута і Мелілья.

Всесвітній «Альянс цивілізацій» було ініційовано прем'єр-міністром Іспанії Х. Л. Родрігесом Сапатеро та прем'єр-міністром Туреччини Р. Т. Ердоганом в 2005 р. Практичне значення політики «Альянсу цивілізацій» поки що не виправдовує задекларованих ним цілей через нагальну необхідність реформування ООН, структурним елементом якої є Альянс. Проте, доволі конструктивним вважається рівень участі представників країн у Ініціативі, системність та обґрунтованість пропонувані докладів на щорічних форумах, а також довгоочікувану інтеграцію США до організації.

Доведено, що Іспанія має всі ресурси та можливості для якісного, середньострокового, системного виходу з тих кризових процесів, які наразі пригнічують її розвиток. Проаналізовані в монографії 3 антикризові реформи – антикорупційна, дипломатична і трудова - в умовах комплексної імплементації передбачають оздоровлення національної економіки, полегшення соціальної напруги через створення нових робочих місць, а також покращення основних державних економічних показників. Так само ці реформи можуть бути корисно аплікативними і для всіх держав групи ПІІГС.

Виходячи з сучасних політичних, економічних, соціальних та

етнотериторіальних викликів, що постають перед Іспанією в XXI ст., формулювання прогностичного сценарію політичних наслідків поточних кризових тенденцій в Європі полягає в якісному менеджменті на найвищому рівні, який захистить національні інтереси у внутрішньополітичній сфері та забезпечить безпеку Іспанії у зовнішньополітичному вимірі. Аскетизм, до якого зараз прагнуть лідери країн PIIGS не принесе бажаного результату. Це не покращить загальний стан економіки, а тільки ще глибше вкоренить поточні кризові тенденції, які вже набули системного характеру.

Іспанський та український шляхи державного розвитку на міжнародній арені багато в чому є подібними. Обидві країни мають схожі проблеми внутрішньополітичного розвитку, зокрема питання сепаратизму Країни Басків та Криму, Каталонії, Валенсії та Південно-Східних областей України; питання єдиної офіційної мови; етнічна неоднорідність; економічна нерівність провінцій та областей. Іспанія та Україна наприкінці ХХ ст. безкровно вийшли з авторитарного режиму і стали демократичними державами. Тому, Україні слід зробити висновок з досвіду по подоланню проблем, з якими стикнулась Іспанія, і зробити висновок, що поринаючи з головою у корупцію, держава втрачає довіру іноземних партнерів, інвестування гальмується і врешті-решт, відбувається рецесія економіки. Таким чином, політична криза дуже часто приводить за собою економічну.

БІБЛІОГРАФІЯ

Офіційні документи

1. Archivo de Informes de Inversión [Електронний ресурс] // Embajada de la República Argentina en el Reino de España. – Режим доступу: <http://www.embajadaargentina.es/?cat=164>
2. Archivos estatales / Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. – Madrid: Secretaría General Técnica, Subdirección General de Documentación y Publicaciones, 2013. – 133 p.
3. Bilateral Relations / [Електронний ресурс] // Ministerio de Relaciones Exteriores de Chile. – Режим доступу: <http://chileabroad.gov.cl/espana/en/relacion-bilateral/relaciones-bilaterales/>
4. Boletín Mensual de Estadística [Електронний ресурс] / El Instituto Nacional de Estadística de España, Mayo 2012. - Режим доступу: <http://www.ine.es/jaxi/menu.do?L=0&file=inebase&path=%2Ft38%2Fp604%2F&type=pcaxis>
5. Consejo de Ministros Referencia. – Madrid: Ministerio de la Presidencia, 2013. – 36 p.
6. Constitución Española. – Madrid: Tecnos, 2008. – 176 p.
7. Datos básicos [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Групи Ріо, 26.01.2013. - Режим доступу: <http://www.gloobal.net/iepala/gloobal/fichas/ficha.php?entidad=Agentes&id=14883>
8. Datos básicos de Cataluña [Електронний ресурс] / Idescat, дата звернення 19.10.2012. - Режим доступу: <http://www.idescat.cat/es/>
9. Directiva de Defensa Nacional 01/2008. – Madrid: Ministerio de Defensa de España, 2008. – 14 p.
10. Directorio Principal / [Електронний ресурс] // Embajada de México en España. - Режим доступу: <http://embamex.sre.gob.mx/espana/index.php/mnuacerca>
11. Discurso del Presidente del Gobierno en la clausura del Foro de la Sociedad Civil España – Rusia [Електронний ресурс] / Gobierno de

- España, 02.03.2011. - Режим доступа: http://www.lamoncloa.gob.es/IDIOMAS/9/Presidente/Fotos/18062011_PGmeetsPresidentMedvedev.htm
12. Divulgación Presidencial [Электронный ресурс] / Consejo Nacional Electoral, 08.10.2012. - Режим доступа: http://www.cne.gob.ve/resultado_presidencial_2012/r/1/reg_000000.html
 13. Documents CELAC [Электронный ресурс] / Офіційний сайт CELAC, 27.01.2013. - Режим доступа: http://www.celac.gob.ve/index.php?option=com_content&view=article&id=21&Itemid=3&lang=en
 14. Embaixada do Brasil em Madri / [Электронный ресурс] // Ministério das Relações Exteriores do Brazil. – Режим доступа: http://madri.itamaraty.gov.br/es-es/relaciones_bilaterales.xml
 15. España y la OTAN / [Электронный ресурс] / Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación. – Режим доступа: <http://www.exteriores.gob.es/Portal/es/PoliticaExteriorCooperacion/ProyeccionAtlantica/Paginas/EspLaOTAN.aspx>
 16. Estrategia Española de Seguridad. – Madrid: Gobierno de España, 2011. – 86 p.
 17. Estrategia de Seguridad Nacional. – Madrid: Gobierno de España, 2013. – 58 p.
 18. Estimaciones de la Población Actual de España [Электронный ресурс] / El Instituto Nacional de Estadística de España, 01.10.2012. - Режим доступа: <http://www.ine.es/jaxiBD/tabla.do?per=01&type=db&divi=EPOB&idtab=2>
 19. KOF Index of Globalization [Электронный ресурс] / KOF, ETH Zürich, 15.04.2014. - Режим доступа: <http://globalization.kof.ethz.ch>
 20. Ley 11/2007 de acceso electrónico de los ciudadanos a los Servicios Públicos : Boletín Oficial del Estado. - №150, 23.06.2007. – Madrid: «Boletín Oficial del Estado», 2007. - P. 27150-27166.
 21. Población, superficie y densidad por CCAA y provincias [Электронный ресурс] / El Instituto Nacional de Estadística de España, 01.10.2012. - Режим доступа: <http://www.ine.es/jaxi/tabla.do>
 22. Programa del Partido Popular para las Elecciones Generales de 2011 [Электронный ресурс] / El Partido Popular, 04.11.2011. - Режим доступа: http://www.pp.es/actualidad-noticia/programa-electoral-pp_5741.html
 23. Programme IV CELAC-EU Summit [Электронный ресурс] /

- Офіційний сайт Саміту CELAC-ЄС в Чилі, 27.01.2013. - Режим доступу: <http://www.celacue2013.cl/en/programa/programa-2>
24. Real Decreto 385/2013 : Boletín Oficial del Estado №131,01.06.2013. – Madrid: «Boletín Oficial del Estado», 2013. – 107148 p.
 25. Real Decreto 571/2013 : Boletín Oficial del Estado №184, de 26.07.2013. – Madrid: «Boletín Oficial del Estado», 2013. – 107148 p.
 26. The Count-Up To 202: An Overarching Framework For Action [Електронний ресурс] / The Club of Rome, 07.05.2012. - Режим доступу: <http://www.clubofrome.org/?p=703>
 27. The Global Competitiveness Index 2013–2014: Country Profile Highlights / [Електронний ресурс] // World Economic Forum. - Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_CountryHighlights_2013-2014.pdf
 28. The Lisbon treaty [Електронний ресурс] / Europa.eu, 15.10.2010. – Режим доступу: http://europa.eu/lisbon_treaty/index_en.htm
 29. Treaty of Maastricht on European Union [Електронний ресурс] / Europa.eu, 15.10.2010. – Режим доступу: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_en.htm
 30. Turismo nacional [Електронний ресурс] / El Instituto Nacional de Estadística de España, 02.03.2013. - Режим доступу: <http://www.ine.es/jaxi/menu.do?type=pcaxis&path=%2Ft11%2Ftnac%2F&file=pcaxis&L=0&divi=&his>
 31. Політичні відносини між Україною та Іспанією [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Посольства України в Королівстві Іспанія. – Режим доступу: <http://spain.mfa.gov.ua/ua/ukraine-es/diplomacy>

Наукові видання

1. Annan K. Interventions: A Life in War and Peace / K. Annan. - New York: Penguin Press, 2012. - 512 p.
2. Balfour S. The Reinvention of Spain: Nation and Identity Since Democracy / S. Balfour. – London: OUP Oxford, 2007. – 239 p.
3. Barón A. Claves de la política exterior española: octubre-diciembre 2013 / A. Barón // FRIDE. - №102. - P. 2-8.
4. Centeno M. A. State and Nation Making in Latin America and Spain:

- Republics of the Possible / M. A. Centeno, A. E. Ferraro. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012. – 488 p.
5. Del Campo S. Intereses nacionales de España // Cuenta y razón. - 2000. - №114. – P. 12-29.
 6. Fatih Tayfur M. Semiperipheral Development and Foreign Policy: The Cases of Greece and Spain / M. Fatih Tayfur. – Ankara: Ashgate Pub Ltd, 2012. – 272 p.
 7. Field B. Democracy and Institutional Development: Spain in Comparative Theoretical Perspective / B. Field. – London: Palgrave Macmillan, 2009. – 256 p.
 8. Escrivá A. ETA. El camino de vuelta / A. Escrivá. – Barcelona: Editorial Seix Barral, 2006. – 322 p.
 9. Fédorova K. España en area atlántica: las relaciones con EE. UU. y la OTAN / K. Fédorova // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – 2011. – №8 (50). – С. 770-776.
 10. Fédorova K. España – la intermediaria cosmopolítica de Europa / K. Fédorova // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – 2011. – №9 (51). – С. 602-607.
 11. Fedorova K. Features of the Spain's foreign policy: Asian and African directions / K. Fedorova // «Aktuální vymoženosti vědy - 2013». - Díl 8. Historie. Filosofie. Politické vědy. – Praha: Publishing house «Education and science», 2013. – 88 p. – P. 70-74.
 12. Fedorova K. Fundamentals of building the interdisciplinary prism and filters in scientific and pedagogical aspects / K. Fedorova, I. Kozubtsov // «ГЬЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ» Научно-практический журнал Западно-Казахстанского аграрно-технического Университета им. Жангир хана. – 2012. – №4 (29). – С. 145-151.
 13. Fédorova K. La contribución histórica de A. T. Mahan: el análisis comparativo de los conceptos geopolíticos: estratégico-militar y natural-orgánico / K. Fédorova // Universitas. Revista de Filosofía, Derecho y Política. – Madrid: Universidad Carlos III de Madrid, 2013. – №17. – P. 3-29.
 14. Gillespie R. Spain and the Mediterranean: Developing a European Policy towards the South / R. Gillespie. – London: Palgrave Macmillan, 2010. – 242 p.
 15. Gold P. Europe Or Africa?: A Contemporary Study of the Spanish North African Enclaves of Ceuta and Melilla / P. Gold. – Liverpool: University Press, 2010. – 192 p.

16. Gurruchaga C. El fin de ETA / C. Gurruchaga. – Barcelona: Editorial Planeta, 2006. – 282 p.
17. Heywood P. Politics and Policy in Democratic Spain: No Longer Different? / P. Heywood. – London: Routledge, 2012. – 248 p.
18. Hite K. Politics and the Art of Commemoration: Memorials to struggle in Latin America and Spain / K. Hite. – London: Routledge, 2013. – 260 p.
19. Kavakas D. Greece and Spain in European Foreign Policy: The Influence of Southern Member States in Common Foreign and Security Policy / D. Kavakas. – Ankara: Ashgate Pub Ltd, 2012. - 227 p.
20. Kelemen R. Eurolegalism: The Transformation of Law and Regulation in the European Union / R. Kelemen. – Harvard: Harvard University Press, 2011. – 378 p.
21. Kurlantzick J. Democracy in Retreat: The Revolt of the Middle Class and the Worldwide Decline of Representative Government / J. Kurlantzick. – Yale: Yale University Press, 2013. – 304 p.
22. Kuschnir K. Antropologia da política / K. Kuschnir. - Rio de Janeiro: Jorge Zahar, 2007. – 108 p.
23. Mahan S. Terrorism in Perspective / S. Mahan. – London: Sage Publications, 2007. – 448 p.
24. Manrique M. La política exterior española en Africa: momento de recalibrar el enfoque // FRIDE. - № 46. – P. 3-7.
25. Manuel F. E. The Politics of Modern Spain / F. E. Manuel. – New York: Lightning Source Incorporated, 2011. – 214 p.
26. Martí J. L. A Political Philosophy in Public Life: Civic Republicanism in Zapatero's Spain / J. L. Martí. – Princeton: Princeton University Press, 2010. – 216 p.
27. Maxwell K. Spanish foreign and defense policy / K. Maxwell. – Michigan: Westview Press, 2008. – 265 p.
28. McCoy A. W. Endless Empire: Spain's Retreat, Europe's Eclipse, America's Decline / A. W. McCoy, J. M. Fradera, S. Jacobson. – Wisconsin: University of Wisconsin Press, 2012. – 440 p.
29. Moxon-Browne E. Political change in Spain / E. Moxon-Browne. – London: Routledge, 2008. – 110 p.
30. Muntala J. M. Evolución del concepto de interes nacional / J. M. Muntala. – Madrid: Imprenta Ministerio de Defensa, 2010. – 181 p.

31. O'Reilly G. Ceuta and the Spanish sovereign territories: Spanish and Moroccan claims - Boundary and territory briefing / G. O'Reilly. – London: IBRU, 2004. – 136 p.
32. Pollack B. The Paradox of Spanish Foreign Policy: Spain's International Relations from Franco to Democracy / B. Pollack, G. Hunter. – Michigan: Pinter Pub., 2007. – 196 p.
33. Sassen S. Global City: London, New-York, Tokio. – Princeton: Princeton University Press, 1991. – 448 p.
34. Spain Foreign Policy and Government Guide: Strategic Information And Developments. - New York: International Business Publications, 2011. – 260p.
35. Threfall M. Consensus Politics in Spain: Insiders Perspectives / M. Threfall. – London: Intellect Books, 2010. – 88 p.
36. Valandro F. A nation of nations: nationalities policies in Spain / F. Valandro. – Michigan: Peter Lang, 2008. – 193 p.
37. Valiente C. Gender Politics and Society in Spain / C. Valiente. – London: Routledge, 2012. – 252 p.
38. Волкова Г. И. Политическая история Испании XX века / Г. И. Волкова, А. В. Дементьев. - М.: Высш. шк., 2005. – 191 с.
39. Волосюк О. В. Внешняя политика Испании в XVIII веке: становление испано-русских отношений / О. В. Волосюк. – М.: РУДН, 2011. – 628 с.
40. Гончар Б. М. Геостратегічний "порядок денний" для НАТО: точка зору З.Бжезинського / Б. М. Гончар // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Історія. - К., 2011. Вип. 101. С. 11-13.
41. Два кита испанской экономики: сб. науч. раб. / под. ред. В. Л. Верникова. - М.: Весь мир, 2010. - 176 с.
42. Испания: анфас и профиль: сб. науч. раб. / под. ред. В. Л. Верникова. – М.: Весь Мир, 2007. – 480 с.
43. Испания в начале XXI века: сб. науч. раб. / под. ред. Хенкин Н. В., Дубинин Ю. В., Ильин М. В., Шестопап А. В.]. – М.: МГУ (У), МИД России, 2006. – 168 с.
44. Испания и Латинская Америка в мировой политике: сб. науч. раб. / под ред. А. В. Шестопапа. - М.: МГИМО (У), 2007. – 148 с.
45. Испания на фоне мирового кризиса: сб. науч. раб. / под ред. П. П. Яковлева. - М.:ИЛА РАН, 2011. – 220 с.

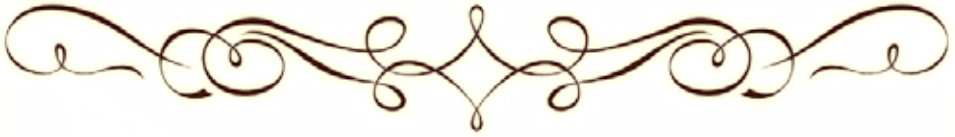
46. Зубов В. Концепт «Альянс цивілізацій» / В. Зубов // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. - 2009. – № 24. - С. 188-194.
47. Кимелев Ю. А. Современная испанская философия: Аналитический обзор / Ю. А. Кимелев. – М.: ИНИОН РАН, 2010. – 92 с.
48. Кириченко В. Національні інтереси (формування) / В. Кириченко // Мала енциклопедія етнодержавознавства / НАН України; [відп. ред. Римаренко Ю. І.]. - К.: Довіра: Генеза, 1996. – 525 с.
49. Клауде Д. История вестготов / Д. Клауде. - СПб.: Изд.группа "Евразия", 2003. – 171 с.
50. Коминтерн и гражданская война в Испании. Документы. – М.: НАУКА, 2001. – 528 с.
51. Манжола В. А. Нейтралітет та позаблоковість у європейській системі міжнародних відносин : монографія / В. А. Манжола, В. М. Вдовенко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2007. – 168 с.
52. Манжола В. А. Міжнародні відносини та світова політика : підручник / В. А. Манжола, В. Ю. Крушинський, С. П. Галака, С. В. Андрущенко, М. М. Білоусов. - К. : Київ. ун-т, 2010. - 863 с.
53. Манжола В. А. Україна в європейському безпековому просторі / В. А. Манжола, О. Л. Хилько, С. О. Божко. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. - 312 с.
54. Масляк П.О. Країнознавство / П. О. Масляк. - К.: Знання, 2008. – 198 с.
55. Орлов А. А. Проблема терроризма в Испании: ЭТА – «ударный отряд» баскского национализма / А. А. Орлов.- М.: «Русская панорама», 2009. – 192 с.
56. Пространство и время в мировой политике и международных отношениях: материалы 4 конвента РАМИ. В 10 т. / под ред. А. Ю. Мельвиля ; Т. 7 : Испания и Латинская Америка в мировой политике / под ред. А. В. Шестопада, Л. С. Окуновой, С. М. Хенкина. – М.: МГИМО-Университет, 2007. – 148 с.
57. Рудько С. О. Зовнішня політика країн Західної Європи в постбіполярний період : навчально-методичний посібник із курсу / С. О. Рудько. – Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – 412 с.
58. Синельщикова И. Г. Иммиграционная практика Испании: риски,

- масштабы, регламентации / И. Г. Синельщикова. - М.: ИЛА РАН, 2012. – 146 с.
59. Сирота М. Д. Україна в геополітичному просторі третього тисячоліття / М. Д. Сирота. – К.: Пульсари, 2007. – 216 с.
60. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. Т. 2 / Редкол.: Л. В. Губерський. - К.: Знання України, 2004. – 812 с.
61. Федорова Е. О. Влияние самоидентификации баскского народа на динамику внутренних этнополитических процессов Испании / Е. О. Федорова // *Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań* // 28-30.12.2012. – Warszawa: Diamond trading tour, 2012. – 76 p. – P. 54-61.
62. Федорова Е. О. Национальные интересы Испании в Субсахарском регионе: война в Мали / Е. О. Федорова // *Науковий журнал Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. – 2013. – № 5. – С. 134-139.
63. Федорова К. О. Альтернативні виміри зовнішньої політики Іспанії в умовах розвитку поліцентричних процесів / К. О. Федорова // *Science - od teorii do praktyki* // 29-31.03.2013. – Sopot: Diamond trading tour, 2013. – 116 p. – P. 8-12.
64. Федорова К. О. Аналіз змін зовнішньополітичного курсу Іспанії в 2004 році / К. О. Федорова // *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць*. – 2011. – №2 (44). – С. 734-741.
65. Федорова К. О. Аналіз кризового становища між автономними співтовариствами Іспанії на сучасному етапі / К. О. Федорова // *Perspektywy rozwoju nauki* // 28-30.11.2012. – Gdańsk: Diamond trading tour, 2012. – 108 p. – P. 72-81.
66. Федорова К. О. Виклики національній безпеці Іспанії в Малі: Війна релігій або релігія війни? / К. О. Федорова // *Perspektywy rozwoju badań naukowych w 21 wieku* // 21-22.02.2013. – Szczecin: Diamond trading tour, 2013. – 56 p. – P. 36-42.
67. Федорова К. О. Вплив сучасної кризи на національну безпеку Іспанії / К. О. Федорова // *Дослідження світової політики: Зб. наук. праць*. – 2013. - №3 (64). – С. 222-228.
68. Федорова К. О. Всесвітній Альянс цивілізацій в соціальних, культурних, економічних та геополітичних вимірах / К. О. Федорова // *Дослідження міжнародної економіки: Зб. наук. праць*. – 2012. - №4 (73). – С. 187-198.
69. Федорова К. О. Екзогенні виклики національним інтересам Іспанії

в умовах глобалізації / К. О. Федорова // Teoretyczne i praktyczne innowacje naukowe // 29-31.01.2013. – Kraków: Diamond trading tour, 2013. – 76 p. – P. 36-41.

70. Федорова К. О. Національні інтереси Іспанії / К. О. Федорова. – К.: LAT&K, 2013. – 192 с.
71. Федорова К. О. Нова національна політика Іспанії 2008 року / К. О. Федорова // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – 2011. – №7 (49). – С. 690-695.
72. Федорова К. О. Політична криза в Іспанії та шляхи її вирішення / К. О. Федорова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Філософія. Соціологія. Політологія. – 2013. – №23(3). – С. 215-221.
73. Яковлев П. П. Испания на фоне мирового кризиса / П.П.Яковлев. - М.: ИЛА РАН, 2011. - 220 с.
74. Яковлева Н. М. Португалия: кризис на европейской периферии / Н. М. Яковлева, П. П. Яковлев. – М.: ИЛА РАН, 2011. – 120 с.

ВІРШІ

Вибрані вірші класика іспанської літератури, поета Антоніо Мачадо (1875-1939), перекладені Катериною Федоровою з іспанської.

*И в Кордове великой,
В Севилье вековой,
Где парусник налитый
Лазурью голубой.*

*И в ритм солнцу вторя
Там тёпленький песок
Присёрбывает пену моря -
Родной земли исток.*

*И в Дуэро полноводной,
И в Сории высотной
Всё сердце, вся душа!
О, Родина моя!*

* * *

*О, лазурне горы Сории
И сиреневые долины!
Вы – достояние Испанской истории,
О, сколько вы мне снились!*

*Моя родная Испанская земля -
Сочные апельсины, плодородные поля
И лазурный Гвадалкивир,
Орошающий малахитовые поля!*

* * *

*Река просыпается, воздух парит
И слышно едва тот волшебный напев,
О, грустный мотив! По гальке прилив
До вершины Эспино, под звёздами, между
ив.*

*И только слышно ту реку, и травы долин,
У подножья Эспино, в тумане низин...*

* * *

*Уже родилось в Испании дитя, что хочет жить,
Но только две Испании не могут его приютить.
Малютка испанец не знает жестокой дороги земной,
Раздор единой Испании пронзит его алой стрелой.*

* * *

*Что душа наша? Как ветер,
Как пришли – ни с чем уйдем
За небесне ворота
Ничего не унесём.*

* * *

*Вчера я спал и Бог мне сказал: - Внимание.
Но день прошёл и я умолял: - Сострадание!*

* * *

*Ничто тобой не сотворённо?
К чему же все так грустить?
Ты изваяй из глины кубок
И брату своему налей попить.*

* * *

*Всем известно, что бокалы
Созданы, чтоб воду пить,
Но как жалко, что не знаем
Как же жажду утолить?*

* * *

*На Мадрид іде́т поезд ночью
Пробираясь по горам Гуадаррамы,
Смотрит на них Луна полночно
Глазом бледно-ирисовой гаммы.*

*О, апрельский лунный свет!
Разрази туч тёмных след!*

*Едет мать с ребёнком сквозь ночной мрак,
Он устал и спит у неё на руках.
Спит малыш и во сне вспоминает
Солнцем залитые сады,
А вокруг него бабочки летают.*

*Мать металась в полудрёме
Между вчера и завтра,
Сердце тоскует о брошенном доме –
Изгнанные понапрасну.*

*Едет смутный путник вдаль
Много скорби он узнал.
Смотрит и не видит нас,
Слёзы вылили жизнь из глаз.*

*Ну а я бодрясь мечтаю, о заснеженных лугах
И бродить в дальних горах.*

*О, Господи, кто видит душу каждого из нас!
Кто дал нам понимание и свет!
Скажи, настанет ли тот день и час
Когда Твой лик подарит нам рассвет?*

* * *

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Федорова Катерина Олегівна

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ІСПАНІЇ НА ПОЧАТКУ
XXI СТОЛІТТЯ**

Монографія

Набір: Федорова К.О.

Підписано до друку: 01.06.2014 р.

Формат: 60x90М/16

Ум.др.арк.: 6

Наклад: 300 прм.

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: Warszawa, ul. Wyszogrodzka, 16
e-mail: info@conferenc.pl

